

Riksdagens protokoll

1979/80:113

28 mars 1980

Debatter m. m.

Fredagen den 28 mars

Fyllnadsval till utskott	3
Ärendeplan och tidsplan	3
Anslag till allmän försäkring (forts.)	4
En ny internationell ordning på informationens och masskommunikationens område	20
Vissa anslag m. m. inom utrikesdepartementets verksamhetsområde	26
Tillbyggnad av administrationsbyggnaden vid Chalmers tekniska högskola	39
Extra utgifter under utbildningsdepartementets huvudtitel	41
Bemannning av fyrplatser	45
Flygplatser, m. m.	56
Bidrag till kollektiv persontrafik	59
Förvaltningen av naturreservaten vid Kullaberg	60
Översyn av förköpslagen	74
Anslag till byggnadsforskning	75
Motionstider, m. m.	80
Tidpunkt för justering av kammarens protokoll	81
Anmälan av interpellationer	
1979/80:170 av Pär Granstedt (c) om biståndsprojekts effekter på miljön	82
1979/80:171 av Esse Petersson (fp) om den industriella användningen av freongas	83
1979/80:172 av Jens Eriksson (m) om beredskapen för oljekatastrofer i haven, m. m.	84
Meddelande om frågor	
1979/80:405 av Christer Nilsson (s) om innebörden av ett hyresstopp	85
1979/80:406 av Göthe Knutson (m) om kriminalvårdsanstalten Skåltjärnshyttan	85

Samtliga avgjorda ärenden

Fredagen den 28 mars

Socialförsäkringsutskottets betänkande

1979/80:13 om vissa anslag till allmän försäkring	4
---	---

Lagutskottets betänkanden

1979/80:22 om avveckling av dödsbo	19
1979/80:23 om samtycke till adoption	19
1979/80:25 om anslag till Fideikommissnämnden	19
1979/80:26 om underhållsbidrag	19

Utrikesutskottets betänkanden

1979/80:18 om Sveriges stöd till en ny internationell ordning på informationens och masskommunikationens område	20
1979/80:19 om vissa anslag m. m. inom utrikesdepartementets verksamhetsområde	26

Utbildningsutskottets betänkanden

1979/80:17 om anslag till vissa inom utbildningsdepartementets verksamhetsområde gemensamma ändamål	39
1979/80:18 om anslag till utbildningsdepartementet m. m.	40
1979/80:19 om anslag till centrala och regionala myndigheter för högskolan m. m.	44

Trafikutskottets betänkanden

1979/80:11 om anslag till Sjöfart	44
1979/80:12 om anslag till Luftfart	56
1979/80:15 om anslag till Institut m. m.	59
1979/80:19 om godkännande av IMCO-konventionen om säkra containrar	60

Jordbruksutskottets betänkande

1979/80:30 om förvaltningen av naturreservaten vid Kullaberg	60
--	----

Civilutskottets betänkanden

1979/80:14 om översyn av förköpslagen	74
1979/80:15 om anslag till bostadsdepartementet m. m.	75
1979/80:17 om anslag till byggnadsforskning samt lån till experimentbyggnad m. m.	75
1979/80:19 om anslag till kommundepartementet m. m.	80
1979/80:20 om anslag till räddningstjänst m. m.	80

1979/80:113

Nr 113

Fredagen den
28 mars 1980

Fredagen den 28 mars

Kl. 09.00

*Fyllnadsval till
utskott*

§ 1 Fyllnadsval till utskott

*Ärendeplan och
tidsplan*

Företogs val av en suppleant i utbildningsutskottet.

TALMANNEN: Enligt ett till kammaren inkommet protokollsutdrag har valberedningen enhälligt föreslagit Ing-Marie Hansson till suppleant i utbildningsutskottet.

Kammaren utsåg till

suppleant i utbildningsutskottet

Ing-Marie Hansson (s)

§ 2 Justerades protokollet för den 20 innevarande månad.

§ 3 Ärendeplan och tidsplan

TALMANNEN:

Till kammarens ledamöter har utdelats dels en ärendeplan för behandling i kammaren av utskottsbetänkanden under återstoden av riksmötet 1979/80, dels en reviderad preliminär tidsplan för samma tid.

§ 4 Föredrogs och hänvisades

Propositionerna

1979/80:121 till lagutskottet

1979/80:136 till utbildningsutskottet

1979/80:141 till skatteutskottet

§ 5 Föredrogs och hänvisades

Motion

1979/80:1954 till konstitutionsutskottet

§ 6 Föredrogs och bifölls

Interpellationsframställning 1979/80:169

Fortsattes överläggningen om socialförsäkringsutskottets betänkande 1979/80:13.

*Anslag till allmän
försäkring*

ANNA-GRETA SKANTZ (s):

Herr talman! I proposition 1977/78:20, som låg till grund för riksmötets beslut om inrättande av tre regionala försäkringsrätter, räknade föredraganden, dåvarande socialministern Rune Gustavsson, med att antalet inkommande mål i inledningsskedet skulle komma att uppgå till ca 12 000 per år. Härav kunde 6 000 mål – varav 2 000 övergångsvis – beräknas falla på försäkringsrätten för Mellansverige, 4 000 på försäkringsrätten för södra Sverige och 2 000 på försäkringsrätten för norra Sverige.

Behovet av handläggartjänster beräknades med utgångspunkt från dessa 12 000 mål. Varje handläggare beräknades kunna avverka i genomsnitt 135 mål per år. De olika försäkringsrätternas personalbehov beräknades från dessa utgångspunkter. Handläggningstiden beräknades bli ett år.

Har då dessa beräkningar hållit? Nej, verkligheten har blivit en annan. Antalet inkomna mål har väsentligt överstigit det beräknade antalet. Dessutom har handläggningstiden blivit längre än vad som beräknades. I stället för att avverka 135 mål avverkades under 1979 mellan 80 och 90 mål av varje handläggare, sammanlagt 7 600 mål. Detta har lett till att försäkringsrätterna f. n. har större tillströmning av mål än vad som klaras av, vilket fått till följd att klagandena fått vänta ett och ett halvt till två år innan målen avgjorts.

Från allmän rättssynpunkt kan detta förhållande inte accepteras. Det är i hög grad otillfredsställande att försäkrade tvingas vänta närmare två år på förmåner som kanske är deras enda inkomst. Låt mig ge ett exempel.

En familj med ett handikappat barn söker vårdbidrag. Pensionsdelegationen beslutar att inte bevilja vårdbidrag. Beslutet överklagas.

Modern har slutat sitt arbete för att vårda barnet och räknar med vårdbidraget som lön. Vårdbidraget är f. n. 25 181 kr. per år. Anser försäkringsrätten att vårdbidrag skall utgå, får modern efter två år 50 362 kr. Hon får emellertid pensionspoäng för endast ett år – det är då hon får ut vårdbidraget. Hon går alltså miste om pensionspoäng, och det har stor betydelse. För att man skall få full pension måste man ha pensionspoäng för 30 år.

Utöver detta kanske krassa resonemang vill jag säga att det med all säkerhet är ytterst pressande för en sådan familj under de år den går och väntar på beslut från försäkringsrätten.

Den långa handläggningstiden innebär att försäkringskassorna måste handlägga och fatta beslut i vissa ärenden utan ledning av rättspraxis. Som exempel på detta vill jag nämna tillämpningen av den nya lagen om arbetskadeförsäkring, där endast ett mindre antal mål har avgjorts.

Jag hade hoppats att Elis Andersson och Allan Åkerlind – båda i socialförsäkringsutskottet – hade velat medverka till inrättandet av en ny

försäkringsrätt, för att därigenom förkorta handläggningstiderna och få fram rättspraxis. Jag tror inte att ni är ovetande om de problem som många av era kamrater har – t. ex. de som arbetar i tungt arbete inom t. ex. byggnadsindustrin.

I dag avslås, enligt en artikel i LO-tidningen nr 12, 70 % av alla anmälningar om ersättning i samband med rygg- och ledbesvär.

Vi måste få fram rättspraxis i dessa och många andra ärenden.

Det är mot bakgrund av att balansen för icke avgjorda mål ökat – i år t. o. m. med 1 000 ärenden i månaden – som jag och några partivänner begärt en ny försäkringsrätt i Malmö. Bland dem som undertecknat motionen finns Hans Gustafsson, ordförande i Blekingekassan, Börje Nilsson, vice ordförande i Kristianstadskassan, och jag själv som är ordförande i Malmö-kassan. Vi är oroade för utvecklingen och menar att något måste göras och göras nu.

Jag vill innan vi går till beslut motivera varför vi anser att det inte räcker med de förstärkningar av försäkringsrätten för södra Sverige som föreslagits i budgetpropositionen. Jag tycker att vi har fått stöd för vårt motionskrav, såväl i propositionen som i utskottets skrivning.

På en punkt kan jag helt hålla med föredragande statsrådet, och det är när hon skriver: "Det torde inte finnas anledning att räkna med att tillströmningen av mål till försäkringsrätterna kommer att minska inom den närmaste tiden." Om nu statsrådet har denna uppfattning är det svårt att förstå varför statsrådet anser att förstärkningar i så stor utsträckning skall tillgodoses genom att rätterna tillförs medel för tillfällig personal.

Utskottet skriver på s. 3: "Särskilt för försäkringsrätten för södra Sverige har prognoserna för måltillströmning och målavverkning slagit fel. Några delade meningar om behovet av att förstärka försäkringsrätternas organisation för att bringa ner de besvärande långa handläggningstiderna finns inte. Erfarenheterna av hur de nya försäkringsrätterna kan fungera när igångsättningsvägrigheterna övervunnits är emellertid ännu begränsade."

Är erfarenheterna så begränsade?

Den situation vi har i dag är högst otillfredsställande. Det tror jag att alla som arbetar inom försäkringskassorna är överens om.

Enligt beräkningsgrunderna skulle försäkringsrätten för södra Sverige få 4 000 mål. Den 29 februari i år hade denna försäkringsrätt 8 097 ärenden i balans. Siffrorna talar för sig själva.

Det är med förvåning och besvikelse jag konstaterar att Arne Andersson i Falun, ordförande i Kopparbergskassan och i en av kassans pensionsdelegationer, varit med vid behandlingen av vår motion och avstyrkt den. Arne Andersson borde känna oro för de långa handläggningstiderna och för att så få mål avgjorts när det gäller arbetsskador. Om inte Arne Andersson känner oro så gör i varje fall fackföreningsrörelsen det. Kopparbergskassan har 480 icke avgjorda besvärärenden. Oroar inte detta Arne Andersson?

Som jag tidigare nämnt avverkades under 1979 ca 7 600 mål. Under året inkom 11 860 nya mål, och 11 159 mål övertogs från riksförsäkringsverkets besväravdelning. Balansen var vid 1979 års slut 16 129 mål och har under de

*Anslag till allmän
försäkring*

gångna månaderna i år ökat med ca 1 000 ärenden per månad. Vid februari månads utgång var balansen 18 051 mål. För att under ett år klara av denna balans på 18 000 mål – jag bortser alltså från att nya mål tillkommer – skulle behövas 200 handläggare. F. n. finns ungefär 90. Regeringen har visserligen föreslagit förstärkningar, men de kommer att få marginella effekter. Ytterligare ca 2 700 ärenden kan klaras av på ett år. Som jag bedömer det kommer balansen vid 1980 års utgång att vara större än den var vid 1979 års utgång.

Om den kraftiga ökningen av icke behandlade ärenden hade varit känd vid propositionsskrivningen, hoppas och tror jag att statsrådet skulle ha tagit hänsyn till detta. Jag skulle därför tro att om någon eller några borgerliga riksdagsledamöter stöder vår reservation, så kan detta ske utan att socialministern behöver känna sig överkörd, som det heter på riksdagsspråk. Nya fakta har kommit in i bilden sedan propositionen skrevs.

För att åstadkomma acceptabla balanser och högst ett års väntetid behövs en ny organisation som kan starta från ett bättre utgångsläge än vad nuvarande rätter har. Erfarenheterna säger nämligen att ju äldre ärendena blir, desto större arbetsinsats måste handläggarna göra, eftersom den försäkrades sociala och medicinska förhållanden ofta förändras under väntetiden. På två tre år kan mycket hända.

Den enda möjlighet som står till buds för att avhjälpa nuvarande ohållbara situation är att inrätta en ny försäkringsrätt i Malmö på sätt som föreslagits i reservationen. Jag hänvisar i detta sammanhang till s. 14 i betänkandet där följande föreslås i reservationen: "Enligt utskottets mening bör man inom regeringskansliet ha en sådan planering vid utbyggnaden av de befintliga försäkringsrätterna att man bevarar möjligheterna att föra samman en del av resurserna inom organisationen till en ny försäkringsrätt i Malmö. Regeringen bör återkomma med förslag om en sådan försäkringsrätt till riksdagen vid riksmötet 1980/81." – Det är alltså inte fråga om att det skall bli någon försämring för Jönköpingsrätten.

En ny försäkringsrätt kan eliminera de effekter som nuvarande organisation har när det gäller försäkringsrätterna för Mellansverige och södra Sverige. Balanserna tycks nämligen öka mer ju större rätten är. Enbart under februari månad har försäkringsrätten för Mellansverige fått en ökning av balansen med 417 ärenden och försäkringsrätten för södra Sverige med 232 ärenden. När det gäller försäkringsrätten för norra Sverige ökade balansen med endast 12 ärenden. Detta överensstämmer i hög grad med decentraliseringstanken att smärre enheter tillsammans med lokala resurser skapar större effektivitet.

Under den allmänna motionstiden i år väckte Hans Petersson i Röstånga m. fl. en motion om sysselsättningsläget i Malmöhus län. I motionen erinrar man om att länet under den gångna tioårsperioden drabbats av industrinredläggningar, och man pekar på problemen i Malmö, Landskrona och Helsingborg. Motionen avslutas med fyra att-satser. I en av dem hemställs att riksdagen uttalar att lokalisering av statlig verksamhet bör ske till Malmöhus län.

Hans Petersson och hans medmotionärer Karin Ahrlund, Erik Börjesson och Åke Persson befinner sig i den unika situationen att de verkligen aktivt kan medverka till att det till Malmöhus län lokaliserar statlig verksamhet. Ni behöver inte avvakta arbetsmarknadsutskottets behandling av er motion för att eventuellt få en positiv skrivning. Ni kan få er egen motion bifallen genom att ni röstar för reservationen. Om ni gör detta kommer vi att i länet, i Malmö, få en ny försäkringsrätt. Försumma inte denna möjlighet! Visserligen gäller det inte lokalisering av en myndighet med flera hundra anställda. Men som sysselsättningsläget i länet nu är bör vi ta till vara varje sysselsättningsstillfälle. Jag vill uppmana er att nu göra en insats för länet. Det är ni själva som avgör om er motion skall få framgång.

Hans Petersson i Röstånga, Ulla Tillander och Olle Aulin motionerade i november 1977 om en försäkringsrätt till Malmö. Jag hoppas att de har samma uppfattning i dag.

Med detta ber jag att få yrka bifall till reservationen av Sven Aspling m. fl.

ARNE ANDERSSON i Falun (c) replik:

Herr talman! Det är självklart att obalanserna vid våra försäkringsrätter skapar oro. Men jag har mycket svårt att förstå på vilket sätt ett bifall till reservationen skulle innebära bättre möjligheter när det gäller att avarbeta dessa målbalanser. Utskottsmajoriteten vill ha en förstärkning av samtliga försäkringsrätter – i Umeå, i Handen och i Huskvarna. Socialdemokraterna däremot vill satsa alla resurser på en försäkringsrätt i Malmö.

Om det här gäller en regionalpolitisk fråga, ja, då förstår jag Anna-Greta Skantz. Men jag vet att Anna-Greta Skantz kan så mycket om försäkringsfrågor. Hon vet mycket väl att vi inte får någon snabbare avarbetning av våra ärendebalanser genom att satsa alla resurser på ett ställe, genom att skapa en ny försäkringsrätt med allt vad det innebär när det gäller organisation av verksamheten vid en domstol av det här slaget. Det är det väsentliga.

Givetvis känner jag oro inför målbalanserna vid våra försäkringsrätter – det skulle vara underligt om jag inte gjorde det. Men nu har vi olika uppfattningar om hur vi skall klara av detta. Enligt min och utskottsmajoritetens uppfattning skulle en förstärkning av de nuvarande tre försäkringsrätterna innebära bättre möjligheter för oss att klara av den frågan. Det är alltså på denna punkt som Anna-Greta Skantz och min egen syn på dessa frågor skiljer sig.

ANNA-GRETA SKANTZ (s) replik:

Herr talman! Medvetet hänvisade jag till reservationens text som står på s. 14 i socialförsäkringsutskottets betänkande. Jag tror nämligen att det uppstått ett missförstånd. Vi accepterar förstärkning av försäkringsrätten i Jönköping, ja, av alla försäkringsrätterna. Men vad vi vill ha är ett principbeslut om lokalisering av en ny försäkringsrätt till Malmö. Vi hoppas att regeringen skall komma tillbaka till den frågan i nästa års budget.

Vad det här gäller är ju att få ned dessa målbalanser. Eftersom de i dag är

så höga är vi övertygade om att det blir nödvändigt med en ny försäkringsrätt. Beslut skall nu fattas om en nödvändig förstärkning i de olika rätterna. Vi anser emellertid att en ny försäkringsrätt skall förläggas till Malmö.

I går sade Arne Andersson att det är så svårt att rekrytera personal till Jönköping. Det betyder att Arne Andersson i själva verket medger att frågan om rekrytering av ytterligare sju domare till Jönköping kommer att bli svår. Man har alltså nu vakanser. De nya tjänsterna gör det inte ett dugg bättre för de försäkrade. Det är ett slag i luften. Man talar om dessa sju domare bara för att det skall verka bättre, men kommer balanserna att kunna minskas?

En fördel med att välja Malmö är närheten till den juridiska fakulteten i Lund, vilket underlättar rekryteringen. I Malmö finns dessutom en hovrätt.

I Malmö-Lundområdet har man också tillgång till medicinsk expertis. Där finns nämligen tandläkarhögskola och en yrkesmedicinsk klinik. Tillgången till medicinsk expertis blir bättre om rätterna blir fler och vi inte har denna kraftiga centralisering.

Jag är förvånad över att Arne Andersson är vän av att man skall koncentrera allt just i Jönköping. Det har jag litet svårt att förstå.

Låt mig bara säga något om ärendebalanserna. Rätten i Umeå beräknades få 2 000 mål. Kassorna i Skåne och Blekinge hade i februari månad 3 000 ärenden i balans. Det finns alltså mycket som talar för att riksdagen uttalar sig för en försäkringsrätt i Malmö.

ARNE ANDERSSON i Falun (c) replik:

Herr talman! Jag har svårt att förstå hur man skall tolka reservationen. I dag säger Anna-Greta Skantz att reservanterna menar att vi skall ha den här förstärkningen vid samtliga försäkringsrätter och dessutom en ny försäkringsrätt i Malmö. Av det Anna-Greta Skantz sedan säger framgår att hon i stor utsträckning ser på frågan från regionalpolitisk synpunkt. Då kan jag, som jag har sagt tidigare, ha förståelse för hennes synpunkter. Men när man läser reservationen får man den uppfattningen att reservanterna avser att förstärkningen, som propositionen föreslår skall ske vid alla tre rätterna, i stället skulle åstadkommas genom att en ny försäkringsrätt inrättades i Malmö.

Det är inte på det sättet, Anna-Greta Skantz, att det är fråga om sju försäkringsdomare i Huskvarna. Propositionen talar i stället om elva försäkringsdomare totalt, fördelade på dessa tre rätter. Det betyder fem domare i Huskvarna och tre domare vardera i Umeå och Handen.

Anna-Greta Skantz talar också om att jag har sagt att det var olyckligt att man inte kunde rekrytera domare vid starten den 1 februari 1979. Ja, det är uppgifter jag har fått. Det visar vilka inkörningssvårigheter det kan bli när man skall organisera en verksamhet av den här arten. Det är sådana svårigheter i Jönköping, har man upplyst om. Jag har bara redovisat de fakta jag har fått.

Sedan säger Anna-Greta Skantz att det är mycket viktigt att man kan få hjälp av medicinsk sakkunskap när man skall se på dessa ärenden som

naturligtvis är besvärliga ibland. Det går till på det sättet – det vet säkert också Anna-Greta Skantz – att när man tar medicinsk sakkunskap till hjälp för att bedöma ärenden av den här arten, så skickar man handlingar till medicinsk expertis som granskar dem för att kunna hjälpa till med bedömningen. Därför menar jag att det inte är helt avgörande var rätten ligger.

Det finns ingen anledning att fortsätta den här diskussionen, såvida inte Anna-Greta Skantz kan tala om vad reservanterna avser. Är det fråga om förstärkning av samtliga tre rätter plus en ny avdelning i Malmö? Är det så, blir läget annorlunda. Men det kan man inte läsa fram av reservationen.

Jag tycker, herr talman, att man bör beakta att den här verksamheten startade den 1 februari 1979, och man måste få möjligheter att komma in i verksamheten så att man kan få en bra arbetsrutin och arbetsro.

ANNA-GRETA SKANTZ (s) replik:

Herr talman! Skälet till att jag tog upp frågan om rekryteringen var vad Arne Andersson sade i går då han redogjorde för just de problem man har i Jönköping. Det var därför att vi var medvetna om de problemen som vi 1977 motionerade om att en försäkringsrätt skulle förläggas till Malmö. Eftersom Jönköping har länsstyrelse, hovrätt, kammarrätt, domstolsverk och lantbruksstyrelse kan det vara svårt med rekryteringen. Det kan vi mycket väl förstå.

När det sedan gäller antalet domare så föreslås tillsättandet av sju domare. Det gör, menar jag, att det kommer att bli mycket svårt med rekryteringen. Vi vet att man redan i dag har vakanser i Jönköping. Därför är frågan: Hur skall man i rätterna över huvud taget kunna komma till rätta med den balans på 18 000 ärenden som man har? Jag hoppas att regeringen verkligen är medveten om detta och försöker göra allt vad den kan för att klara upp situationen. Det kan inte vara någon mening med att vi sitter här och stiftar lagar och att de försäkrade när de sedan överklagar beslut av kassorna får vänta så många år på ett avgörande. Låt mig nämna att av de 3 000 ärenden som de fyra försäkringskassorna i Skåne och Blekinge hade i balans gällde 50 % sjukpenning och föräldrapenning.

Vad vi har sagt i vår reservation – jag hänvisar alltjämt till den – är att man inom regeringskansliet bör ha en sådan planering vid utbyggnaden att man kan göra vissa omflyttningar. Redan i nästa budgetproposition måste det komma ytterligare förstärkningar. Vi accepterar alltså förstärkningen i Jönköping, och vi vill ha principbeslut om en försäkringsrätt i Malmö. Regeringen bör komma med förslaget nästa budgetår. Jag hänvisar än en gång till s. 14 i utskottets betänkande.

Talmannen anmälde att Arne Andersson i Falun anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

SVEN ASPLING (s):

Herr talman! Under debatten i går kväll, för att inte säga i går natt, togs en rad frågor upp, som behandlas i socialförsäkringsutskottets betänkande nr 13. Arne Anderssons i Falun kommentar till det särskilda yttrande som representanter för moderaterna och centern fogat vid utskottets betänkande ger mig anledning att nu göra några korta påpekanden.

Det skulle självfallet finnas mycket att säga om den grundläggande frågan, som gäller orsakerna till att åtskilliga personer en gång ställde sig utanför den trygghetsförsäkring som ATP utgör. Undantagandet tillkom ju för att tillmötesgå de grupper som inte ville lösa pensionsfrågan genom en lagfäst tilläggspension. Jag har i tidigare debatter här i kammaren erinrat om den propaganda som på sin tid från visst håll bedrevs mot ATP och som otvivelaktigt medverkade till att många kom att ställa sig utanför ATP.

I de nu aktuella motionerna kan man läsa att det var olyckligt att man inte från början gjorde anslutningen till ATP obligatorisk. Nog skulle det ha varit önskvärt att man, bl. a. från centerhåll, hade framfört sådana synpunkter när ATP-reformen i slutet av 1950-talet var aktuell.

Det finns vidare anledning påpeka att de kategorier det här gäller under årens lopp haft upprepade möjligheter att träda in i systemet.

Nu föreligger som bekant förslag från pensionskommittén att undantagandet från ATP skall slopas. Liksom i fjol anser ett enigt utskott att beredningen inom regeringskansliet av pensionskommitténs förslag bör avvaktas, innan ställning tas till de olika motionsyrkanden som framförts, bl. a. i fråga om rätten till pensionstillskott vid undantagande från ATP – en fråga som f. ö. pensionskommittén mycket ingående prövat.

När det gäller frågan om undantagandets inverkan på änkors rätt till pensionstillskott har problemen i samband härmed redan uppmärksamats och är nu föremål för behandling i pensionskommittén. Enligt kommittéberättelsen avser kommittén att behandla frågan i ett betänkande som kan väntas i år.

I det särskilda yttrandet beklagar man att pensionskommittén inte föreslog någon ändring av bestämmelserna om rätt till pensionstillskott vid undantagande från ATP. Jag skall inte, herr talman, vid det här tillfället diskutera den frågan, men den som läser pensionskommitténs betänkande finner att det sannerligen förelåg tungt vägande sakliga motiv för det ställningstagande som kommittén kom fram till.

Jag har emellertid, herr talman, närmast begärt ordet med anledning av att utskottets betänkande också behandlar anslagsposten som gäller folkpensionen.

Här har vänsterpartiet kommunisterna på nytt återkommit med sina förslag, som utgör en del av den omfattande katalog av överbud som de presenterat vid detta och vid tidigare riksmöten. Det rör sig på pensionsidan om miljardbelopp i en överbudskatalog som lågt räknat uppgår till ca 100 miljarder kronor i helårseffekt. Det är en exempellös överbudspolitik som inte går att förena med någon vettig ekonomisk politik. – Vare därmed nog sagt om detta.

Men viktigare än detta är att nu slå vakt om de reformer och den välfärd vi skapat här i landet. Det gäller inte minst pensionärernas trygghet. Vi har steg för steg förbättrat förhållandena för pensionärerna, och innan socialdemokraterna lämnade regeringen 1976 hade vi hunnit genomföra en rad viktiga reformer på pensionsområdet som till sin omfattning var de största sedan ATP blev verklighet i början på 1960-talet. Det innebär naturligtvis inte att pensionärerna allmänt sett utgör någon grupp vars standardförhållanden inte ger anledning till fortsatta förbättringar. Det är angeläget att reformarbetet för de äldres trygghet i olika avseenden fortsätter.

Nu har man emellertid anledning känna stor oro för utvecklingen. I det borgerligt styrda och krisdrabbade Sverige, med sönderkörd ekonomi, hög inflation, begränsad ekonomisk tillväxt, ett jättelikt budgetunderskott och fortsatt hög arbetslöshet, hotas mycket av den välfärd vi byggt upp här i landet. Det hårdnade sociala och ekonomiska klimatet har också medfört allt intensivare angrepp på den s. k. offentliga sektorn, dvs. kraven på en nedskärning av de offentliga utgifterna, av den sociala välfärden. Och nu höjs röster för att också socialförsäkringssektorn måste angripas och att inte heller pensionerna får undantas. Undra på om pensionärerna i dessa dagar känner oro inför framtiden!

Och den oron har sannerligen inte stillats i dessa dagar, då Arbetsgivareföreningen, SAF, begärt att årets avtalsförhandlingar skall kompletteras med en av regeringen tillsatt delegation med uppdrag att se över bl. a. pensionärernas förmåner och andra offentliga utgifter. Enligt vad jag förstår har statsminister Fälldin inte gjort några direkta invändningar mot förslaget om en sådan delegation.

Det bringar, herr talman, i erinran när vi socialdemokrater i valrörelsen 1976 vände oss mot de borgerliga partiernas lättsinniga skattesänkingslöften, som direkt skulle komma att undergräva statsfinanserna och därmed utgöra ett hot mot de äldres trygghet. Vilken reaktion utlöste inte detta på borgerligt håll. Vi fick t. o. m. höra att vi beskyllde Thorbjörn Fälldin för att vilja ta pensionen från hans egen mor. Nu lånar vi utomlands inte bara för att kunna betala folkpensionerna utan till mycket, mycket annat. Det var den utvecklingen vi varnade för.

Det mest angelägna i dag är att vi kan ta oss ur den ekonomiska krisen och den inflationsekonomi som vi nu upplever och som urholkar AP-fonderna och utgör ett allt allvarigare hot mot hela det trygghetssystem vi byggt upp här i vårt land. Låt mig därför få understryka att vi socialdemokrater står fast vid våra förpliktelser till pensionärerna. Det gäller värdesäkring av både folkpensionerna och ATP. Pensionärerna har kunnat lita på socialdemokratien då det gällt deras viktiga trygghetsfrågor. De kan göra det även i fortsättningen.

KARIN NORDLANDER (vpk) replik:

Herr talman! Självfallet känner pensionärerna oro inför framtiden. Den debatt som förs när det gäller pensionärerna är mycket motsägelsefull. Jag tror inte heller att pensionärerna känner igen sig i den beskrivning som

*Anslag till allmän
försäkring*

Expressen hade i går. Det står där att de flyttar till Mallorca under vintern, unnar sig skönhetsbehandling och krogbesök sex dagar i veckan. Jag har, herr talman, inte så stor erfarenhet av krogbesök, men jag kan inte tänka mig att 1 500 kr. i månaden räcker så särskilt långt när det gäller krogbesök.

Sedan tillbaka till den debatt som förs här. I folkomröstningskampanjen använde socialdemokraterna pensionärerna som slagträ i debatten. Man hävdade att pensionärernas standard var i fara om inte kärnkraften fick byggas ut. Om däremot linje 2:s utbyggnadsplan vann, så skulle standarden för pensionärerna inte bara bevaras utan också höjas. Det var vad Olof Palme sade. Nu har Sven Aspling sagt att man står fast vid detta, och det tar vi då faktiskt som ett löfte.

Sedan har statsministern för centerns del och så sent som för två dagar sedan ordföranden i folkpartiet, som också tillhör regeringen, bestämt lovat att pensionärernas standard skall säkras. Detta innebär då en massiv majoritet i riksdagen. Men frågan är om det också innebär att pensionärerna kan känna sig trygga i fortsättningen och se fram mot att målsättningen infrias när det gäller relationen till inkomstutvecklingen för dem som står i produktionen – 60 % av industriarbetarlönen.

Frågan är om de kan vara riktigt säkra. Budgetministern har i sitt framträdande vid presentationen av budgetpropositionen verkligen svävat på målet, och moderaterna med ekonomiministern i spetsen har inför avtalsrörelsen ansträngt sig för att skapa motsättningar mellan pensionärerna och löntagarna i produktionen. Tyvärr har de lyckats att få även framstående fackliga representanter med på sin tankegång. Därför är det av stort intresse för pensionärerna att de olika partierna här i riksdagen deklarerar sin verkliga inställning.

ARNE ANDERSSON i Falun (c):

Herr talman! Genom att diskutera historik här i kammaren hjälper vi inga utsatta grupper i vårt samhälle i dag. Vad som diskuterades i slutet av 1950-talet är heller inte avgörande för hur pensionärerna skall ha det 1980 och därefter. De pensionstillskott som vi diskuterar här har heller inte, som jag ser det, något samband med ATP annat än att när de infördes, långt efter det att ATP-frågan debatterades, var det för att de som inte har någon ATP eller de som hade låg ATP skulle få en ekonomisk förbättring.

Herr talman! När man hör herr Aspling i kammaren kan man inte underlåta att tänka på hans insatser här i riksdagen, och det måste man göra med mycket stor respekt. Han har lagt fram många förslag som lett till förbättringar för de sämst ställda. Förbättringarna har många gånger genomförts i stor enighet. Och det är förvånande att i dag, när vi diskuterar en mycket liten grupp av pensionärer – de som har det allra sämst – vill man inte ställa upp och hjälpa den gruppen, utan man försöker diskutera vad som har hänt för länge sedan.

Det är ju på det sättet, herr talman, att de som tillhör den grupp vi diskuterar har det sämst ställt av alla. De hade ingen aning om att det skulle införas pensionstillskott som ekonomisk förstärkning, när de en gång

begärde undantagande från ATP. Jag tycker inte heller att de skall lida för de beslut som riksdagen fattade. Därför finner jag det förvånande att socialdemokrater och folkpartister inte kan ge sin mening till känna, att det är angeläget för regeringen att lägga fram förslag, så att vi tillgodoser de här gruppernas situation och ser till att de i någon mån kan jämföras med övriga grupper i samhället.

Det är vad vi har sagt i det särskilda yttrandet från centerpartiet och moderaterna.

SVEN ASPLING (s) replik:

Herr talman! Jag skall belysa den fråga som Arne Andersson i Falun har tagit upp.

När man ser både på dem som är i aktiv ålder och dem som har uppnått pensionsåldern måste man hålla i minnet att försäkrade som anmält undantagande själva har valt att stå utanför. I stället för avgifter till ATP-försäkringen kan man ha använt ett motsvarande belopp i t. ex. egen rörelse eller för att finansiera en privat pensionsförsäkring. Det är inte att skildra historia när jag här tidigare sagt att dessa grupper har haft och alltiämt har möjligheter att ansluta sig till ATP. Det är en saklig upplysning, herr Andersson.

Pensionskommittén övervägde olika lösningar, såsom avgiftsinbetalningar i efterhand och en garanterad miniminivå inom pensionstillskottens ram, men fann ingen godtagbar lösning. Bl. a. framhöll man att det var en fråga om rättvisa gentemot andra kategorier försäkrade. Man menade att skulle pensionstillskott kunna utgå till dem som valt att ställa sig utanför ATP, så skulle de som varit med i försäkringen och hela tiden erlagt avgifter till denna försäkring, mot vilket alltså sedan pensionstillskotten räknas av, kunna med rätta säga att deras avgiftsbetalning varit till ingen eller ringa nytta. Kommittén ansåg att lösningen på de aktuella problemen inte borde sökas inom den allmänna försäkringens ram.

Betänkandet, herr Andersson, var enhälligt med undantag av att Alvar Andersson, centerpartiet, reserverade sig för en i förhållande till motionskraven ganska begränsad reform. Jag skulle tro att han insåg svårigheterna att här åstadkomma några större förändringar.

Jag skall, herr talman, senare återkomma till det som fru Nordlander tog upp här. Jag vill dock understryka att den överbudspolitik som vpk här demonstrerar icke är förankrad i den ekonomiska verklighet vi lever i här i landet.

ARNE ANDERSSON i Falun (c) replik:

Herr talman! Jag delar Sven Asplings synpunkter på att de som begärt undantag från ATP inte skall ha någon ATP. Det har jag heller aldrig sagt att de skall ha. Vad jag har sagt är att när denna fråga diskuterades i slutet på 1950-talet fanns det inga pensionstillskott. Jag har också sagt att pensions-tillskotten tillkom för att man skulle ge pensionärer som hade de lägsta inkomsterna, som inte hade någon ATP alls eller hade låg sådan, en

inkomstförstärkning så att de kunde komma upp i ungefär samma inkomstnivå som övriga pensionärer i samhället. Detta var alltså meningen med pensionstillskotten.

Om jag inte är fel informerad är pensionstillskotten skattefinansierade – inte finansierade via ATP. Det finns alltså ingen anledning att dessa grupper skall ställas i en situation som är mycket sämre än andras. Jag tycker att det borde vara angeläget för dem som talar om att de vill ställa upp för de svagaste grupperna i samhället att göra det genom att erkänna att det här systemet är fel och att vi måste ändra på det. Det tycker jag som sagt att man borde göra, om man menar någonting med sitt prat om att vilja hjälpa dem som har det sämst.

SVEN ASPLING (s) replik:

Herr talman! Det är intressant att lyssna på Arne Andersson i Falun här i dag. Nu har vi ju facit i hand och kan avläsa hur det har gått. Men tänk om herr Andersson själv eller hans vänner hade medverkat till en saklig upplysning om ATP:s värde och betydelse, när den reformen var aktuell! I så fall hade många av de här människorna i dag sannolikt inte stått utanför. Men det är inte det som jag skall ta upp, för de har ju haft möjlighet att komma med i ATP. Pensionskommittén har ingående sakligt prövat frågan och i stort sett enhälligt kommit fram till att denna fråga inte kan lösas i sina olika delar på det sätt som man föreslagit i motionerna. Frågan om änkors rätt till pensionstillskott har, som jag pekat på, aktualiserats i särskild ordning.

När det gäller vpk vill jag här bara slå fast att vpk i sin överbudspolitik vill höja folkpensionens grundbelopp den 1 juli 1980 med 4 procentenheter till ensamstående och med 7 procentenheter till gifta. Därutöver yrkar man att basbeloppet skall ändras då jämförelsetalet stigit med 2 % i stället för med 3 %, som nu gäller. Dessa krav innebär med för mars månad gällande basbelopp en ökad utgift nästa år med lägst 1 350 milj. kr.

Om kommunisterna med någon realism skulle vilja nalkas dessa frågor är den för dagen mest angelägna uppgiften att slå vakt om de reformer vi skapat och samtidigt tillse att vi kan fortsätta reformarbetet på för pensionärerna ytterst angelägna områden. Dit hör inte minst vård- och omsorgsfrågorna, likaså bostadsfrågan och bostadsstödet.

ARNE ANDERSSON i Falun (c) replik:

Herr talman! Jag vill än en gång säga till Sven Aspling att historiken om ATP är alldeles ointressant i detta sammanhang. Det är inte ATP jag talar om, utan jag talar om pensionstillskotten. När de nu berörda människorna en gång i tiden begärde undantag från ATP kunde de naturligtvis inte veta att ett system med pensionstillskott skulle införas. Då är det fel att lasta dem för att de tagit ställning i fråga om ATP-delen och därför inte låta dem få pensionstillskott. Vad det är fråga om är att man skall ge stöd till de grupper

som har det svårt. Det har jag försökt göra klart. Det vill emellertid inte Sven Aspling och inte heller folkpartiet vara med om.

Talmannen anmälde att Sven Aspling anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

NILS CARLSHAMRE (m):

Herr talman! Jag har samma respekt som Arne Andersson för socialförsäkringsutskottets ordförande och den gärning han har utfört i uppbyggandet av den svenska välfärdspolitiken. Men jag tycker, herr talman, att Sven Aspling i dag dåligt lever upp till det välförtjänta goda anseende han har som socialpolitiker. Man hör ett eko från 1920- och 1930-talen i hans sätt att resonera om den svårt utsatta grupp som genom att inte tillhöra ATP inte får något pensionstillskott. Sven Aspling återkommer hela tiden till temat: de har själva valt sin situation.

Sven Aspling och jag och många till i denna kammare har använt årtionden till att försöka få bort det sättet att se på behövande människor i det svenska välfärdssamhället. De är själva skuld till sitt elände: det oförskyllda eländet skall vi avhjälpa, men den som själv har någon del i ansvaret för att det har gått snett hjälper vi inte. – Så resonerade man på 1920- och 1930-talen, mycket mer än man gör nu, även officiellt. Men vi har det fortfarande kvar. En av de vanligaste kommentarerna ute bland människorna är alltså dess värre: Varför skall de där, som inte är förutseende som jag, som inte sköter sin ekonomi som jag, ha hjälp av samhället, när jag får klara mig själv? – Det är ett föråldrat sätt att se. Sven Aspling, och jag trodde vi hade kommit ifrån det.

Sedan säger Sven Aspling att regeln om möjlighet att göra undantag för ATP kom till som ett tillmötesgående mot de grupper som inte ville lösa pensionsfrågan genom lagstiftning. Det är en korrekt historieskrivning, om man ser det från den politiska utgångspunkten. Det var det politiska skälet till att medge undantag. Men det finns ett socialt och mänskligt sätt att se också: de människor som utnyttjade möjligheten till undantag den gången gjorde det inte som en politisk protest. Vi vet inte ens vilket pensionsalternativ de hade röstat för. De gjorde det, i väldigt många fall, därför att den lilla rörelse de drev – det gäller fiskare, småbrukare, hantverkare – inte kunde bära kostnaden för att tillhöra ATP, i varje fall enligt deras egen kalkyl. De var helt enkelt för fattiga. När det regnar välling har den fattige ingen sked, brukade min gamla mormor säga. Det var snarare det som gjorde att man inte anslöt sig än en politisk protest.

Man hoppades kunna pensionera sig i den egna rörelsen. I en del fall har det nog lyckats – i andra fall har det inte lyckats. Och där det inte har lyckats har vi, som Arne Andersson gång på gång framhäver, en grupp i samhället som har det ekonomiskt kanske sämst av alla. Det är dem vi försöker hjälpa, alldeles oavsett i vad mån deras elände är självförvållat eller oförskyllt.

Sedan tar Sven Aspling upp den nu ofta återkommande debatten om pensionärernas framtid som grupp. Han talar om de attacker på pensionä-

Nr 113

Fredagen den
28 mars 1980

*Anslag till allmän
försäkring*

*Anslag till allmän
försäkring*

renas trygghet som påstås komma från borgerligt håll. Först och främst, Sven Aspling, skall vi komma ihåg att den debatten initierades av en framstående partivän till Sven Aspling, icke av någon borgerlig politiker. Det var så det började.

Men vad som är viktigare är väl ändå att det är slut med den tid då vi kunde sortera in människor i grupper på det schematiska sättet. Vi kan inte utgå från att alla pensionärer har anspråk på allas vår solidaritet i svåra tider. En del av de rikaste människorna i landet är i dag pensionärer. Det betyder inte så mycket – de är så få. Men det som betyder någonting är att denna av Sven Aspling med rätta prisade ATP-pensionering nu är i full verkan för allt fler. Vi får varje år allt större grupper människor som är pensionärer men som för den skull icke är låginkomsttagare, allt större grupper människor som visserligen som pensionärer har lägre inkomster och därmed ibland – inte alltid! – lägre standard än de hade som aktiva men som har högre inkomster än tiotusentals och hundratusentals låginkomsttagare, som inte är pensionärer. Unde: sådana förhållanden går det inte längre att schematiskt säga att pensionsvårderna och helst också standardutvecklingen för gruppen pensionärer under alla omständigheter skall tryggas medan andra inte har den förmånen.

Vi får i detta sammanhang skilja mellan olika kategorier av pensionärer. På den punkten är man mycket slarvig i den allmänna debatten. När man där talar om pensionärer menar man alla pensionärsgrupper: folkpensionärer, ATP-pensionärer, statspensionärer osv. Men det är väldiga skillnader mellan dessa grupper. Det har inte på allvar förts fram något förslag om att folkpensionärernas villkor skulle försämrats, dvs. att deras standardtrygghet skulle hotas. Men vi måste, Sven Aspling, lära oss att tiderna förändras. I dag är det icke självklart att likhetstecken skall sättas mellan begreppet pensionärer och begreppet låginkomsttagare.

KARIN NORDLANDER (vpk):

Herr talman! Om Sven Aspling tycker att vi för en överbudspolitik när vi diskuterar levnadsstandarden för ca en miljon pensionärer som har behov av pensionstillskott i dagens faktiska läge, får det stå för Sven Aspling. Men han har också sagt att reformerna och pensionärernas standard skall bevaras, och vi litar på detta löfte. Pensionärerna har nu nämligen drabbats av prisstegringar, och vad vi begär är att de skall kompenseras för dessa. Priserna på baslivsmedlen har stigit med 8,2 % medan pensionärerna endast fått kompensation för 3 % höjning. Orsaken till detta är att levnadskostnadsindex inte enbart baserar sig på livsmedelspriser. Dessa priser stiger oftast mera än vad levnadskostnadsindex gör.

Också herr Carlshamre har klart deklarerat sin inställning, och den får väl pensionärerna ta ad notam. Men självfallet skräms pensionärerna av alla uttalanden som ifrågasätter om vi helt enkelt har råd med de äldre. Det framhålls att antalet yrkesverksamma minskar samtidigt som antalet passiva – det är så man betecknar pensionärerna – ökar. Man pekar vidare på att Sverige håller på att förgubbas, och frågan är om vi har råd med de äldre. En

facklig representant menar på fullt allvar att pensionärerna borde fråntas sina inflationsgarantier, eftersom ingen annan befolkningsgrupp kan glädja sig åt sådana.

Vi vet att samma fråga nu stått på dagordningen vid regeringens s. k. Hagamöte i mars och att den slutsats som kan dras är att det är föga troligt att regeringen lägger fram en ny plan för en automatisk standardhöjning för pensionärerna för tiden efter den 1 juli 1981, då nu gällande bestämmelser går ut. I stället får höjningar ske från gång till gång.

Det är naturligtvis angeläget att pensionärerna nu när det gäller den fråga som kammaren f. n. behandlar får ett klart besked, såsom har skett i två fall, om partiernas ståndpunkter. Det är ändå i det här huset som besluten om pensionerna fattas.

SVEN ASPLING (s):

Herr talman! Jag tror inte att Nils Carlshamres anförande lugnade några pensionärer. Lyssnade man noggrant på Nils Carlshamres anförande kunde man dra den slutsatsen att han själv ställde sig bakom de propäer till förändringar vi nu möter då det gäller pensionärernas standardfrågor.

Vi har varnat för den utveckling vi nu upplever. Jag har pekat på att detta var en viktig fråga i valrörelsen 1976. Vi såg att om den lättsinniga löftespolitik som de borgerliga partierna drev skulle sättas i verkställighet, då skulle mycket av välfärden här i landet råka i fara. Nu är vi där, och det ger anledning till oro. Det är mycket som är inlindat i litet svårtolkade termer. Man talar om transfereringar, socialförsäkringssektor osv. Bakom det ligger ju en verklighet – det är pensioner, sjukförsäkring, barnbidrag, barntillsyn och mycket annat.

När det gäller frågan om undantagandet, som vi här har diskuterat, så förstår jag om man på visst borgerligt håll känner sig litet besvårad av att bli erinrad om det som hände under ATP-stridens dagar. Man måste ju bära på litet av ett dåligt samvete. På möte efter möte fördes fiskare, hantverkare och småföretagare – just de grupper som nu herr Carlshamre nämnde – mer eller mindre bakom ljustet när det gällde ATP-reformen. Så småningom vaknade man upp och förstod vad det hela gällde. Jag har i kammaren tidigare sagt, herr talman, att jag har tagit del av många tragiska fall – när t. ex. efterlevande har utgått ifrån att en ATP-försäkring har funnits i bakgrunden men att så icke har varit fallet. Glöm dock inte att vi under 1960-talet i olika avseenden aktiverat upplysningsverksamheten just för dessa grupper! Vi har sagt: Ni har möjligheter att komma med, ni har möjligheter att rätta till det som hände tidigare, när ni kanske inte var så helt sakligt informerade. Det har ju också medverkat till att åtskilliga har anslutit sig till systemet.

Vad vi diskuterar nu är egentligen andra frågor. Jag skulle vilja säga till Nils Carlshamre, som jag vet är en på det socialpolitiska området i hög grad kunnig och insatt man, att läser han pensionskommitténs betänkande, så skall han finna att de frågor han nu tagit upp har blivit mycket ingående belysta. Man påpekar att bakgrunden till bestämmelserna om att ett undantagande från ATP påverkar rätten till pensionstillskott är att man velat

undvika att förmåner utgår som inte skulle ha utgått om vederbörande hade varit med i ATP. I annat fall skulle pensionstillskott så att säga kostnadsfritt fylla ut den del som försäkrade, vilka har varit anslutna till ATP, i stället får i form av ATP. Denna fråga har många aspekter. Nils Carlshamre hade en partivän i pensionskommittén, och sviker mig inte minnet så reserverade han sig icke när det gällde kommitténs slutliga, sammanfattande synpunkter i denna fråga.

Till fru Nordlander vill jag bara säga att vi i dag ser det som ytterst angeläget och viktigt att slå vakt om den välfärd och den trygghet vi har skapat för pensionärerna. Här finns mycket kvar att göra, och jag har pekat på det. Vårdfrågorna och omsorgsfrågorna är utomordentligt viktiga. Här står samhället – bl. a. landsting och kommuner – inför omfattande och krävande uppgifter, och här måste insatser i ökad utsträckning komma till stånd. Vi måste slå tillbaka angreppen mot tryggheten. Att i det läget stiga fram med en rad överbud – för jag betecknar det som överbud – tillhör inte den realism man kan fordra av ett parti som är representerat här i Sveriges riksdag.

NILS CARLSHAMRE (m):

Herr talman! Sven Aspling upprepar vad han sade i ett tidigare inlägg. Temat är fortfarande: De får skylla sig själva.

Jag känner inget behov av att repetera det jag sade i mitt förra anförande. Om någon mot förmodan skulle finna det värt att ta del av det en gång till, så kommer det att finnas i protokollet. Jag skulle särskilt vilja be Sven Aspling att utnyttja den möjligheten. Då skall han finna att anförandet innehöll helt andra ting än de han trodde när han svarade. Farväl yxskaft!

Överläggningen var härmed avslutad.

Punkt 1

Utskottets hemställan bifölls.

Punkt 2

M o m . 1

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen av Sven Aspling m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Börje Nilsson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller socialförsäkringsutskottets hemställan i betänkande 13 punkt 2 mom. 1 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen av Sven Aspling m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Börje Nilsson begärde rösträk-

ning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 164
Nej - 159

Nr 113

Fredagen den
28 mars 1980

*Anslag till allmän
försäkring*

M o m . 2

Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 3 och 4

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

Punkt 5

M o m . 1

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motion 420 av Lars Werner m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Karin Nordlander begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller socialförsäkringsutskottets hemställan i betänkande 13 punkt 5 mom. 1 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit motion 420 av Lars Werner m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Karin Nordlander begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 303
Nej - 18

M o m . 2-5

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

Punkterna 6, 7 och 9

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

§ 8 Föredrogs

Lagutskottets betänkanden

1979/80:22 med anledning av motion om avveckling av dödsbo

1979/80:23 med anledning av motion om samtycke till adoption

1979/80:25 med anledning av propositionen 1979/80:100 såvitt gäller anslag till Fideikommissnämnden jämte motion

1979/80:26 med anledning av motioner om underhållsbidrag

Kammaren biföll vad utskottet i dessa betänkanden hemställt.

Fredagen den
28 mars 1980

En ny internationell ordning på informationens och masskommunikationens område

§ 9 En ny internationell ordning på informationens och masskommunikationens område

Föredrogs utrikesutskottets betänkande 1979/80:18 med anledning av motioner om Sveriges stöd till en ny internationell ordning på informationens och masskommunikationens område.

I detta betänkande behandlades motionerna 1978/79:863 och 1979/80:618 av Lars Werner m. fl. (vpk), vari föreslagits i likalydande yrkanden

1. att riksdagen uttalade sitt stöd för tredje världens strävanden att söka skapa egna nyhetsbyråer och egna organ för kultur- och informationsförmedling,
2. att riksdagen hos regeringen begärde förslag om ett konkret åtgärdsprogram som stödde denna inriktning.

Utskottet hemställde att riksdagen skulle avslå motionerna 1978/79:863 och 1979/80:618.

EVA HJELMSTRÖM (vpk):

Herr talman! Vi skriver i vår motion 618 att västvärldens nyhetsbyråer "har total dominans i nyhetsförmedlingen över hela världen. Under täckmantel 'fritt informationsflöde' har man utvecklat ett nyhetsmonopol som i hög grad styr nyheter och information i önskad politisk riktning."

I motionen uppehåller vi oss mest vid tredje världens problem på området, eftersom de största problemen finns där.

Men, herr talman, jag kan i detta anförande inte låta bli att nämna några ord om att vi själva tydligen sitter i en liknande knipa när det gäller att få fram väsentlig information. Vi är i vårt land också i hög grad fast i de stora västliga nyhetsbyråernas klor.

Det speglas inte minst av nyhetsflödet i dessa dagar, då det amerikanska presidentvalet kan förefalla vara det viktigaste som händer i världen, trots att det är ett halvt år till själva valet. Dag ut och dag in matas vi med TV-film från de stora hotellen i USA där någon tilltänkt presidentkandidat vinkar och ler mot oss.

Inget sägs om den sociala verklighet som den vanliga människan i USA lever i. Inget sägs om arbetarklassens problem och önskningsar, och inget sägs ju egentligen heller om vilka politiska program som dessa amerikanska politiker står för.

Vi ser en glättad, ytlig bild av ett resande cirkussällskap, som tar sig runt landet vinkande och leende.

Det här kan inte bero på att våra journalister inte gör vad de kan, utan det måste rimligen bero på att de stora nyhetsbyråerna förser våra redaktörer med sådant material att det kommer att bli dominerande. Det kostar nämligen pengar att göra egna filmer och egna reportage från grunden. Det görs naturligtvis en del sådana, men det är inte de reportagen som dominerar vår nyhetsförmedling.

Via de glättade reportagen sprids också en verklighetsbild som inte många av oss känner igen sig i. Och är det dessa reportage som kanaliseras över tredje världens få informationskanaler så måste främlingskapet för människorna där kännas än större.

Eftersom det är viktigt att människors egna kulturella och politiska verklighet och vardag speglas i nyhets- och kulturförmedlingen har vi skrivit dessa båda motioner om åtgärder för att bidra till en ny internationell ordning inom informations- och masskommunikationsområdet, främst för tredje världen.

De fyra stora nyhetsbyråerna har, som vi nämner i motionen, en total dominans. UPI, AP, AFP och Reuter har ca 85 % av nyhetsflödet i hela världen. Den övriga världen – de socialistiska länderna, den tredje världen och övriga västländerns egna byråer av typ vårt eget TT – delar alltså på övriga 15 %.

Men, herr talman, det är inte bara på sändarsidan som det är olika förhållanden. Några siffror kan belysa den snedvridning som i dag förekommer:

I i-länderna finns det 312 tidningar per 1 000 invånare – i u-länderna finns det 29.

I i-länderna finns det 676 radioapparater per 1 000 invånare – i u-länderna finns det 80.

I i-länderna finns det 292 TV-apparater per 1 000 invånare – i u-länderna finns det 19.

Det s. k. fria informationsflödet förstärkt av ekonomisk makt har lett till en situation där många, om inte de flesta, nationers kulturella självständighet i allt högre grad underordnas kommunikationsflödet från några få mäktiga marknadsekonomier, och då naturligtvis främst USA. De underordnas ett fåtal multinationella mediabolags kontroll och makt.

Motståndet mot denna ordning har, som också utrikesutskottet noterat, växt. Ett första steg mot att bryta dominansen från den kapitalistiska västvärlden har varit det samarbete tredje världens länder inlett mellan sina nationella nyhetsbyråer i den s. k. nyhetspoolen. Men det är helt otillräckligt.

Visst har en förändring så sakteliga inletts också från USA:s sida efter UNESCO:s två senaste möten. Men det är snarare fråga om en förändring i taktik än en förändring i sak. Vissa länder erbjuds nu bistånd och samarbete, men bara på vissa villkor. Och fortfarande gäller som huvudprincip det s. k. fria informationsflödet. Länderna får hjälp att bygga upp kommunikations-system, men detta systems innehåll bestäms inte utifrån det egna folkets behov utan av mediabolagen. De fattiga nya staterna klarar inte att självständigt finansiera byggandet, underhållet och driften av sändarutrustning utan får förlita sig på utländskt kapital både för att installera utrustning och skaffa program i form av paketlösningar, vilket innebär att radio- och TV-strukturen snabbt förvandlas till en miniatyrkopia av västsystemen. De som skall sköta systemen utbildas av väst, och dess värderingar slår igenom också här.

En ny internationell ordning på informationens och masskommunikationens område

En ny internationell ordning på informationens och masskommunikationens område

Utrikesutskottet erkänner att situationen är otillfredsställande, och det är naturligtvis positivt. Utskottet säger vidare att uppbyggnaden av tredje världens egna resurser på kulturförmedlingens och massmedias områden kommer att ta tid och att man måste lita till olika metoder och gå genom skilda kanaler.

Det är naturligtvis en helt riktig beskrivning. Men samtidigt brådskar det med åtgärder. Vårt stöd och våra biståndsinsatser på detta område är små och otillräckliga samtidigt som de privata mediabolagen arbetar i en rasande fart. Det innebär att tredje världens länder snart har byggts in i ett system som kommer att vara svårt att förändra. Därför anser jag att ett åtgärdsprogram av den typ vi föreslagit i motionerna är nödvändigt.

Den första punkten i vår motion 618 anser jag vara i huvudsak tillgodosedd genom utrikesutskottets skrivning, men jag yrkar bifall till punkten 2 i motionen.

INGRID SUNDBERG (m):

Herr talman! Mycket snart efter andra världskriget insåg man att en väl fungerande nyhetsförmedling mellan olika länder var av avgörande betydelse för fredssträvandena. Då liksom nu fann man det angeläget att nyheterna fritt skulle flöda mellan länderna och att journalisterna inte skulle hindras i sitt arbete.

Av naturliga skäl blev det de stora internationella nyhetsbyråerna som tog ansvaret för huvuddelen av nyhetsförmedlingen. U-länderna hade inte vare sig organisation eller ekonomiska resurser för den typ av nyhetsbevakning som industriländerna kunde ställa upp med. Med tiden uppmärksammades skevheten i detta förhållande av u-länderna, som fann den starka koncentrationen av nyhetsförmedlingen till västländernas stora nyhetsbyråer vara orsak till att bilden av förhållanden och händelser i u-länderna kunde bli ensidig eller missvisande.

I vpk:s motion yrkas att Sverige skall stödja tredje världens strävanden att söka skapa egna nyhetsbyråer och egna organ för kultur- och nyhetsförmedling. Utrikesutskottet har vid behandlingen av motionen bl. a. uttryckt sitt stöd för den av regeringen tidigare framförda uppfattningen att det behövs en bättre balans i världens massmediastruktur och att – vilket också Eva Hjelmström påpekade – den nuvarande situationen är otillfredsställande. I det avseendet delar alltså utskottet motionärernas uppfattning. Utskottet har emellertid inte funnit skäl föreslå att riksdagen nu uttalar att det föreligger ett behov av sådant stöd.

Bakgrunden härtill är att Sverige i många olika sammanhang arbetat för att söka förbättra u-ländernas möjligheter att upprätta en egen nyhetsförmedling. Det är praktiska åtgärder som behövs, Eva Hjelmström, och det är också vad vi har satsat på. Genom SIDA stöder Sverige tillsammans med UNESCO ett utbildningsprogram i grundläggande radioproduktion i flera av de svenska programländerna i Afrika. Också andra projekt för att förstärka u-ländernas kapacitet som nyhetsförmedlare stöds av SIDA. Det må gälla utbildning av journalister eller att i samarbete med andra organ bidra till

bildande och drift av nyhetscentra eller att i vårt land ta emot informatörer och massmediapersonal från u-länderna för utbildning här.

Herr talman! Jag vill i det här sammanhanget gärna säga några ord om den mångåriga debatt som har förts om UNESCO:s deklARATIONER och resolutioner angående massmediä och massmedias ställning.

Debatten började redan på 1960-talet i form av förslag till resolutioner på UNESCO:s generalkonferenser. Att det tog nära ett decennium innan man enades om en allmängiltig massmediadeklaration berodde på att vissa u-länder och öststater önskade att deklARATIONEN skulle utformas så att det framgick att de olika staterna själva skulle ha ansvaret för de nyheter som släpptes fram och förmedlades utom och inom länderna.

Eva Hjelmström talade om nackdelen med att de stora nyhetsbyråerna svarar för huvuddelen av den information som går ut i världen, och jag tyckte mig bakom detta kunna spåra ett önskemål om att man borde ha följt de ursprungliga intentionerna i UNESCO:s tidigare förslag till resolutioner, där man ville ge staterna en kontrollerande och censurerande makt när det gäller informationsflödet.

Västvärldens länder motsatte sig alla monopol tendenser i nyhetsförmedlingen. Redan då fanns i vårt land grupper som aktivt arbetade för att ländernas regeringar skulle ha ett avgörande inflytande på nyhetsförmedlingens innehåll och inriktning. Ett sådant inflytande skulle emellertid, herr talman, allvarligt åsidosätta den pressfrihet som i dag är ett villkor för en allsidig belysning av händelser och förlopp.

Efter långa förhandlingar och – som jag särskilt vill understryka – stora förändringar i det ursprungliga förslaget antogs vid UNESCO:s generalkonferens år 1978 de grundläggande principerna för massmedias bidrag till som det heter stärkande av fred och internationellt samförstånd, främjande av mänskliga rättigheter och motarbetande av rasism, apartheid och uppvisning till krig.

I den deklARATIONEN slås också fast u-ländernas krav på en mer rättvis informationsordning och förstärkning av egna massmedia.

Det är efter den linjen som Sverige arbetar. Utskottet har erfarit att vi i vår biståndspolitik också i fortsättningen kommer att beakta dessa krav. Att nu begära något uttalande bedömer vi inte som erforderligt, eftersom motionens huvudsyfte är tillgodosett.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utrikesutskottets hemställan.

EVA HJELMSTRÖM (vpk):

Herr talman! Utrikesutskottet erkänner faktiskt i det här betänkandet att förhållandena är helt orimliga inom masskommunikationens område vad gäller tredje världen. Ändå står Ingrid Sundberg här i kammaren och talar sig varm för det s. k. fria informationsflödet. I sin historiebeskrivning av UNESCO:s ställningstaganden framhåller hon att västvärlden i de förhandlingar som varit motsatt sig alla monopol tendenser på det här området. Vad detta de facto innebär är att man ställer upp på de multinationella mediabolagens krav på monopol inom området.

En ny internationell ordning på informationens och masskommunikationens område

En ny internationell ordning på informationens och masskommunikationens område

Jag har tidigare påpekat att de fyra stora bolagen i dag har inflytande på 85 % av kommunikationsflödet. Vad är det om inte monopol? Det är här inte fråga om att man vill ha censur, utan det är tvärtom så att man vill vidga möjligheterna för tredje världen att själv skaffa sig information och att själv kunna förmedla denna.

Ingrid Sundberg säger att praktiska åtgärder behöver vidtas. Ja, det är ju just det som vi kräver i vår motion. Vi kräver ett konkret handlingsprogram i syfte att förbättra förhållandena för tredje världen. Uppenbarligen motsätter sig Ingrid Sundberg och utskottet detta, och vi beklagar det.

INGRID SUNDBERG (m):

Herr talman! Man kan naturligtvis ha olika uppfattningar om vad det är som konstituerar ett monopol. Jag vill här påpeka, att fortfarande har det inte kommit fram hur Eva Hjelmström skulle vilja begränsa nyhetsbyråernas informationsflöde – det som jag mycket riktigt kallar det fria informationsflödet och som jag bedömer vara av utomordentligt stort värde.

Beträffande dessa 85 % av nyhetsförmedlingen vill jag säga att det självfallet är angeläget att minska den procentsatsen. Men, Eva Hjelmström, man gör inte det genom att införa förbud i någon form när det gäller massmedias rätt att förmedla information, utan man gör det just på det sätt som utrikesutskottet har framfört i det här betänkandet, nämligen genom att hjälpa och bistå tredje världen i dess ansatser att själv kunna åstadkomma möjligheter att skapa nyhetsbyråer, att själv skaffa sig de tekniska, ekonomiska och personella resurser som behövs för att man skall kunna få ut informationen.

Eva Hjelmström började sitt anförande med att beklaga att vi i svensk TV och andra massmedia får höra så mycket om den amerikanska presidentvalskampanjen. Någon form av iogik vore här önskvärd. Jag vill ställa frågan: Hur skulle Eva Hjelmström vilja begränsa den informationen till västvärlden? Jag skall inte beröra det Eva Hjelmström sade om den internationella betydelsen av det valet. Vilken typ av begränsning för svenska massmedias rätt att visa vad som händer och sker i USA och på andra platser skulle Eva Hjelmström vilja ha här i landet?

EVA HJELMSTRÖM (vpk):

Herr talman! Jag vidhåller att det inte finns ett fritt informationsflöde när det behärskas av ett fåtal multinationella bolag. Vad det här gäller är att utvidga möjligheterna till motinformation mot dessa bolag. Det är ju en helt absurd situation i dag när ett land i tredje världen får information om vad som händer exempelvis i USA men inte om vad som händer i grannlandet och inte heller har möjligheter att ge information om det egna folkets kulturella och sociala förhållanden. Det var det jag pekade på när jag tog exemplet från USA. Det borde finnas stora möjligheter att också ge information om arbetarklassens villkor exempelvis i USA, hur människor lever och bor. Men vad vi i första hand får information om är olika leende presidentkandidater.

Det är inte fråga om att begränsa yttrandefriheten, det är fråga om att utvidga den på det här området, vilket är mycket väsentligt just för tredje världen.

INGRID SUNDBERG (m):

Herr talman! Jag kan bara konstatera att Eva Hjelmström inte svarade på min fråga mer än att hon påstod att det inte var någon fråga om att begränsa yttrandefriheten. Av hennes första anförande fick jag uppfattningen att det var en fråga om att begränsa informationen. Jag vill starkt understryka att möjlighet att göra program om arbetarklassens levnadsvillkor i USA finns. Sådana program har också visats i svensk TV.

I övrigt vill jag hänvisa till utskottets skrivning när det gäller svenska insatser för att åstadkomma just de positiva verkningar på informationsområdet i tredje världen som Eva Hjelmström anser vara angelägna. Uppfattningen om den angelägenheten delas också av utrikesutskottet.

Överläggningen var härmed avslutad.

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels hemställan i punkt 2 i motionerna 1978/79:863 och 1979/80: 618 av Lars Werner m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Eva Hjelmström begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller utrikesutskottets hemställan i betänkan-
de 18 röstar ja.

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit hemställan i punkt 2 i motionerna
1978/79:863 och 1979/80:618 av Lars Werner m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens
ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Eva Hjelmström begärde
rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröst-
ning gav följande resultat:

Ja - 301

Nej - 16

En ny internationell ordning på informationens och masskommunikationens område

Fredagen den
28 mars 1980

*Vissa anslag
m. m. inom utri-
kesdepartementets
verksamhetsom-
råde*

§ 10 Vissa anslag m. m. inom utrikesdepartementets verksamhetsområde

Föredrogs utrikesutskottets betänkande 1979/80:19 med anledning av propositionen 1979/80:100, bilaga 6. i vad avser vissa anslag m. m. för budgetåret 1980/81 inom utrikesdepartementets verksamhetsområde jämte motioner.

TALMANNEN:

I fråga om detta betänkande hålles gemensam överläggning för samtliga punkter.

Under den gemensamma överläggningen får yrkanden framställas beträffande samtliga punkter i betänkandet.

I det följande redovisas endast de punkter, vid vilka under överläggningen framställts särskilda yrkanden.

Punkt 7 (Information om mellanfolkligt samarbete och utrikespolitiska frågor)

I proposition 1979/80:100 bil. 6 (utrikesdepartementet) hade under denna post föreslagits bidrag till Utrikespolitiska institutet, Svenska FN-förbundet, Svenska UNICEF-kommittén, Svenska sektionen av Internationella kvinnoförbundet för fred och frihet, Svenska freds- och skiljedomsföreningen, Utrikespolitiska föreningarnas FN-förbund, Svenska sektionen av Amnesty International, Kristna fredsrörelsen och ett institut för Europainformation.

För dessa organisationer hade föreslagits ett anslag om sammanlagt 4 384 000 kr., en uppräknig med 434 000 kr. från föregående budgetår. Större delen av anslaget belöpte sig på Utrikespolitiska institutet och FN-förbundet.

Kristna fredsrörelsen – en ideell fredsorganisation med ca 1 200 medlemmar – bedrev informationsverksamhet rörande bl. a. frågor om fred, nedrustning och internationellt samarbete. Organisationen hade inte tidigare erhållit reguljärt bidrag av anslaget E 3 och hade föreslagits för budgetåret erhålla 20 000 kr.

Institutet för Europainformation baserade sig på ett initiativ som tagits av fyra organisationer – Kooperativa förbundet, Landsorganisationen, Sveriges industriförbund och Tjänstemännens centralorganisation. Europainstitutet skulle inrikta sin verksamhet på information om utvecklingen inom skilda områden i Europa. Huvudman skulle bli Utrikespolitiska samfundet, som även var huvudman för Utrikespolitiska institutet. I propositionen hade föreslagits ett anslag på 100 000 kr. till denna nya organisation. Det förutsattes att övriga intressenter tillsammans skulle bidra med ett ungefär lika stort belopp.

Fredagen den
28 mars 1980

*Vissa anslag
m. m. inom utri-
kesdepartementets
verksamhetsom-
råde*

I detta sammanhang hade behandlats motionerna

1979/80:415 av Lars Werner m. fl. (vpk), vari såvitt nu var i fråga (yrkandet 7) föreslagits att riksdagen beslutade att till proposition 1979/80:100, bil. 6, under en ny punkt E 6 Bidrag för information om internationell nedrustning och fred anvisa ett reservationsanslag om 10 000 000 kr..

1979/80:1129 av Olof Palme m. fl. (s), vari hemställts att riksdagen till Bidrag till information om internationell nedrustning (Utrikesdepartementet) för budgetåret 1980/81 anvisade ett reservationsanslag av 4 000 000 kr.. och

1979/80:1621 av Sture Korpås m. fl. (c), vari såvitt nu var i fråga (yrkande 4) hemställts att riksdagen som sin mening gav regeringen till känna vad som anförts i motionen beträffande stöd till folkrörelserna för internationell verksamhet.

Utskottet hemställde

1. att riksdagen skulle avslå motion 1979/80:415 yrkande 7 och motion 1979/80:1129 angående ett nytt anslag för bidrag till information om internationell nedrustning.

2. att riksdagen förklarade motion 1979/80:1621 yrkande 4 besvarad med vad utskottet anförde.

3. att riksdagen med bifall till propositionen 1979/80:100 till Information om mellanfolkligt samarbete och utrikespolitiska frågor för budgetåret 1980/81 anvisade ett anslag av 4 384 000 kr.

Följande två reservationer hade avgivits av Gertrud Sigurdsen, Sture Palm, Mats Hellström, Sture Ericson, Jan Bergqvist, Carl Lidbom och Axel Andersson (alla s):

1. beträffande bidrag till information om internationell nedrustning, vari reservanterna ansett att utskottet under 1 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motion 1979/80:1129 och med avslag på motion 1979/80:415 yrkande 7 till Bidrag till information om internationell nedrustning för budgetåret 1980/81 anvisade ett reservationsanslag av 4 000 000 kr.,

2. beträffande stöd till folkrörelserna för internationell verksamhet, vari reservanterna ansett att utskottet under 2 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motion 1979/80:1621 yrkande 4 som sin mening gav regeringen till känna vad som anförts i motionen beträffande stöd till folkrörelserna för internationell verksamhet.

Punkt 8 (Bidrag till Stockholms internationella fredsforskningsinstitut)

I propositionen hade föreslagits ett anslag nästa budgetår till Stockholms internationella fredsforskningsinstitut (SIPRI) av 9 880 000 kr., innebärande en ökning med 2 450 000 kr., varav 1 700 000 kr. utgjorde kostnader för

Fredagen den
28 mars 1980

*Vissa anslag
m. m. inom utri-
kesdepartementets
verksamhetsom-
råde*

flyttning av SIPRI till nya lokaler och återstoden pris- och löneomräkning.

I detta sammanhang hade behandlats motion 1979/80:415 av Lars Werner m. fl. (vpk), vari såvitt nu var i fråga (yrkande 6) föreslagits att riksdagen beslutade att till proposition 1979/80:100, bil. 6, punkten E 4 Bidrag till Stockholms internationella fredsforskningsinstitut för budgetåret 1980/81 anvisa ett med 370 000 kr. till 10 250 000 kr. förhöjt belopp.

Utskottet hemställde

att riksdagen med avslag på motion 1979/80:415 yrkande 6 skulle bifalla proposition 1979/80:100 och till Bidrag till Stockholms internationella fredsforskningsinstitut för budgetåret 1980/81 anvisa ett reservationsanslag av 9 880 000 kr.

STURE ERICSON (s):

Herr talman! Nedrustning är 1980-talets viktigaste politiska fråga. Ungefär så uttalade sig statsminister Fälldin i nyårsintervjuer för mindre än tre månader sedan. När vi socialdemokrater nu föreslår att 4 milj. kr. skall anslås till våra stora folkrörelser för informationsverksamhet kring nedrustningsproblemen, säger den borgerliga majoriteten nej. Jag vet inte om man av det skall dra slutsatsen att statsministern inte heller i denna fråga har de sina med sig.

Det är nu andra gången på ett år som den borgerliga riksdagsmajoriteten avvisar det här förslaget. Det är faktiskt svårt att förstå varför. Men att initiativet kommer från socialdemokratiskt håll är kanske tillräckligt motiv för att avvisa det.

Ledande centerpartister har inför årets riksmöte i en motion fört fram samma krav – dock utan att föreslå ett preciserat belopp. Det gläder oss naturligtvis. Centermotionens skrivning duger mycket bra som motivering för vårt yrkande om anslag på 4 milj. kr. Det är därför litet tråkigt att i utrikesutskottet få vara med om hur tre av motionärerna – Sture Korpås, Torsten Bengtson och Gunnel Jonäng – sprang ifrån sitt eget yrkande.

Nu har vi i reservation 2 yrkat bifall till centermotionen. Den borde därför ha goda möjligheter att gå igenom, om nu inte också de övriga motionärerna – Ulla Ekelund, Paul Grabö, Gunnar Björk i Gävle, Anders Gernandt och Eivor Nilson – har bytt åsikt i frågan sedan den 25 januari.

Information kring nedrustningsproblemen är faktiskt ett både angeläget och brådskande ämne, och det är därför synd att centerpartisterna trasslar in sig på det här sättet och därmed förhindrar konkreta lösningar också i år.

De svenska insatserna vid de internationella nedrustningsförhandlingarna – det må vara i Genève, i New York eller som nu i höst i Madrid – blir effektivare om de stöds av ett brett och aktivt folkligt engagemang. Våra stora folkrörelser och andra ideella organisationer kan i vårt eget land och även internationellt göra viktiga insatser för att sprida kunskaper och åsikter i nedrustningsfrågorna. Opinionsbildningen är av stor betydelse i samman-

hang som dessa.

Under det senaste året har flera dramatiska händelser på den utrikespolitiska arenan gjort klart för gemene man hur bräcklig freden är i vår värld och hur nödvändigt det är att bryta den uppåtvidna rustningsspiralen. Vi upplever i dag inom folkrörelserna ett växande engagemang i fredsfrågan. Det var länge sedan nedrustningsproblemen tilldrog sig så stort intresse som nu. Detta ökade engagemang och intresse borde mötas med ökade informationsinsatser. Vårt förslag om 4 informationsmiljoner ligger väl i tiden. Det är därför dubbelt beklagligt att den borgerliga majoriteten avvisar vårt initiativ.

När de borgerliga i utskottsbetänkandet skriver att det är orealistiskt att i ett slag finna effektiv användning för 4 milj. kr. enbart för nedrustningsinformation, är det rätt och slätt felaktigt. Och det är närmast obegripligt när de tillägger: "De organisationer som skulle komma i fråga för bidrag har i regel knappa administrativa resurser."

I s-motionen pekar vi på att en breddning av informationen förutsätter att de stora folkrörelserna deltar. De fackliga organisationerna, kooperationen, de religiösa samfundet och de till dessa organisationer knutna studieförbunden har sannerligen både administrativa och personella resurser för att använda 4 informationsmiljoner effektivt för att främja nedrustningens sak. 4 milj. kr. är sannerligen inte något "stort anslag" som de borgerliga skriver. Det är därför som vi i motionen anger att målsättningen bör vara att i två eller tre etapper komma upp i ett anslag som motsvarar 1% av våra militärutgifter, dvs. i runda tal fyra gånger mer än de 4 miljoner vi nu yrkar.

Tidigare har det varit ganska lätt att komma överens när det gällt agerandet i nedrustningsfrågorna. Utrikesdeklarationens anslutning till årets andra socialdemokratiska partimotion i nedrustningsfrågan visar att det även nu finns ambitioner i denna riktning på den borgerliga kanten. Varför då bromsa ett förnuftigt initiativ, som syftar till att göra det lättare för våra stora folkrörelser att mer än hittills engagera sig i fredsarbetet?

Om det nu är så omöjligt att satsa 4 milj. kr. bara därför att det är ett socialdemokratiskt förslag, se då åtminstone till att det snarast kommer ett borgerligt förslag om pengar för det här angelägna ändamålet!

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationerna 1 och 2.

EVA HJELMSTRÖM (vpk):

Herr talman! Strävan efter fred är vår tids mest angelägna fråga. Strävan efter ett stopp på kapprustningarna till förmån för en snabb nedrustning borde vara en självklarhet för den mänsklighet som vill överleva sin egen generation. Så är tyvärr inte fallet i dag. Kapprustningen fortsätter obehindrat. Såväl konventionella vapen av allt större militär effektivitet som kärnvapen förvärvas av allt fler länder och mest i områden där det drar ihop sig till konflikter. Om inte effektiva nedrustningsåtgärder snarast vidtas, är det svårt att se hur en katastrof skall kunna undvikas.

Under de senaste åren har militärutgifterna i världen ökat med 50 % och var 1978 uppe i den fantastiska summan 1 600 miljarder kronor. Satsningen

Fredagen den
28 mars 1980

*Vissa anslag
m. m. inom utri-
kesdepartementets
verksamhetsom-
råde*

är ett cyniskt slöseri med världens tillgångar.

Sverige har skaffat sig ett gott rykte internationellt vad gäller nedrustningsfrågor. Samtidigt är det uppenbart att fredsfrågan inom landet försumrats under en följd av år. Massmedierna har alltför ofta försummat att informera i och debattera frågan. Frank Barnaby, direktör för SIPRI, sade en gång så här:

”Vi har lärt oss leva med kärnvapen. Vi har blivit andligt paralyserade av kapprustningens retorik, i vilken skräckvapen får oskyldigt låtande namn – som Bambi och Jakthund, eufemismer för kärnvapenrobotar. Vi har blivit härdade att tolerera våld – opersonligt, mekaniskt våld. Vårt moraliska omdöme fördunklas av lärda mäns och strategers apokalyptiska beräkningar – hur många miljoner döda skulle vara en 'godtagbar' siffra i ett kärnvapenkrig, hur många fler megaton krävs för överlägsenhet, och så vidare. Vi har vilseletts av absurda påståenden om möjligheten av ett 'begränsat' kärnvapenkrig, av 'skadebegränsning', av det politiska 'värdet' av överkill, och så vidare.”

Herr talman! De flesta förnuftiga människor anser i och för sig att en fortsättning av dagens situation, där krigsriskerna ökar alltmer, är omöjlig och oacceptabel. Men fler måste engageras i arbetet för en nedrustning, fler måste lära sig grundläggande fakta om nedrustningens nödvändighet.

Om mänskligheten skall kunna överleva måste överföringen av militära resurser till fredliga ändamål ges högsta prioritet. Detta gäller naturligtvis också vårt eget land. Sverige är i förhållande till sin folkmängd mer militärt rustat än den överväldigande majoriteten av världens stater. Också här verkar ett militärindustriellt komplex för upprustning.

I den situation som världen och Sverige befinner sig i är det ytterligt angeläget med en bred och massiv insats för upplysning och information – i skolorna, på arbetsplatserna, i våra politiska och fackliga organisationer samt i kvinnorörelsen, som så ofta gått i spetsen för dessa frågor. Inte minst fackföreningsrörelsen har en uppenbar och avgörande roll att spela, eftersom många felaktigt sammankopplar nedrustning med arbetslöshet och sänkt levnadsstandard.

Vpk har i sin motion krävt 10 miljoner för bidrag till information om internationell nedrustning och fred samt ett särskilt förhöjt anslag till SIPRI. Utskottet hänvisar dels till pågående utredningar som nu är ute på remiss, dels till att beloppet skulle vara för stort för att effektivt kunna användas. Den här argumenteringen är naturligtvis helt befängd. Är det den tilltro som regering och utskott har till folkrörelserna, till fackföreningsrörelsen, till kvinnorörelsen och andra ideella organisationer – att de saknar möjlighet att använda ett trots allt i förhållande till frågans vikt så ringa belopp för att informera svenska folket, inkl. barn och ungdom, om nödvändigheten av en nedrustning. Det visar ju i så fall bara på regeringens och utskottets ringa kännedom om det arbete som redan nu bedrivs inom skilda organisationer i dessa frågor.

Jag vill, herr talman, med detta hemställa om bifall till yrkande 7 i vpk-motionen 415.

STURE KORPÅS (c):

Herr talman! Jag kommer helt kort att kommentera utskottsbetänkandet i den del som föranlett reservation 2. Utskottets ordförande kommer senare att behandla reservation 1 och motsvarande del av betänkandet.

I centermotionen 1621, yrkande 4, begärs att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen framhålls om behovet av stöd till folkrörelsernas upplysningsverksamhet kring internationella frågor. Motionen betonar det angelägna i en ökad kunskap om de svenska insatserna för avspänning och för rustningsbegränsning. Vi anser att debatten behöver vidgas och engagera folkrörelser och andra organisationer med bred kontaktyta. En djup folklig förankring är en förutsättning för att Sveriges internationella arbete på detta område skall få tyngd. Folkrörelsernas insatser spelar en avgörande roll för denna kunskapsförmedling och för ett sådant engagemang. I motionen understryks också att det är angeläget att man tillgodoser folkrörelsernas behov av informationsmaterial på det här området. Vi upplever ju nu vilken betydelse ett djupt folkligt engagemang kan ha för att motivera människor till sökande efter kunskap och därmed efter underlag för ställningstagande.

Utskottet ansluter sig helt till motionen och "utgår från att synpunkter av det slag som avses i motionens yrkande 4 beaktas av regeringen i dess fortsatta överväganden om folkrörelsernas roll i det internationella arbetet". Därmed har utskottet gjort motionens förslag till sina.

Att socialdemokraterna utöver detta yrkat bifall till själva motionen uppfattar jag, herr talman, som en vänlighet, men den har ingen praktisk betydelse. Sture Ericson försökte nyss förta intrycket av vänlighet, men det tycker jag inte att han behöver göra. Vänlighet har ju ett eget värde, som kan göra såväl spridare som mottagare till ädlare människor. Människokärlek är en självklar grund för ett fredsarbete.

Därmed, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utrikesutskottets hemställan.

ALLAN HERNELIUS (m):

Herr talman! Strävan efter fred och nedrustning har av flera talare här betecknats som mänsklighetens viktigaste fråga just nu. Det är inget att ändra på i det omdömet – därom är vi väl alla ense. Statsministern åberopades; mängder av andra auktoriteter kan också åberopas. I det avscendet råder det alltså ingen meningsskiljaktighet.

Men till nedrustningens innehåll och form skall vi återkomma när utskottet behandlar de motioner som gäller den allmänna nedrustningen. Vad vi i dag har att behandla är enbart anslagsfrågorna i samband med utrikesdepartementets huvudtitel, och däri ingår ju en del information om fredssträvanden och nedrustning. Jag vill säga att det inte är så litet.

Under E 3 i huvudtiteln finns anslag till en rad organisationer, och delvis går pengarna till dessa organisationers fredsarbete. Anslaget har under årens lopp stigit mycket kraftigt. 1975/76, under den socialdemokratiska regeringens tid, var det 2 071 000 – nu är det uppe i 4 384 000, och även om man tar

Nr 113

Fredagen den
28 mars 1980

*Vissa anslag
m. m. inom utri-
kesdepartementets
verksamhetsom-
råde*

Fredagen den
28 mars 1980

*Vissa anslag
m. m. inom utri-
kesdepartementets
verksamhetsom-
råde*

hänsyn till penningvärdets fall är det inga små summor.

Man bör också nämna att SIPRI – som ju faktiskt hör hemma i sammanhanget när det gäller fredsarbetet, genom den förträffliga verksamhet som organisationen bedriver – har fått sina anslag under samma tid höjda från något över 4 miljoner till i år 9 880 000; i varje fall är det beloppet föreslaget i år. Det bör faktiskt räknas med, när man talar om vad den svenska regeringen och Sveriges riksdag lämnar för upplysning och information om nedrustning och fred.

Det socialdemokratiska yrkandet om 4 miljoner ytterligare i år är detsamma som förekom i fjol, då utskottet avvisade det på olika grunder, bl. a. därför att det knappast var möjligt för de skilda organisationerna och folkrörelserna att svälja ett så stort anslag på en gång utan administrativa förberedelser.

Nu säger Eva Hjelmström och Sture Ericson att det säkerligen går mycket bra för organisationerna att göra så, och det betvivlar jag inte. Man kan sätta sprätt på hur mycket pengar som helst, om man får dem. Men här är det fråga om effektiv och nyttig användning, och då krävs naturligtvis administrativa resurser.

Jag vill tillägga att förutom den information om nedrustning som bedrivs i organisationernas regi med hjälp av statsmedel förekommer också en annan form av information i år, för första gången. Den nu arbetande försvarskommittén har nämligen i sitt betänkande om vår försvarspolitik tagit upp ett särskilt kapitel om internationella nedrustningssträvanden – kapitel 3. Det är första gången det har skett i en försvarsutredning, och det är mycket välkommet.

Jag vill gärna tillägga att initiativet härtill togs av en partivän till Sture Ericson, tidigare vice ordförande i utrikesutskottet. Här lämnas en klar redovisning av vad som har skett på nedrustningsområdet, och det dras också slutsatser för Sveriges vidkommande i ett senare kapitel. Man går inte tillbaka till 1920-talet – det skulle man mycket väl ha kunnat göra – då män som Hjalmar Branting och Ernst Trygger lade ned ett stort arbete i Genève, understödda av en ung sekreterare som senare blev första kammarens talman, Erik Boheman. Så långt tillbaka går man alltså inte, men det är i alla fall en exempelsamling på vad Sverige har gjort på detta område som är av intresse och som, genom att denna utredning har spritts genom olika informationskällor, också har kommit att få uppmärksamheten riktad på sig i många sammanhang.

Utskottet har alltså avstyrkt motionerna från vpk och från socialdemokraterna. Jag ber att få yrka avslag på dem och samtidigt yrka bifall till utskottets förslag. Jag vill tillägga att det inte innebär att utskottet står kallsinnigt till information om nedrustning och fred. Det gör vi ingalunda. Jag kan dock foga den reflexionen till avstyrkandet att det kanske finns länder där information om nedrustning och fredsarbete är mer påkallad än i Sverige.

STURE ERICSON (s):

Herr talman! Utrikesutskottets ordförande pekar på att det från utrikesdepartementets anslag E 3 går en del pengar till nedrustningsinformation. Ja, det har vi observerat och kommenterat. Det är bara ett mycket begränsat antal organisationer som får bidrag från det anslaget, och endast en mindre del av dessa pengar går till information i nedrustningsfrågorna. Vi vet sedan många år tillbaka att det blir mycket liten bredd på den informationsverksamheten.

Vad vi nu är ute efter är att få engagera de stora folkrörelserna. Det är för mig helt obegripligt att man kan tro att det inte skulle gå att få en effektiv användning av 4 milj. kr. när man vill engagera de stora folkrörelserna, dvs. de fackliga organisationerna, kooperationen, studieförbunden m. fl. Att utskottet för andra gången avstyrker detta yrkande kan jag inte uppfatta som något annat än ett tecken på att utskottsmajoriteten inte är villig att ställa upp. Vill man ha mer informationsverksamhet kring nedrustningsfrågorna är det den här vägen man måste gå. Att krypa bakom utredningen om folkrörelsernas internationella verksamhet, som utskottsmajoriteten gör för andra gången, håller inte heller. Det är naturligtvis bra att man utreder denna verksamhet, men att låta det utredningsarbetet blockera en insats för nedrustningsinformationen är de obotfärdigas förhinder.

Till sist pekade Allan Hernelius på att det kanske finns större behov av information om nedrustning och fred i andra länder än just i Sverige. Det håller jag med om. Men det är ju så att nästan alla våra stora folkrörelser är engagerade i internationellt samarbete, och inget hindrar att man använder en del av informationsresurserna till den sortens samarbete. Att man via de svenska folkrörelserna engagerar folkrörelser i andra länder för samma sorts aktiviteter. Därför tycker jag inte att det är något argument mot det förslag som vi har fört fram.

Slutligen till Sture Korpås, som anser att utskottets skrivning helt borde tillfredsställa motionärerna. Det är herr Korpås bedömning, som han kan göra som motionär. Men tittar man på skrivningarna så måste man konstatera att det hade varit bra om de åtta centerpartisterna hade stått på sig med ett tillkännagivande till regeringen. En sådan skrivning ger ökad tyngd åt vad man anser. Det skulle ha blivit en klar beställning på pengar. Som centerpartisterna nu manövrerat i den här frågan, när de backat bort från sitt eget förslag, kan vi befara att vi även i den budget som läggs fram nästa år kommer att sakna pengar för den här verksamheten.

EVA HJELMSTRÖM (vpk):

Herr talman! Allan Hernelius förklarade att man på den borgerliga kanten inte var kallsinnig till de krav som hade ställts. Men uppenbarligen är man inte särskilt entusiastisk, trots att man påstår sig instämma i vårt omdöme att freden är den viktigaste frågan i dag.

Allan Hernelius vidhöll att folkrörelserna inte skulle kunna använda de här pengarna effektivt. Jag ställer mig bekymrad frågan: Vad grundar Allan Hernelius det påståendet på? Det visar bara på en djup okunnighet om

Fredagen den
28 mars 1980

*Vissa anslag
m. m. inom utri-
kesdepartementets
verksamhetsom-
råde*

folkrörelserna och fackföreningsrörelsen.

10 miljoner, som vi har krävt, är inte särskilt mycket. Ställ det t. ex. i relation till alla de miljarder som vi lägger ned på militärutgifter! Ställ det i relation till vad det t. ex. i dag kostar att ge ut en enkel broschyr om freden!

Allan Hernelius drog en rad siffror över hur mycket det här anslaget har ökat under åren. För det första har han då inte tagit med inflationseffekten. För det andra går det inte att komma ifrån att det här är ett försummat område, som kräver upprustning och mera resurser.

Sedan till Sture Korpås. Det var många vackra ord han sade – många sanna ord också, för den delen. Men vad hjälper alla vackra ord om det inte blir några konkreta resultat? Jag tycker att det är beklämmande att se hur centerpartiet här springer ifrån sin egen motion.

ALLAN HERNELIUS (m):

Herr talman! Fru Hjelmström sade att jag påstod mig instämma i de allmänna synpunkterna om fred och nedrustning. Det var inte särskilt snyggt formulerat, men det kanske man inte skall vänta sig av fru Hjelmström!

Jag vill tacka Sture Ericson för att han påpekade en sak som jag glömde bort i mitt anförande, nämligen att en remissbehandling av utredningsförslagen om folkrörelsernas internationella arbete pågår. Vi skall väl få tillfälle att se resultatet av den snart – vare sig det blir i form av organisatoriska nyheter eller i någon annan form. Remissbehandling pågår alltså, och det finns olika förslag som regeringen har att ta ställning till.

Jag vill också tillägga att över E 3-anslaget beviljar utrikesdepartementet direkt anslag till organisationer och folkrörelser med informationsuppgifter på nedrustningsområdet. Det vet Sture Ericson mycket väl.

Sture Ericson sade någonting om att folkrörelserna är internationella och att de på internationellt arbete kan göra av med 4 miljoner – 10 miljoner sade Eva Hjelmström; det är runda tal. Det skall inte betvivlas att det skulle gå. Men det internationella arbetet på nedrustning är i en stor del av världen förbjudet genom sträng lagstiftning. Jag skulle vilja se Eva Hjelmström predika fred och nedrustning i vissa länder, ibland Eva Hjelmström närstående. Det blev nog ett kort besök! Det blev nog som på flygplatsen i Warszawa – återvändande med samma plan – om det syftet stod klart för den mottagande myndigheten.

Sture Ericson sade att det är den obotfärdiges förhinder de borgerliga anför. Ja, skall vi kalla det så? I så fall måste den socialdemokratiska regeringen ha varit obotfärdig under lång tid, och den socialdemokratiska oppositionen under några år – detta är andra gången som detta anslag begärs i Sveriges riksdag.

STURE KORPÅS (c):

Herr talman! Vi får en ny och mera seriös debatt om detta sedan regeringen lagt fram sitt förslag med anledning av resultatet av de utredningar som nämns i utskottets betänkande och som arbetar med bidrag

till folkrörelserna och med folkrörelsernas internationella arbete. Då får vi återkomma till dessa frågor.

Eva Hjelmström efterlyste konkreta resultat. Ja, det är det som vi centerpartister i utskottet menar att vi har uppnått genom att vi lyckats få till stånd en majoritet som i det närmaste ordagrant har använt sig av vår motions text.

Sture Ericson talade om att centerpartisterna inte hade stått på sig. Jo, det var precis det som centerpartisterna i utskottet gjorde och därmed fick en majoritet för sin egen skrivning. Om vi därutöver demonstrativt, för intryckets skull, hade reserverat oss skulle vi inte ha haft någon majoritet. Då hade rimligen inte socialdemokraterna varit intresserade av någon reservation.

STURE ERICSON (s):

Herr talman! Det senaste uttalandet från Sture Korpås är mycket egendomligt. Sture Korpås talade om vad som hade hänt om centerpartisterna hade reserverat sig. Ja, om ni hade stått på er, skulle vi ha haft en majoritet i utskottet, och moderater och folkpartister hade fått reservera sig. Då hade utskottsmajoriteten följt centerpartiets motion. Sture Korpås resonemang håller inte rent logiskt. Faktum är att ni har gått ifrån er egen motionstext, och vi socialdemokrater ger nu kammarens ledamöter en möjlighet att rösta för det som ni centerpartister föreslog den 25 januari.

Till Allan Hernelius vill jag bara säga att jag tolkar hans omnämnande av utredningen och vad den skall leda till som något av en beställning till regeringen, innebärande att i varje fall Allan Hernelius förväntar sig att regeringen skall lägga fram ett förslag i det aktuella ämnet. Det finns i utskottets skrivning inget sagt om detta som ger några garantier för att några förslag skall komma. Men jag tolkar Allan Hernelius uttalande här i dag som att i varje fall han tycker att regeringen bör lägga fram förslag i denna fråga och att den bör göra det snarast möjligt.

Vidare bara en sidokommentar. Herr Hernelius säger att det i många länder är förbjudet att propagera för nedrustning. Det är riktigt. Allan Hernelius hänvisade också till Eva Hjelmström närstående länder – vad han kan ha menat med det.

Jag vill bara peka på att det även i ett Allan Hernelius närstående land, USA, finns en ganska stor nedrustningsavdelning inom State Department, ACDA, med några hundra anställda. Enligt den lag som reglerar ACDA:s verksamhet är ACDA förbjudet att propagera för nedrustning. Avdelningen är således enligt lag förbjuden att sprida information om och argumentera inför offentligheten för nedrustning. Samtidigt sitter militärerna i Pentagon några kilometer därifrån med många tiotal miljoner dollar som kan användas till propaganda för upprustning och vapenbeställningar. Förbudet mot att propagera för nedrustning är nog alltså inte så helt ensidigt.

Vad vi på vårt håll hänsyftar till är det normala internationella samarbetet mellan folkrörelser, och Allan Hernelius har naturligtvis rätt i att det fungerar bättre på västsidan, där man har fria folkrörelser. Men man bör inte

Nr 113

Fredagen den
28 mars 1980

*Vissa anslag
m. m. inom utri-
kesdepartementets
verksamhetsom-
råde*

Fredagen den
28 mars 1980

*Vissa anslag
m. m. inom utri-
kesdepartementets
verksamhetsom-
råde*

helt negligera de möjligheter som finns att även österut få positiva kontakter i den sorts internationella arbete som bedrivs genom folkrörelserna. Det är synd att de svenska folkrörelserna här i dag inte får ökade resurser för en sådan verksamhet.

EVA HJELMSTRÖM (vpk):

Herr talman! Det är tämligen meningslöst att diskutera med moderata företrädare i dessa frågor. Allan Hernelius tog upp frågan om flygplatsen i Warszawa. Varför pekar Allan Hernelius aldrig på exempelvis den flygplats i Guatemala som är nog så aktuell f. n. eller på Chile?

Vad vi nu de facto diskuterar är ju anslag inom landet, vilka naturligtvis, som även Sture Ericson påpekade, också kan användas internationellt. Men om Allan Hernelius verkligen instämmer i att freden är vår tids mest angelägna fråga, varför då motsätta sig ett så tämligen ringa belopp som det som det här faktiskt är fråga om?

Till Sture Korpås vill jag säga att det förvisso inte kan vara lätt att vara centerpartist i dessa dagar, då man bara ett par månader efter att ha skrivit en faktiskt bra motion springer ifrån den under luddiga hänvisningar till någonting som möjligen kan tänkas komma.

STURE KORPÅS (c):

Herr talman! Detta är en allvarlig fråga, och jag hoppas att det är från den utgångspunkten som samtliga företrädare för riksdagen deltar i denna diskussion.

Jag tror inte att vi gör den här saken någon tjänst genom att försöka konstruera skillnader som inte finns. Vi försökte i utskottet få en sammanskrivning. Från den utgångspunkten arbetade vi, och vi fick en sammanskrivning, som dessutom strängt taget helt följer den motion vi väckte.

Sedan kommer en demonstration i form av reservation nr 2. Jag beklagar att socialdemokraterna i den här frågan uppträder med ett rent demonstrationsförslag. Läser Sture Ericson och Eva Hjelmström vår motion när det gäller yrkande 4 och sedan utskottsbetänkandet, så skall de finna att allt återkommer där.

ALLAN HERNELIUS (m):

Herr talman! Eva Hjelmström tar sig. Nyss sade hon att jag hade påstått att jag var anhängare av fred och nedrustning, och nu heter det: om jag verkligen menar det. Steg för steg kommer det, och det är vackert så – hur länge det nu varar.

Till Sture Ericson vill jag säga att jag tar ställning till det förslag som kan väntas när det finns möjlighet att granska remissmaterialet och annat. Jag tror att vi har en betydande grad av enighet om att åtgärder av något slag behövs. Vilka det sedan skall bli får vi ta ställning till då.

Sedan vet jag inte om jag står närmare Förenta staterna än Sture Ericson – snarare skulle jag tro motsatsen i många sammanhang.

Jag vill säga till Eva Hjelmström att hur det står till i Chile och Guatemala vet vi. Men hur det står till i Östtyskland och Polen är det kanske många som inte vet – att döma av deras politiska anknytning.

Vad Amerika beträffar vet vi att det pågår ett stort fredsarbete – det har vår TV kunnat förmedla till oss kväll efter kväll – så på den punkten är det väl knappast någon diskussion. I vad mån den amerikanska staten är involverad i detta är en helt annan sak, och det uttalar jag mig inte om.

STURE ERICSON (s):

Herr talman! Ja, detta är en allvarlig fråga, herr Korpås. Därför är det så tråkigt att centerpartisterna på det här sättet trasslar till det för sig och förhindrar en positiv lösning av frågan minst ett år ytterligare.

Nu säger Sture Korpås att de som hade skrivit motionen försökte få en sammanskrivning. Ja, ni gick till moderaterna och folkpartisterna och försökte få en sammanskrivning – och fick en bortskrivning av er motionstext. Hade ni kommit till oss socialdemokrater, så hade ni fått igenom er motionstext ograverad – varenda bokstav hade blivit riksdagens mening. Men på det hållet försökte ni inte få någon sammanskrivning.

Överläggningen var härmed avslutad.

Punkterna 1–6

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

Punkt 7

M o m . 1

Propositioner gavs på bifall till 1:o) utskottets hemställan, 2:o) reservation 1 av Gertrud Sigurdsen m. fl. samt 3:o) motion 415 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Då Sture Ericson begärde votering upptogs för bestämmande av kontrapropositionen änyo de båda återstående propositionerna, av vilka den under 2:o) angivna förklarades ha flertalets mening för sig. Sedan Eva Hjelmström begärt votering beträffande kontrapropositionen upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren till kontraproposition i huvudvoteringen angående utrikesutskottets hemställan i betänkande 19 punkt 7 mom. 1 antar reservation 1 av Gertrud Sigurdsen m. fl. röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren till kontraproposition i nämnda votering antagit motion 415 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Eva Hjelmström begärde röst-

*Vissa anslag
m. m. inom utri-
kesdepartementets
verksamhetsom-
råde*

Nr 113

Fredagen den
28 mars 1980

*Vissa anslag
m. m. inom utri-
kesdepartementets
verksamhetsom-
råde*

räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 150
Nej - 17
Avstår - 152

I enlighet härmed blev följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Den som vill att kammaren bifaller utrikesutskottets hemställan i betänkande 19 punkt 7 mom. 1 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservation 1 av Gertrud Sigurdsen m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Sture Ericson begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 164
Nej - 158

M o m . 2

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservation 2 av Gertrud Sigurdsen m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Sture Ericson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller utrikesutskottets hemställan i betänkande 19 punkt 7 mom. 2 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservation 2 av Gertrud Sigurdsen m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Sture Ericson begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 164
Nej - 158

M o m . 3

Utskottets hemställan bifölls.

Punkt 8

Positioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motion 415 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Eva Hjelmström begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller utrikesutskottets hemställan i betänkande 19 punkt 8 röstar ja.

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit motion 415 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Eva Hjelmström begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 302

Nej – 20

Punkt 9

Utskottets hemställan bifölls.

§ 11 Föredrogs utbildningsutskottets betänkande 1979/80:17 med anledning av propositionen 1979/80:100 såvitt gäller anslag till vissa inom utbildningsdepartementets verksamhetsområde gemensamma ändamål jämte motion.

Punkt 1

Tillbyggnad av administrationsbyggnaden vid Chalmers tekniska högskola

LARS-INGVAR SÖRENSEN (s):

Herr talman! I motion 1724, som behandlas i det här utskottsbetänkandet, begär vi regeringens åtgärd för att trygga den planerade tillbyggnaden av administrationsbyggnaden vid Chalmers tekniska högskola i Göteborg. Den nuvarande byggnaden projekterades vid en tidpunkt då skolan ännu kunde administreras med hjälp av 14 förvaltningsanställda. Chalmers tog då årligen emot 400 nya studenter, och sammantaget fanns vid de olika institutionerna ungefär 2 000 studerande som undervisades av mindre än 300 lärare inkl. professorer och biträdande professorer. Det var 1950-talets behov. Nu, efter 1960-talets utbildningsreformer, tar Chalmers emot det dubbla antalet nya studenter varje år, och antalet studerande är också dubbelt så stort, medan de som undervisar och forskar har fyrdubblats till antalet.

I den lilla förvaltningsbyggnaden – ursprungligen byggd för mindre än 20 personer – försöker man i dag tränga in hundratalet anställda. Det går naturligtvis inte. Alla utrymmen inkl. korridorer är belagda. Trängseln

*Tillbyggnad av
administrations-
byggnaden vid
Chalmers tekniska
högskola*

skapar otrivsel, och de dåliga arbetsförhållandena leder till ineffektivitet. Så kan det inte fortsätta. Flera uppvaktningar på ministernivå har också gjorts för att vi skall få loss pengar till en rimlig tillbyggnad. Byggnaden är nu färdigprojekterad, och vi hade hoppats att få loss medel, så att spaden kan sättas i jorden i år. Alla tycks förstå behovet, och vi hade väntat att pengar skulle finnas i årets budgetproposition. Nu fanns det inte det, och därför kom motionen till. Såvitt jag kan se av utskottsbetänkandet har utskottet också uppmärksammat behovet och ställt sig bakom vårt krav. Det är bra. Jag vill gärna se det så att utskottet menar att regeringen bör bevilja det nödvändiga beloppet, utan att riksdagen skall behöva göra någon särskild beställning härom. När jag nu ser utskottsordföranden i salen vill jag passa på tillfället att direkt ställa en fråga till honom. Jag förstår att utskottet har haft kontakt med departementet i fråga. Kan vi nu hoppas att förvaltningsbygget, som blir färdigprojekterat våren 1980, kan komma till stånd senare i år eller i så god tid att bygget kan färdigställas under nästa år?

STIG ALEMYR (s):

Herr talman! Först vill jag verifiera den beskrivning av förhållandena på Chalmers som Lars-Ingvar Sörenson har lämnat. Det är helt odrägliga arbetsförhållanden. Utskottsbetänkandet skall tolkas på det sättet att riksdagen nu gör ett uttalande att det skall bli ett bygge vid Chalmers. Av tekniska skäl kan vi räkna med att det bör kunna påbörjas någon gång senast nästa vår, möjligen redan i höst. Utskottets löfte är emellertid att bygget bör kunna komma till stånd senast nästa vår.

Av tekniska skäl har det blivit en avslagskläm i utskottsbetänkandet, men skrivningen är sådan att det lika gärna skulle ha kunnat vara en bifallskläm till den föreliggande motionen.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

LARS-INGVAR SÖRENSON (s):

Herr talman! Jag är glad över svaret. Det formella spelar ingen roll. För oss är det väsentliga att vi kan komma in i en ny förvaltningsbyggnad nästa år.

Överläggningen var härmed avslutad.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkt 2

Utskottets hemställan bifölls.

§ 12 Föredrogs utbildningsutskottets betänkande 1979/80:18 med anledning av propositionen 1979/80:100 såvitt gäller anslag till utbildningsdepartementet m. m. jämte motion

Punkt 1

Utskottets hemställan bifölls.

Punkt 2

Extra utgifter under utbildningsdepartementets huvudtitel

Regeringen hade i proposition 1979/80:100 bil. 12 (utbildningsdepartementet) under punkten A 3 (s. 8) föreslagit riksdagen att till Extra utgifter för budgetåret 1980/81 anvisa ett reservationsanslag av 709 000 kr.

I detta sammanhang hade behandlats motion 1979/80:521 av Olof Palme m. fl. (s) såvitt gällde yrkandet att riksdagen beslutade att till Extra utgifter för budgetåret 1980/81 anvisa ett i förhållande till regeringens förslag med 1 000 000 kr. förhöjt reservationsanslag av 1 709 000 kr. i enlighet med vad som anförts i motionen (yrkande 18).

Utskottet hemställde

att riksdagen med bifall till propositionen 1979/80:100 och med avslag på motion 1979/80:521 yrkande 18 till Extra utgifter för budgetåret 1980/81 anvisade ett reservationsanslag av 709 000 kr.

Reservation hade avgivits av Stig Alemyr, Bengt Wiklund, Lars Gustafsson, Lennart Bladh, Lena Hjelm-Wallén, Karl-Erik Häll och Iris Mårtensson (alla s) som ansett att utskottet bort hemställa

att riksdagen med anledning av proposition 1979/80:100 och med bifall till motion 1979/80:521 yrkande 18 till Extra utgifter för budgetåret 1980/81 anvisade ett reservationsanslag av 1 709 000 kr.

LENNART BLADH (s):

Herr talman! I utbildningsutskottets betänkande 1979/80:18, punkt 2, behandlar vi regeringens förslag om ett anslag på 709 000 kr. för extra utgifter.

I den socialdemokratiska motionen 1979/80:521 yrkas att riksdagen skall anvisa ett i förhållande till regeringens förslag med 1 milj. kr. förhöjt anslag. Motionärerna anger också hur dessa medel skall användas. De bör, menar man, användas för att stimulera barns och ungdomars intresse för naturvetenskaplig och teknisk utbildning och forskning. Kravet har framförts tidigare, men då blev det avslag.

Som exempel på lämpliga åtgärder nämns stöd till organisationer som inom sitt område sysslar med aktiviteter av just detta slag. Det finns ungdomar som söker sig till föreningar som på sitt program har just naturvetenskap och tekniska studier. Dessa ungdomar bör, anser man, beredas möjlighet att få syssla med just de här sakerna. Deras nyfikenhet och intresse bör verkligen stimuleras. Vidare får man på detta sätt en naturlig knytning mellan det reguljära skolarbetet och föreningslivet, som ju är någonting mycket viktigt i vårt samhälle.

Utskottet delade motionärernas uppfattning att det kan behövas nya åtgärder på det här området och en bredare utveckling men avstyrkte motionsyrkandet om en ökning av anslaget.

Nr 113

Fredagen den
28 mars 1980

*Extra utgifter
under utbildnings-
departementets
huvudtitel*

I den socialdemokratiska reservation som fogats vid betänkandet framhålls det stora behovet av stimulans av naturvetenskap, teknik och forskning. Just nu visas ett verkligt intresse för dessa frågor. Aldrig någonsin har vi haft en debatt om framtidsstudier och forskning inom teknik och naturvetenskap. Äldre människor har varit engagerade, men väldigt många ungdomar har under det senaste halvåret verkligen engagerat sig, och då är det inte oklokt att just nu, när marken är beredd, ge ungdomar och föreningar möjlighet att knyta an till dessa frågor, som vi vet betyder så oerhört mycket för landet i dess helhet.

Det är mycket att säga i den här frågan. Den extra miljon som reservanterna föreslår skulle emellertid innebära en liten möjlighet att ge organisationerna och ungdomarna ett bättre stöd. Ett bifall till reservationen gör det möjligt att inte bara önsketänka om teknisk utveckling utan verkligen något förbättra organisationernas situation.

Herr talman! Jag ber att med detta få yrka bifall till den reservation som är fogad vid betänkandet.

CLAES ELMSTEDT (c):

Herr talman! Det råder inga som helst delade meningar i utskottet om den här frågan. Om man tittar tillbaka visar det sig att det varit så även tidigare. Utskottet har föreslagit riksdagen att ge regeringen vissa besked på det här området, och så har också skett. Det gäller att stimulera och belysa angelägenheten av att man gör någonting för att öka intresset hos ungdomarna för naturvetenskapliga och tekniska studier.

Kammarens ledamöter har kunnat läsa det mycket korta och komprimerade betänkande som vi har avgett. Men låt mig bara slå fast några punkter. Socialstyrelsen har exempelvis, som en följd av riksdagens uttalande, utarbetat en arbetsplan för förskolan för att man redan på det stadiet skall bygga under den här viktiga verksamheten. Den nya läroplanen för grundskolan som riksdagen fattade beslut om i fjol tar på flera ställen upp dessa frågor, och ämnet teknik får i den nya läroplanen en helt annan ställning än det har tidigare. Inom gymnasieskolan pågår försök med varianter av den naturvetenskapliga linjen och samordning mellan denna linje och tekniska linjer i de två första årskurserna – för att ta ett annat exempel. Vidare föreslås i årets budgetproposition en ökad fortbildning av låg- och mellanstadie lärarna i naturorienterande och tekniska moment. Riksdagen kommer också framöver, i samband med behandlingen av lärarutbildningsutredningens betänkande, att få stifta bekantskap med de här frågorna.

I reservationen och i den socialdemokratiska motionen nämns att exempelvis unga forskare borde erhålla bättre stöd för sin verksamhet. De får pengar enligt statsbidragsreglerna för ungdomsorganisationer, och de är alltså redan inne i rulljansen.

Det går att konstatera att det har hänt en hel del på det här området, men jag kan gärna instämma i Lennart Bladhs uppfattning att det säkert går att använda ytterligare pengar på detta såväl som på många andra områden. Utskottsmajoriteten har dock inte ansett sig kunna gå längre än budgetpro-

positionen.

Med detta, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

LENNART BLADH (s):

Herr talman! Det är helt riktigt som Claes Elmstedt påpekar att det har skett en hel del på utbildningens område och att den förändringen går ända från förskolan upp till den högsta utbildningen. Men en mycket viktig sak – det har betonats väldigt många gånger – är folkrörelsernas roll och kopplingen mellan reguljär utbildning och fritidsverksamhet. Vi har i vårt land en uppsjö av olika föreningar, och glädjande nog erbjuder fler och fler av dem sysselsättningar som just knyter samman fritid med utbildning. Det satsas pengar på det.

Det är intressant att se att man från borgerlig sida även där säger att något behöver göras. Men det räcker inte med ord, vi måste också ge ekonomiska möjligheter. Vi anser att det som har skett under det senaste halvåret, den debatt som har förts, har väckt ett fantastiskt intresse bland unga människor för att studera just teknik och naturvetenskap. Miljöfrågorna ligger öppna, och just nu har vi – anser vi – en möjlighet att ge dessa ungdomar en chans att studera vidare för att verkligen kunna utveckla sig. Jag tycker att det är synd att vi inte inom landet tar denna möjlighet till vara – den kommer kanske inte tillbaka på långa tider.

Det är intressant att notera att alla organisationer och politiska partier har överbjudit varandra när de talat om att nu skall det ske någonting, nu skall vi satsa. Men det har blivit och blir ord. Men när vi säger att man skall ge dem en liten chans, ge några kronor – då säger majoriteten nej. Jag tycker det är beklagligt att man inte kan göra avkall på sina principer och stödja ett förslag som ger några kronor till åt de breda ungdomslagren.

CLAES ELMSTEDT (c):

Herr talman! Jag räknade upp ett antal områden där det har hänt en hel del, och Lennart Bladh har också understrukit att så är fallet. Jag skulle ha kunnat fortsätta uppräknningen, men det finns ingen anledning att göra det här. Jag vill bara tillbakavisa påståendet att vi från majoritetens sida skulle ha ett svalare intresse för de här frågorna än reservanterna har. Så är inte fallet, och det framgår av riksdagens tidigare behandling av de här ärendena. Det gäller inte bara just det som står uppräknat i det här betänkandet, utan om Lennart Bladh vill gå tillbaka och titta i läggen skall han säkert finna debatter där vi har fått slåss mot den socialdemokratiska regeringen för högre anslag. Men med hänsyn till de prioriteringar som görs på olika områden har vi inte alltid vunnit framgång, även om så har skett många gånger.

LENNART BLADH (s):

Herr talman! Jag kan också räkna upp en mängd saker som gjorts, sådant som inte bara varit ord. Men Claes Elmstedt – ni har i dag ett svalare intresse när det gäller att ge föreningslivet möjligheter att verkligen ge ungdomarna

en chans. Det är bara att konstatera faktum. Det rör sig här om en extra miljon, som är en mycket liten summa pengar i detta sammanhang. Där säger ni kallt nej. Jag vill inte knyta an till den debatt som förevarit i samhället, men jag vill ändå nämna att man där verkligen inte sade nej till att ge bidrag på olika sätt.

CLAES ELMSTEDT (c):

Herr talman! Jag bestrider att vi har ett svalare intresse. Det vet Lennart Bladh mycket väl att vi inte har. Men, som sagt, prioriteringen i anslagshänseende kan man diskutera precis hur länge som helst. Jag vet att det finns områden som kanske ligger högre upp på prioriteringslistan än det här gör just nu. Det visar sig inte minst när man tittar på vad som har hänt under de tre fyra år som har gått sedan riksdagen gjorde det här uttalandet.

Överläggningen var härmed avslutad.

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen av Stig Alemyr m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Lennart Bladh begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller utbildningsutskottets hemställan i betänkande 18 punkt 2 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen av Stig Alemyr m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Lennart Bladh begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 159

Nej – 156

§ 13 Föredrogs

Utbildningsutskottets betänkande

1979/80:19 med anledning av propositionen 1979/80:100 såvitt gäller anslag till centrala och regionala myndigheter för högskolan m. m. jämte motion

Kammaren biföll vad utskottet i detta betänkande hemställt.

§ 14 Föredrogs trafikutskottets betänkande 1979/80:11 med anledning av propositionen 1979/80:100 såvitt gäller anslag till Sjöfart jämte motioner.

*Punkt 1***Bemannings av fyrplatser**

I proposition 1979/80:100, bil. 9 (kommunikationsdepartementet) hade regeringen före behandlingen av de skilda anslagen under avsnittet Sjöfart lämnat en allmän översikt över utvecklingen inom sjöfarten och

dels gett riksdagen till känna vad som i propositionen hade anförts om sjöfartsverket m. m.,

dels föreslagit riksdagen att godkänna att förvaltningen av Falsterbokanalens överfördes till sjöfartsverket från statens naturvårdsverk.

Regeringens förslag till medelsanvisning för budgetåret 1980/81 under de skilda anslagen m. m. innebar

att till Farledsverksamhet, exkl. isbrytning anvisades ett förslagsanslag av 266 072 000 kr. (punkten E 1, s. 139),

att till Isbrytning anvisades ett förslagsanslag av 135 000 000 kr. (punkten E 2, s. 140),

att till Fartygsverksamhet anvisades ett förslagsanslag av 23 600 000 kr. (punkten E 3, s. 140–141),

att till Sjöfartsmateriel m. m. anvisades ett reservationsanslag av 37 900 000 kr. (punkten E 4, s. 141–142),

att till Övrig verksamhet anvisades ett förslagsanslag av 3 558 000 kr. (punkten E 5, s. 142–143).

Regeringen hade vidare (s. 141–142) föreslagit riksdagen

att medge att sjöfartsverket lämnades det beställningsbemyndigande gällande leveranser av sjöfartsmateriel som hade förordats i propositionen.

I detta sammanhang hade behandlats motionerna

1979/80:540 av Bengt Silfverstrand m. fl. (s), vari yrkats

1. att riksdagen hos regeringen skulle anhålla att åtgärder vidtogs för att säkerställa dygnet-runt-bemannings vid Kullens fyrplats med statlig myndighet som huvudman.

2. att riksdagen som sin mening gav regeringen till känna vad som anförts i motionen beträffande behovet av riktlinjer för den framtida bemanningen av fyrplatser.

1979/80:672 av Hans Gustafsson m. fl. (s), vari yrkats

1. att riksdagen hos regeringen begärde en skyndsamt utredning av de negativa konsekvenserna för sjöfarten och lokalbefolkningen vid de fyrplatser där en avbemannings redan skett.

2. att riksdagen hos regeringen begärde förslag om en återbemannings av fyrplatserna där så kunde vara erforderligt och att fyrpersonalen fick möjlighet att fullgöra serviceuppgifter till förmån för sjöräddningen, yrkesfisket, naturvården, vädertjänsten m. m.,

3. att situationen vid sydkusten med dess täta trafik av handelsfartyg, marina enheter, yrkesfiskare och fritidsbåtar ägnades särskild uppmärksam-

*Bemannning av
fyrplatser*

het genom ett återupprättande av tidigare fullgjorda funktioner vid Hanö fyr och Utklippan.

1979/80:902 av Bertil Dahlén (fp).

1979/80:1730 av Pär Granstedt m. fl. (c) samt

1979/80:1746 av Åke Wictorsson och Lilly Bergander (båda s).

Utskottet hemställde

1. att riksdagen godkände att förvaltningen av Falsterbokanalen överfördes till sjöfartsverket från statens naturvårdsverk.

2. att riksdagen för budgetåret 1980/81 anvisade

a. till Farledsverksamhet, exkl. isbrytning ett förslagsanslag av 266 072 000 kr.,

b. till Isbrytning ett förslagsanslag av 135 000 000 kr.,

c. till Fartygsverksamhet ett förslagsanslag av 23 600 000 kr.,

d. till Övrig verksamhet ett förslagsanslag av 3 558 000 kr.,

3. att riksdagen skulle

a. medge att sjöfartsverket lämnades det beställningsbemyndigande gällande leveranser av sjöfartsmateriel som förordats i propositionen.

b. till Sjöfartsmateriel m. m. för budgetåret 1980/81 anvisa ett reservationsanslag av 37 900 000 kr.,

4. att riksdagen skulle

a. lämna motion 1979/80:540 om bemanningen av Kullens m. fl. fyrplatser utan åtgärd,

b. lämna motion 1979/80:672 om bemanningen av fyrplatser utan åtgärd.

5. att riksdagen skulle avslå motion 1979/80:902 om sjömätningssystemet,

6. att riksdagen skulle avslå motion 1979/80:1730 om hastighetsbegränsningar i vissa av Stockholms skärgårds farleder m. m.,

7. att riksdagen skulle avslå motion 1979/80:1746 om obligatorisk lotsning inomskärs.

Reservation hade avgivits av Bertil Zachrisson, Essen Lindahl, Nils Hjorth, Birger Rosqvist, Olle Östrand, Rune Johansson och Sten-Ove Sundström (alla s) som ansett att utskottet under 4 bort hemställa

att riksdagen med anledning av motionerna 1979/80:540 och 1979/80:672 som sin mening gav regeringen till känna vad reservanterna anfört om bemanning av fyrplatser.

BIRGER ROSQVIST (s):

Herr talman! I anslutning till behandlingen av den del av årets budgetproposition som gäller kommunikationsdepartementet, avdelningen Sjöfart, har trafikutskottet behandlat två socialdemokratiska motioner om beman-

*Bemannning av
fyrplatser*

ningen av fyrrar. Liknande motioner fanns förra året, och utskott och riksdag gjorde, som vi då tyckte, ett starkt uttalande om att ingående, övergripande bedömningar först skulle göras om det gällde avbemannning av fyrplatser. Men tidigare program för personalindragningar och avbemannning synes inte ha ändrats. I en del fall där fyrrarna automatiserats har efter det att den tidigare fyrvaktarpersonalen omflyttats eller lämnat sina tjänster annan personal fått överta vissa uppgifter åt väderlekstjänsten. Det innebär emellertid inte alls något arbete för havsövervakning och sjöräddning eller någon möjlighet till radiokommunikation med exempelvis fiskefartyg och fritidsbåtar. Dock har det på papperet kunnat skrivas att fyrplatsen i fråga fortfarande är bemannad.

Vi socialdemokrater i utskottet vill ha ett klart och entydigt uttalande från riksdagen om att frågan om fyr- och utsjöplatsers bemanning skall vägas in i ett samhällsekonomiskt och regionalpolitiskt synsätt. Vi vill ha fastare former för handläggningen av frågor som denna.

Olika myndigheter och intressen har behov av att kusterna inte avbemannas, men den ena myndigheten drar in på sitt folk, förlitande sig på att den andras folk finns kvar på ett annat ställe. Så uppstår en situation där det efter vår långa kust, från norr till söder, runt Gotland och Öland och längs västkusten upp mot norska gränsen, blir luckor där inget mänskligt öga vakar ut över kust och hav, och möjligheterna till snabba insatser blir därmed allvarligt begränsade. Vi vill inte ha det så.

En rad utredningar har under senare år behandlat frågor som rör våra kuster, initierade av kommunikationsdepartementet, av jordbruksdepartementet, av handelsdepartementet och av kommundepartementet. De har behandlat frågor som har gått in i varandra, men man har arbetat var och en från sina utgångspunkter, som inte har varit relevanta eftersom någon annan utredning under tiden har ändrat på förutsättningarna. Dessa förhållanden har inte gjort lösningen av de angelägna frågorna lättare.

Bemanningen har syftat till att motverka och rapportera miljöskador som kan uppstå på grund av oljeutsläpp. Det har också gällt frågor om säkrare sjötrafik och räddningstjänst. Så sent som i januari kom en departementspromemoria från kommundepartementet om tillsynen av kusterna där också regionalpolitiken var med. Det förkortade namnet på denna utredning är TAK-utredningen, dvs. tillsynen av våra kuster. Jag skall citera litet ur denna utredning:

”Personalinskränkningar som genomförs av en myndighet kan i vissa fall få betydande återverkningar för andra samhällsintressen. En indragning av tjänster kan i sämsta fall leda till att underlaget för en godtagbar service för den kvarvarande befolkningen försvinner. Vidare kan en avbemannning, som medför en kostnadsbesparing för en myndighet, rent av framtvinga åtgärder hos en annan myndighet som betingar större kostnader än den förstnämnda besparingen.”

Utredningen säger vidare:

”Det hittillsvarande systemet för handläggning av bemanningsfrågor, som innebär att personalbehovet bedöms isolerat av varje sektorsmyndighet för

Fredagen den
28 mars 1980

*Bemanning av
fyrplatser*

sig, kan således leda till otillfredsställande resultat samhällsekonomiskt sett. I framtiden måste därför ett mer övergripande betraktelsesätt vid ställningstaganden i bemanningsfrågor införas, så att de totala verkningarna av personalförändringar för såväl statlig som kommunal liksom enskild verksamhet beaktas. Ett minimikrav är att det införs en *garanti för att personalinskränkningar inte får ske* utan att andra huvudmän, som har behov av tillsyn och övervakning utmed kusterna, beretts möjlighet att redovisa hur dylika inskränkningar skulle påverka deras verksamhet. Mot denna bakgrund och för att förbättra samordningen mellan olika samhällsintressen föreslår TAK-utredningen en *ny handläggningsordning*.”

Vi reserverar vill ge regeringen till känna att det i avvaktan på ställningstagandet till TAK-utredningen inte bör ske någon avbemanning. Frågan är enligt vårt sätt att se av sådant slag att riksdagen bör få ett förslag att ta ställning till, och det skall kunna ske utan lång väntan. Det kan bli fråga om återbemanning av fyrar, och den kan ordnas på olika sätt. Det gäller fyrar på västkusten, på Öland, i Hanöbukten. Om inget sker i beslutsordningen avbemannas Sydostbrotten, Örskär och Holmögdad. Rödkallen längst uppe i Bottenviken är på väg att avbemannas. Vid Måseskär är bemanningen tillfällig. Något liknande gäller Nidingens fyrplats. TAK-utredningen har föreslagit alternativa sätt för finansiering av denna bibehållna bemanning.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationen. Eftersom TAK-utredningen återropades härmedagen och då föranledde en majoritet av kammarens ledamöter att gå på ett förslag som innebar ett beslut om bibehållande av kustbevakningsstationer har jag en förhoppning om riksdagsmajoritet också för de åtgärder som föreslås i reservationen.

Jag vill också säga några ord i anledning av en motion om sjösäkerheten. Den är undertecknad av Åke Wictorsson och Lilly Bergander, som begär förslag om införande av lotstväng inomskärs.

I dagsläget råder i princip lotsfrihet i svenska farvatten. För vissa fartyg i vissa farvatten föreligger lotsskyldighet. Farledens beskaffenhet, fartygets storlek och lastslag avgör skyldigheten. En utökad lotsskyldighet övervägs. Det har så gjorts länge.

Sjöfartsverket föreslår bl. a. ett obligatorium för fartyg överstigande 10 000 bruttoton. Det är mycket stora fartyg – så stora att de tar lots ändå. Jag vill rita ett stort frågetecken när det gäller varför man då skall skärpa sig och kräva lotstväng för dem.

Motionärerna kräver en gräns vid 400 bruttoton.

Utskottet anser att frågan om en vidgad lotsplikt utgör ett viktigt led i strävan att nå ökad säkerhet i farlederna och att regeringen vid beredningen av detta ärende skall ta upp frågan i hela dess vidd och beakta synpunkter som framförts i motionen.

Efter det att motionen behandlats i utskottet har vi fått ta del av ett brev som befälhavarna på de färjor som trafikerar Göteborg skrivit till sjösäkerhetsdirektören vid sjöfartsverket. Befälhavarna skriver bl. a.:

”Befälhavarna i Sessanlinjen, Stena Line och Tor Line har erfarenhet från

tiotusentals in- och utseglingar i Göteborgs skärgård. Vi ber att i rubricerade fråga få framföra följande synpunkter:

3. Planerna på en trafikledarcentral och sprängningar enl ovan får ej leda bort uppmärksamheten från vad Sjöfartsverket idag envist blundar för.

Den absolut viktigaste åtgärden för att höja sjösäkerheten är införandet av lotstväng enligt internationell praxis.

Inget annat land i världen tillåts främmande fartyg gå in utan lots i farleder liknande dem i Göteborgs skärgård. Oerhörda risker beträffande sjösäkerhet och miljö skapas dagligen genom Sjöfartsverkets häpnadsväckande handlingsförlamning vad gäller införandet av en självklar lotsplikt för såväl större som mindre fartyg."

Detta är ganska hårda ord. Man säger vidare:

"Även med lots ombord kan ett fartyg gå på grund eller kollidera, men besluten för att undvika sådana olyckor tas på bryggan, där en lokal lots är till ovärderlig hjälp för en befälhavare, som inte dagligen trafikerar det aktuella farvattnet. En trafikledarcentral kan komplettera en lots, aldrig ersätta honom.

Vi färjebefälhavare ställs dagligen inför svåra problem vid möten med olika fartyg utan lots. Däremot har vi inga bekymmer med lotsade fartyg. Kontakt tas via VHF med lotsen, och överenskommelse sker beträffande vägval, möten i trånga passager etc.

Vi hemställer om att Sjöfartsverket snarast beslutar om lotstväng för alla fartyg ner till 300 NRT. Undantag från denna regel bör endast beviljas de svenska fartyg, som med stor turtäthet trafikerar Göteborg.

Vi motsätter oss inte en trafikledarcentral och de planerade bortsprängningarna men anser, att dessa åtgärder skulle få ringa effekt på sjösäkerheten i jämförelse med en allmän lotsplikt."

Brevet är undertecknat av befälhavarna Claes-Göran Pettersson från Sessanlinjen, Dan Franson från Stena Line och Sune Dahlström från Tor Line.

Vad som sägs om farlederna till Göteborg äger tillämplighet på farleder på många andra håll i Sverige. Jag har velat ta in detta brev i riksdagens protokoll och framföra den meningen att även innehållet i befälhavarnas brev bör tas med i regeringens överväganden. Jag vill också säga: Låt beredning och förslag resultera i konkreta åtgärder!

BENGT SILFVERSTRAND (s):

Herr talman! Rationaliseringen av verksamheten vid fyr- och lotsplatser har inneburit personalinskränkningar i storleksordningen 300 personer sedan 1967. Denna minskning av personal vid utsjöplatser sammanhänger dels med den successiva automatisering av fyrar som pågått sedan början av 1960-talet, dels med att ett antal lotsplatser dragits in till följd av sjöfartens koncentration till de större hamnarna.

Automatiseringen av fyrplatser har ostridigt inneburit en ökad sjösäkerhet längs våra kuster. Det är i första hand handelssjöfarten som dragit fördelar av

Nr 113

Fredagen den
28 mars 1980

*Bemanning av
fyrplatser*

*Bemannings
av
fyrplatser*

denna effektivisering av sjöövervakningen. För många andra samhällsintressen har emellertid den kraftiga inskränkningen när det gäller fyr- och lotspersonal vid kusterna medfört betydande olägenheter.

Det har efter hand framstått som allt klarare att inget aldrig så sinnrikt datastyrt signalsystem kan ersätta det mänskliga ögat när det gäller bevakning av småbåtstrafik, tillsyn av naturvårdsområden, rapportering av oljeutsläpp och skogsbränder, räddningstjänst m. m.

Efter ett flertal initiativ här i riksdagen och uppvaktnings av olika myndigheter och kommuner har regeringen tillsatt ett antal utredningar som från olika utgångspunkter belyst hur tillgängliga resurser för sjöövervakning på bästa sätt skulle kunna samordnas. Den senaste i raden av dessa utredningar – som fått beteckningen TAK, dvs. tillsyn av kusterna – har i ett betänkande nyligen bl. a. understrukit flera av de synpunkter och krav som framförts i motionerna 540 och 672, vilka behandlas i det utskottsbetänkande som vi nu diskuterar.

Bl. a. anför utredningen vissa samhällsekonomiska betänkligheter mot de många och i ett flertal fall drastiska avbemanningsåtgärderna av fyrplatser. Birger Rosqvist har citerat ur utredningen, och jag kan därför avstå från detta. Låt mig bara slå fast att det finns flera exempel som bekräftar slutsatsen, att en avbemanningsåtgärd som medför kostnadsbesparingar för en myndighet kan rent av framtvunga åtgärder hos en annan myndighet som betingar större kostnader än den förstnämnda besparingen.

Trafikutskottet understryker i sitt betänkande precis som i följande att olika samhällsintressen skall beaktas vid bedömningen av bemanningsfrågan. Men trots att man nu för andra året i rad i sak instämmer med motionärerna, och trots flera löften från regeringshåll om en fortsatt och oinskränkt bemanning av vissa strategiskt belägna fyrplatser, har bemanningen skurits ner på flera håll. Vad man måste reagera mot är att avbemanningsåtgärder har fortsatt under pågående utredningar. Detta har ju inneburit att vissa strategiskt belägna fyrplatser, bl. a. Hanö, Kullen och Ölands södra udde, kommit i ett sämre läge än de fyrplatser för vilka avbemanningsplanerna ännu inte hunnit realiseras. Man borde alltså ha avvaktat med avbemanningsåtgärderna tills utredningarna lagt fram sina resultat.

Mot denna bakgrund borde trafikutskottets borgerliga majoritet kunna ansluta sig till de uppfattningar som framförs i de socialdemokratiska motionerna och i reservationen. Detta gäller inte minst kravet på att regeringen bör uppmärksamma huvudmannaskapet för de fyrplatser som allt framgent skall vara bemannade.

Betydelsen av att huvudmannaskapet utövas av en statlig myndighet, vilket också är huvudförslaget i TAK-utredningen, illustreras av förhållandena vid Kullens fyrplats i nordvästra Skåne.

Denna fyrplats är belägen i ett naturreservat som årligen besöks av ca 300 000 turister. Småbåtstrafiken är synnerligen intensiv, särskilt då förstas under sommartid. Flera olyckstillbud har inträffat vid fyrplatsen. Enbart under det senaste året har den kvarvarande fyrmästaren kunnat rädda tre människoliv vid sjöolyckor resp. drunkningstillbud. Vid samtliga dessa

*Bemanning av
fyrplatser*

tillfällen skedde ingripandena under helger. då fyrmästaren enligt den nya arbetsordningen inte var i tjänst. Bemanningens betydelse från sjöräddnings-synpunkt kan alltså knappast ifrågasättas. Genom snabba ingripanden från fyrpersonal har också oljeutsläpp och skogsbränder kunnat bringas under kontroll på ett tidigt stadium.

Trots dessa starka skäl för en fortsatt dygnet-runt-bemanning drogs två av de tre fyrväktartjänsterna in vid halvårsskiftet i fjol. En ny arbetsordning infördes efter ett avtal mellan sjöfartsverket och det privata företaget AB Kullabergs Natur, som nu t. v. är huvudman för fyrplatsen. Avtalet innebär att den kvarvarande fyrmästaren skall tjänstgöra under dagtid på vardagar, då han huvudsakligen skall syssla med underhållsarbeten, biljettförsäljning och vissa naturvårdande uppgifter. Väderobservationerna som tidigare utfördes av fyrpersonalen under pågående tjänstgöring – en mycket rationell och ekonomiskt fördelaktig lösning – ombesörjs nu av SMHI.

Arbetsordningen infördes trots kraftiga invändningar från berörd personal och i strid med de intentioner som framgår av tidigare riksdagsbeslut i frågan. Avtalet med det privata företaget skall gälla under en treårig försöksperiod. Redan efter ett års försök med denna lösning kan man konstatera att den ur många synpunkter visat sig vara synnerligen olycklig.

Att det privata företaget saknar både kompetens och resurser för att klara sin uppgift som huvudman för viktiga övervakningsuppgifter understryks med skärpa i den årsredogörelse för 1979 som lotsdirektören i södra distriktet inlämnat till sjöfartsverket. Samtliga kostnader för fyrplatsens skötsel, fyrmästarlön m. m., belastar ett statligt verk – sjöfartsverket – medan det privata bolaget kan tillgodoräkna sig biljettintäkter för fyrvisning, för vilken dock inget särskilt avtal finns upprättat. Jag är inte ensam om uppfattningen att såväl organisation som arbetsordning vid Kullens fyrplats är så unika att de borde bli föremål för en närmare granskning.

Herr talman! Att det skulle innebära någon samhällsekonomisk vinst att dra in bemanningen vid våra fyrplatser har ingen hittills lyckats bevisa. Kortsiktigt lönsamhetstänkande, förenklade kalkyler och ett krasst ekonomiskt synsätt borde inte få väga tyngre än de mänskliga värden av omätbara dimensioner som här står på spel. Att ha personal kvar vid våra fyrar innebär helt enkelt en livförsäkring med mycket låg premie.

Under detta anförande övertog tredje vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

RUNE TORWALD (c):

Herr talman! Automatiseringen av fyrarna har pågått under stora delar av 1960-talet och hela 1970-talet utan att några invändningar tidigare har gjorts från socialdemokratiskt håll. Det var ju ändå under den socialdemokratiska regeringens tid som detta påbörjades. Om automatisering av fyrar inte skulle leda till några som helst vinster, som det sägs här, då är det ju gåtfullt att socialdemokraterna inte redan tidigare gått emot förslag i den riktningen. Sanningen är väl att man har automatiserat fyrar därför att det skulle leda till

Fredagen den
28 mars 1980

*Bemannning av
fyrplatser*

vinster, ett faktum som ingen torde kunna bestrida. Det verkar som om man från socialdemokratiskt håll är litet yrvaken, när man nu, när tre fyrar återstår, plötsligt börjar säga att den här utvecklingen är förfärlig och att den måste stoppas omedelbart.

Det är ju så att det har tillsatts en utredning just med anledning av att det kan finnas vissa skäl för att bemanna en del av de platser som på senare tid har blivit aktuella för att man där skall få en tillsyn av kustområdena som sådana. Det handlar alltså inte om tillsyn av själva fyren, för när det gäller skötseln av fyren som sådan har ju automatiseringen medfört att det inte finns några meningsfulla arbetsuppgifter kvar.

Birger Rosqvist nämnde själv att en särskild utredning tillsatts, nämligen utredningen om tillsyn av kusterna, den s. k. TAK-utredningen. Varför skall vi då inte avvakta resultatet av den? Utskottet skriver i det sammanhanget på s. 6 i betänkandet: "Någon ytterligare avbemannning bör ej ske förrän regeringens förslag i anledning av TAK:s betänkande förelagts riksdagen. Utskottet förutsätter likaledes att regeringen i sammanhanget uppmärksammar frågan om huvudmannaskapet för de fyrplatser som framgent skall vara bemannade."

Birger Rosqvist uttalade också förhoppningar om att den votering som genomfördes i går skulle leda till att man i varje fall övergångsvis men kanske också framgent bevarar bemanningen i Marstrand för kustbevakningens del. Men det är ju trots allt en helt annan sak. I det fallet gäller det en organisatorisk fråga om var man skall lokalisera basen för den verksamhet som finns och som skall finnas kvar. Verksamheten har alltså inte upphört, utan frågan är bara om den skall vara baserad i Göteborg, i Marstrand eller på någon annan plats. När en fyr automatiseras, då är emellertid situationen en annan. Då försvinner de meningsfulla arbetsuppgifterna i samband med skötseln av själva fyren. Det kan naturligtvis finnas andra arbetsuppgifter som är av betydelse i sammanhanget, men med de frågorna arbetar ju utredningen. Utskottsmajoriteten menar att det är rimligt att avvakta utredningens resultat på den punkten, vilket ju också brukar vara det vanliga.

Varför Birger Rosqvist tog upp frågan om vissa organisationers krav på lotstväng i Göteborgs farleder begriper jag inte. Vi har nämligen inte diskuterat den frågan i utskottet. Frågan om Göteborgs hamn och dess infartsfarleder kommer dessutom att behandlas i den sjöfartspolitiska proposition som är aviserad och som jag vet kommer att läggas fram i april månad. Jag avstår därför från att ta debatt om den frågan nu. Den får vi diskutera när vi har behandlat propositionen.

Avslutningsvis vill jag när det gäller Bengt Silfverstrands inlägg bara säga att utskottet har avvisat tanken att man innan utredningarna är klara skall binda sig för en alldeles bestämd form för bemanning, dvs. att fyrplatsen skulle stå under statligt huvudmannaskap. Utskottsmajoriteten finner heller ingen anledning att upphäva det avtal som finns när det gäller skötseln av Kullens fyr.

Herr talman! Mot denna bakgrund yrkar jag bifall till utskottets hemställan på alla punkter.

BIRGER ROSQVIST (s):

Herr talman! Svenska fyrar har under senare år automatiserats, och stora insatser har gjorts för att förbättra fyrväsendet – så långt är det riktigt. Bl. a. har alla våra fyrskepp numera försvunnit och ersatts med bottenfasta fyrar. Därmed försvann också besättningarna på fyrskeppen. Men det har ju inte varit aktuellt att diskutera frågan om vi skall behålla fyrskeppen i stället och låta bli att bygga fyrkassunerna.

Men allteftersom rationaliseringarna och indragningarna av personal har fortgått har det märkts att nu börjar man så att säga hyvla långt inne i margen på den organisation som kan hjälpa till att hålla uppsikt över våra kuster. Om man rationaliserade och avskedade personal på fyrar som låg så nära varandra att man kunde se ett par fyrar åt vilket håll man än kikade, kanske det inte var motiverat ur havsövervakningssynpunkt att ha folk kvar sedan man väl automatiserat. Men när nu bemanningen börjar försvinna även på större fyrar på mycket utsatta platser längs våra kuster vill vi säga stopp. Redan för flera år sedan sade vi det, herr Torwald. Detta har resulterat i att man tillsatt utredningar. Men trots att dessa utredningar har tillsatts, och trots att dessa vill någonting annat, sägs det också i årets budgetproposition att inte mindre än tre fyrar längs Norrlandskusten nu står i tur att bli utan bemanning.

Vi vet att det är en tidsfråga innan bemanningen dras in vid flera fyrar på Västkusten, där man provisoriskt löst frågan. Det vill vi sätta stopp för. Vi vill ha ett bestämt uttalande från riksdagen på den punkten. Först när vi har allt material samlat tar vi ställning till hur det skall bli i fortsättningen.

Finansieringen kommer här in i bilden. Om den personal som blir kvar på fyrarna skall utföra sådana uppgifter som är av intresse för försvaret, fisket och mycket annat är det inte riktigt att sjöfartsverket skall stå för alla kostnader. Med skärpa betonar vi att bemanningen vid våra fyrar skall vara oförändrad till dess att vi fått ett samlat grepp på det här. Fyrarna är viktiga för sjöfarten. Därför är det nödvändigt att dessa fungerar. Även automatiserade fyrar fungerar bra. Men eftersom bemannade fyrar även i modern tid har en ytterligare funktion att fylla skall vi inte avhända oss dessa. Jag vill minnas att det på en fyrplats i Bohuslän står följande vers:

Ack, Herre, hör vår bön
släck fyren ut på Väderön.
Sänd fartyg hit från fjärran länder
att de må bliva vrak vid våra stränder.

Fyrvakteriet hade förr en annan målsättning än i dag. I dag skall det vara till hjälp för sjöfarten. Vi vill ytterligare komplettera de automatiserade fyrarna och föreslår därför att fyrar på utsatta platser får behålla sin bemanning.

Nr 113

Fredagen den
28 mars 1980

*Bemanning av
fyrplatser*

BENGT SILFVERSTRAND (s):

Herr talman! Rune Torwald talade om ett från socialdemokratiskt håll yrskat intresse för avbemanningen. Men då har Rune Torwald dåligt följt debatten. I flera år har vi tagit upp dessa problem. Allteftersom avbemanningen fortsatt har vi kunnat konstatera stora olägenheter. Det är väl naturligt att man väntar med att ge uttryck för sin uppfattning tills man vunnit erfarenhet av vad som pågår. Det är under de senaste åren som de flesta avbemanningsarna har företagits, och det är då som vi har fått anledning att reagera. Vi skall inte ständigt avvakta utredningars resultat. Utredningar har ju pågått under många år, och man har från regeringshåll gjort alldeles bestämda uttalanden om hur ordningen på fyrplatserna skall vara.

Jag vill erinra om att kommunikationsministern exempelvis i november 1978 beträffande Kullens fyr klart och tydligt i den här kammaren sade att fyrplatsen skall vara bemannad i samma utsträckning som tidigare. Men trots detta och trots klart markerade uttalanden från trafikskottet har man fortsatt med avbemanningen. Man borde ha stoppat all avbemannning tills utredningsresultaten hade utvärderats. Det är det som är poängen i vårt resonemang.

När det gäller specifikt Kullens fyrplats var Rune Torwald mycket kortfattad, och jag förstår honom. Det är naturligtvis obehagligt att bli påmind om en fyrplats där man, utan att avvakta några utredningsresultat, satt in ett privat företag som helt saknar kompetens som huvudman för sjöövervakning. Det har också visat sig att det inte fungerar. Om en organisation vid en fyrplats inte fungerar borde det vara en uppgift för trafikskottets borgerliga majoritet att se till att man får till stånd en bättre tingens ordning.

Jag vill också – jag glömde att göra det i mitt förra inlägg – passa på tillfället att yrka bifall till den socialdemokratiska reservationen.

RUNE TORWALD (c):

Herr talman! Herr Rosqvist säger att man först nu har blivit uppmärksam på att det uppstått problem i samband med avbemanning av fyrar. Det är möjligt att det är så – också utskottsmajoriteten har observerat detta. Det är av just den anledningen som utredningen om tillsynen av våra kuster har tillsatts. Att bemanning behövs innebär inte att sjöfartsverket skall stå för bemanningen, vilket man nästan får intrycket av när det sägs att man inte på några villkor får dra in bemanningen. Enligt vår mening bör man undersöka vem som har det största intresset av att bemanningen är kvar. Om det är försvaret, naturvårdsverket, SMHI eller någon annan, så bör den parten stå för kostnaderna. I annat fall kommer kostnaderna för en onödig bemanning, sett ur fyrsynpunkt, att belasta handelssjöfarten. Det är inte rimligt.

Bengt Silfverstrand säger, och det är typiskt, att man fått vänta så länge. Ja, man väntade väl i princip tills det fanns en icke-socialistisk regering innan man började tala om att man tycker det är olämpligt med en avbemanning av fyrar. Det kanske är förståeligt. Men därmed är det inte mer rimligt att driva agitationen från den utgångspunkten.

Herr Silfverstrand säger att avtalet beträffande skötseln av Kullens fyr och verksamheten där inte fungerar. Om det inte fungerar är det de avtalslutande parterna som skall se till att avtalet fungerar. Det kan inte vara riksdagens uppgift att kontrollera huruvida avtalet fungerar eller inte. Riksdagen har inte heller någon möjlighet att göra det. Om avtalet inte fungerar är det inte riksdagen som skall ta initiativ. Det är de avtalslutande parterna, som betalar för tjänsterna i fråga, som naturligtvis skall se till att man får den reveny av pengarna som man tänkt sig.

Överläggningen var härmed avslutad.

M o m . 1-3

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

M o m . 4

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen av Bertil Zachrisson m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Birger Rosqvist begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller trafikutskottets hemställan i betänkande 11 punkt 1 mom. 4 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen av Bertil Zachrisson m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Birger Rosqvist begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 163
Nej - 157
Avstår - 1

M o m . 5-7

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

Punkterna 2-6

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

§ 15 Flygplatser, m. m.

Föredrogs trafikutskottets betänkande 1979/80:12 med anledning av propositionen 1979/80:100 såvitt gäller anslag till Luftfart jämte motioner.

TREDJE VICE TALMANNEN:

I fråga om detta betänkande hålles gemensam överläggning för samtliga punkter. Under den gemensamma överläggningen får yrkanden framställas beträffande samtliga punkter i betänkandet.

TORE NILSSON (m):

Herr talman! Jag har tillsammans med Erik Olsson och Per Petersson m. fl. väckt en motion i januari månad rörande flygtrafiken på Norrlands inland. Vi säger i motionen, nr 915, att det är en viktig förutsättning för turistnäringens utveckling att det finns goda kommunikationer. De mest attraktiva områdena i vårt land är fjällerna, men de stora avstånden gör att de som vill söka sig till de "lungor" som dessa rekreationsplatser utgör behöver mycken tid för att nå dem. Det är dessutom stora svårigheter på många sätt. Om t. ex. Västerbottensfjällerna bekvämt skall kunna nås på rimlig tid måste flyget anlitas. Det finns för Tärna, Storuman och Sorsele en chans till lönsam turistnäring. Ett av villkoren för att den chansen skall förverkligas är att restiderna förkortas. Vi står i dag fast vid vad vi har sagt i det avseendet.

Nu har trafikutskottet i sitt betänkande nr 12 i samband med att utskottet har behandlat vissa motioner pekat på att lufttransportutredningen, som tillsattes för ett par år sedan, beräknas framlägga sitt förslag under det här året. Jag är glad över att det går så raskt och hoppas att man då skall få bra och vettiga förslag.

Men jag vill ändå säga några ord här i kammaren, delvis med tanke på att utredningen skall ha sina öron riktade åt det här hållet.

Då det gäller just Gunnarn, som ligger i Storumans kommun, finns det vissa svårigheter. Det är i dag en militär flygplats, och det finns vissa invändningar – kanske inte så tunga och avgörande, men ändå invändningar – på grund av kostnader och vissa praktiska svårigheter. Svårigheterna är inte oövervinnliga, men man kan väl fråga sig om det möjligen finns någon annan lokalisering för en flygplats på den här nivån för Västerbottens inland och för Norrlands inland. På länsplanet i Västerbotten har vi resonerat om flygets betydelse, och vi har blivit eniga om att det är nödvändigt på längre sikt att det verkligen blir ett underlag för turistnäringen och att vi då måste ta flyget till hjälp. Men när det gäller lokaliseringen av en flygplats – jag betonar då ordet *en*, eftersom det inte är tänkbart med flera – vill jag ändå peka på ett projekt som kanske är det mest realistiska i vårt län, nämligen Sorsele där det finns en plats som heter Idbäckheden. Den ligger ca en halv mil från samhället Sorsele. Där har vissa undersökningar gjorts som visat att det där finns goda förhållanden, såsom mark som det är lätt att bygga på, att läget är fint, också med tanke på hur banorna skall ligga. Man påstår vidare att vind- och luftförhållandena är alldeles utmärkta och att dimma är rätt sällsynt där.

Delvis är det väl det strömmande vattnet i Vindelådalen som inverkar positivt. Och när det gäller läget i förhållande till fjällvärldens övriga turistområden tycker jag att en blick på kartan genast ger vid handen att denna plats är ett tänkbart alternativ. I Sorsele, där platsen alltså ligger, har vi även Ammarnäsområdet, som borde vara mer utnyttjat av dem som söker rekreation. Men i dag "ligger det för långt bort", med många mils bil- eller bussresa från tätorterna – om man nu alls kan ta sig dit: det går ju inga tåg på inlandsbanan längre, som ni vet.

Sedan har vi i grannlandet Norrbotten Arjeplog med Silvervägen. Många kör väl den vägen – det är i alla fall ett överkomligt avstånd från Idbäckheden till Arjeplog. Vi har vidare Arvidsjaur, som bl. a. är militärt intressant. Det är många ungdomar som skall fullgöra sin rekryttjänstgöring där, med permissionsresor etc. Man kan naturligtvis säga: Vi bygger ett flygfält i Arvidsjaur. Men hur många kan vi ha?

Vi har Storuman, där ju Gunnarn ligger, men gamla Tärna socken i Storumans inre område – Ingemar Stenmarks bekanta hemort – kan faktiskt lätt nås på grund av kortare avstånd och snabbare restid just från Idbäckheden, om man tänker sig en bra förbindelse tvärs över till Blå vägen. Där finns redan nu en väg, men den måste i så fall förbättras – och den bör f. ö. förbättras under alla förhållanden.

Vad beträffar Vilhelmina, slutligen, ligger givetvis Gunnarn närmare, men Vilhelmina har ju vissa andra fördelar, t. ex. att Östersund inte är helt ovidkommande när det gäller trafikförsörjningen dit.

Om man tänker i stort på det norrländska inlandet kan man på kartan se punkterna Östersund, Sorsele och Kiruna – tre inlandsflygfält. Kan vi tänka oss mera i första hand? Kanske nya drivmedel och nya energiformer gör det självklart för framtida människor med andra förbindelser, men i dagens läge tycker jag att det här är ett alternativ som man bör tänka på.

Till slut – och det var det som gjorde att jag begärde ordet, trots den ansträngda tiden i kammaren – är Sorsele ju värd sin egen höga visa då och då här i kammaren. Sorsele är den lilla kommunen med de stora värdena för framtiden – ja, i dag också – i form av storslagen natur, inte minst då i fjällen, med de strömmande vattnen som finns där, bevisligen fortfarande med mycket fisk i, med sjöar, idyller och storslagna utsikter. Där finns skog, där finns malm, där finns ädla metaller, t. ex. i Juktådalen. Vad det blir av dem kan jag inte säga, men för att allt detta skall få en större betydelse behövs det i alla fall kommunikationer.

Visst vore denna kommun, som så ofta har skyttat fram här i riksdagsdebatterna, inte minst under de senaste 15 åren i samband med debatterna om Vindelälvens utbyggnad, värd en allvarlig ansträngning! En insats från oss kan t. ex. göra turismen där till en näringsgren med större möjligheter, så att den verkligen kan bli en *närings*. Denna kommun har det sannerligen inte lätt nu. Ni kanske hörde ett program i radio för en tid sedan, där Agar Sjöberg, som är kommunal tjänsteman på ledande nivå, talade om allt som man satsat, allt som man försökt och hur litet det gett i utdelning. Men under byggandet av en flygplats blir det arbete, och det betyder

ögonblickligen en förbättring. På sikt är det alltså underlag för flera arbetstillfällen. Det är nyttigt för Sorsele, och det är nyttigt för Sverige och för svenskarna, som kanske får svårare och svårare att ta bilen allteftersom bensinpriset höjs – bensinen kommer förmodligen snart att kosta 5 kr. eller mera – och som kan tänkas ta flyget i stället.

Det talas vidare i trafikutskottets betänkande på s. 4 om vad som sades när man tillsatte lufttransportutredningen, nämligen att de trafikpolitiska åtgärderna skall harmoniera "med t. ex. närings- och sysselsättningspolitiken, regionalpolitiken, miljöpolitiken och energipolitiken". Jag kan stryka under och betona vartenda led i den uppräkningslistan: närings-, sysselsättnings-, regional- och miljöpolitik. Jag tror att en satsning just här skulle ge en utdelning som är ovanligt stor.

Det sägs också i betänkandet att man skall syfta till en trafikförsörjning till lägsta möjliga kostnad. Det är ju självklarheter. Om man tänker på hela det här området – Arjeplogs, Arvidsjaurs, Storumans och Sorsele kommuner – med dess väldiga möjligheter, bör det just ur kostnadssynpunkt och om man vill ge en bra service vara riktigt med *ett* flygfält som är bra placerat. I och för sig kan jag också tänka mig att planerna med Gunnarn fullföljs, men jag tycker att Idbäcksheden bör vara med i debatten. När man då skall tillgodose de interregionala transportbehoven får man heller inte glömma de internationella. På sikt tror jag att människorna nere i Europa skall finna det mer och mer attraktivt att få bege sig upp och hälsa på oss i norr.

I detta anförande instämde Filip Fridolfsson (m) och Karin Israelsson (c).

BERNT EKINGE (fp):

Herr talman! Det är med anledning av vår motion 1357, som behandlas av trafikutskottet i det här betänkandet, som jag har begärt ordet.

Staten har under de senaste sju åren – eller sedan sommaren 1973 – subventionerat flygtrafiken mellan Gotland och fastlandet. Subventionsgraden har varierat mellan 39 % som lägst och 43 % som högst. Genom regeringens beslut har subventioneringsgraden under de senaste åren uppgått till 40 %.

Den här positiva synen på statlig subventionering av flygtrafiken mellan Gotland och fastlandet har, som vi säger i vår motion, hälsats med tillfredsställelse.

Tyvärr har man redan från början skrivit in i bestämmelserna att den statliga subventioneringen endast gäller tur- och returbiljetter. En ändring av bestämmelserna till att gälla även enkelbiljetterna skulle givetvis innebära en större valfrihet för passagerarna att använda flyget och färjetrafiken i kombination om man så önskar.

Det är med tillfredsställelse vi noterar vad utskottet anför med anledning av vår motion, nämligen att en fullständig översyn av bestämmelserna kommer att ske inom kommunikationsdepartementet. Vi motionärer förutsätter i likhet med utskottet att även de av oss framförda synpunkterna

kommer att beaktas. Det är givetvis också vår förhoppning att denna översyn kommer att ske inom en mycket snar framtid – ja, låt oss hoppas att den kommer att ske redan i vår – så att de av oss påtalade missförhållandena snarast kommer att rättas till. När så sker har också vår motion i praktiken fått den effekt vi avsåg. Vi noterar alltså med tillfredsställelse behandlingen av motionen, men jag vill gärna än en gång understryka vikten av att de här frågorna nu får en grundlig och fullständig översyn.

Jag har, herr talman, inget annat yrkande än utskottets.

Överläggningen var härmed avslutad.

Kammaren biföll vad utskottet i detta betänkande hemställt.

§ 16 Föredrogs trafikutskottets betänkande 1979/80:15 med anledning av propositionen 1979/80:100 såvitt gäller anslag till Institut m. m. jämte motioner.

Punkterna 1–3

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

Punkt 4

Bidrag till kollektiv persontrafik

INGEMAR KONRADSSON (s):

Herr talman! I det här betänkandet behandlar trafikutskottet bl. a. motionen 677, som tar upp förutsättningarna för arbetsresor med kollektiv trafik.

Det är utan tvivel en mycket viktig fråga från flera utgångspunkter. De lokala arbetsmarknaderna har vidgats, och den dagliga pendlingen mellan bostad och arbete över allt större avstånd har ökat kraftigt på senare år. Fortfarande är det så att många reser individuellt, en och en, i egen bil.

Ur energisynpunkt är det här inte någon bra situation. Inte heller ur strikt samhällsekonomisk synpunkt är det tillfredsställande med en så stor omfattning av det individuella resandet.

Nu håller en omsvängning på att ske. Med nuvarande bensinpriser får vi en spontan efterfrågan på kollektiva färdmöjligheter. Kan vi tillgodose en sådan efterfrågan ökar samhällets inkomster genom en minskning av avdragen för resor till och från arbetet. Mer än hälften av dessa ökade skatteinkomster faller på staten. Det borde därför vara rimligt att staten genom statsbidrag understödjer en utbyggd busstrafik inriktad på arbetsresor.

Minst lika viktigt är det att underlätta anpassningen på arbetsmarknaden. Många människor – och främst då kvinnor – står utanför arbetslivet, bl. a. därför att de saknar resmöjligheter till och från jobbet. Det här förhållandet är särskilt uttalat på mindre orter och i glesbygden. Kollektivtrafiken är dåligt utbyggd, och de turer som går är ofta inte anpassade till de tider som är aktuella för arbetsresor.

Allt talar därför för en utökning av antalet statsbidragsberättigade turer.

Fredagen den
28 mars 1980

*Förvaltningen av
naturreservaten
vid Kullaberg*

Det skulle undanröja en del av de hinder som finns för att kunna ta ett jobb, det skulle begränsa bensinförbrukningen och det skulle tillföra samhället ökade skatteinkomster.

Nu har trafikutskottet valt att lägga ansvaret för det fortsatta utvecklingsarbetet på transportrådet. Och det är naturligtvis riktigt om man inte anser sig direkt kunna anvisa medel för en utvidgad verksamhet. Utskottet finner det angeläget att sysselsättningsaspekterna ges stort utrymme i trafikplaneringen. Med hänsyn till de uppgifter som ålagts transportrådet förutsätter utskottet att rådet i sitt planeringsarbete beaktar de synpunkter som framförts i motionen.

De här formuleringarna i utskottsbetänkandet kan inte tolkas på annat sätt än att transportrådet genom det beslut som vi skall fatta om en liten stund får en direkt beställning av riksdagen. Vi förutsätter att arbetsresor med kollektiv trafik prioriteras i det fortsatta planeringsarbetet, och vi förutsätter att rådet så småningom äskar de medel som behövs för en bättre kollektivtrafik för arbetsresor. Därmed är ju motionens syfte tillgodosett, och jag har inget yrkande.

Överläggningen var härmed avslutad.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 5-9

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

§ 17 Föredrogs

Trafikutskottets betänkande

1979/80:19 med anledning av propositionen 1979/80:71 om godkännande av IMCO-konventionen om säkra containrar

Utskottets hemställan bifölls.

§ 18 Förvaltningen av naturreservaten vid Kullaberg

Föredrogs jordbruksutskottets betänkande 1979/80:30 med anledning av motion om förvaltningen av naturreservaten vid Kullaberg.

I detta betänkande behandlades motion 1978/79:383 av Bengt Silfverstrand m. fl. (s), vari yrkats att riksdagen hos regeringen skulle anhålla om utredning angående förvaltningen av de nuvarande naturreservaten vid Kullaberg och allmänhetens rätt att befara vägarna inom området.

Utskottet hemställde att riksdagen skulle avslå motion 1978/79:383.

Reservation hade avgivits av Svante Lundkvist, Maj Britt Theorin, Grethe Lundblad, Sven Lindberg, Åke Wictorsson, Håkan Strömberg och Jan

Fransson (alla s) som ansett att utskottet bort hemställa

att riksdagen som sin mening gav regeringen till känna vad reservanternas med anledning av motion 1978/79:383 anförts om en utredning av förvaltningen av naturreservaten vid Kullaberg.

Nr 113

Fredagen den
28 mars 1980

*Förvaltningen av
naturreservaten
vid Kullaberg*

GRETTIE LUNDBLAD (s):

Herr talman! Jag förstår till fullo om riksdagens ledamöter, som under våren och försommaren dygn efter dygn tvingats att vara kvar inom detta hus väggar, tycker att frågan om förvaltningen av ett naturreservat långt nere i Skåne inte känns särskilt näraliggande. Men vi har faktiskt bara ett tjugoo- eller trettio-tal naturområden i Sverige som kan anses vara av riksintresse för det rörliga friluftslivet, och Kullaberg är ett av de få sådana områden som finns i södra Sverige, som ju är den mest befolkningsrika delen av landet. Därför är det viktigt för hela befolkningen att vi verkligen slår vakt om de allt färre sammanhängande områden som vi har för rekreation och friluftsliv. Och Kullaberg befinner sig verkligen i fokus när det gäller diskussionen om sättet att använda våra naturområden.

Kullaberg är en hisnande vacker naturupplevelse. Det reser sig från nordskånska slätten direkt upp till 180 m höjd och liksom störtar sig ner i havet med höga klippor, som ofta är beväxta med skog. I övrigt finns där skog och ängsmark, som fyller ut mitten av urbergsformationen. Längst ute på halvön har vi Kullens fyr. Egentligen finns det två reservat på Kullahalvön, och det märkliga är att dessa två reservat som ytterst förvaltas av institutioner med stor samhällelig representation är delade genom ett högt staket som går mitt igenom området. Det finns bara ett par enkla genomgångsportar i rätt besvärlig terräng. Västra Kullaberg förvaltas av Kungl. Fysiografiska sällskapet i en bolagsbildning och omfattar 280 ha. Det är det område som har den största besöksfrekvensen, nämligen 300 000 besökare per år. Sedan gammalt finns på detta område vakter och spärrar, där man får betala inträdesavgift dels för varje person, dels för varje bil.

Det är till en del detta vi vänder oss mot när vi i reservationen begär en utredning av den framtida förvaltningen av Kullaberg. Vi tycker att det bör närmare undersökas om man i längden verkligen bör ta ut inträdesavgifter. Även om det f. n. förs en diskussion mellan länsstyrelsen och AB Kullabergs Natur vet vi icke om man även i fortsättningen kommer att tillämpa avgiftsbeläggning.

Ett annat besvärligt förhållande är att det inte finns någon permanent skötselplan klar för detta naturreservat, något som brukar finnas för sådana områden. Det som gör bedömningen inför framtiden särskilt svår är att AB Kullabergs Natur har en mycket besvärlig ekonomi. Det får till följd att man i allt större utsträckning måste göra affärsmässiga bedömningar. Det kan på sikt begränsa möjligheten för befolkningen att utan hinder få tillgång till detta mycket viktiga rekreationsområde.

En sak som också kan vara rätt störande för de människor som besöker Kullaberg och som säkert också i viss mån har affärsmässiga grunder är att en mycket stor del av det öppna området på detta mycket tätbesökta

Fredagen den
28 mars 1980

*Förvaltningen av
naturreservaten
vid Kullaberg*

naturreservat i dag består av en 18-håls golfbana, där besökande får springa omkring mellan golfbollarna. Man har för all del vänliga skyltar som hemställer att man skall se upp för golfbollarna, men vi tycker ändå att man starkt kan ifrågasätta om man skall behöva lägga ut stora golfbanor på ett naturvårdsområde som är av riksintresse.

Det finns alltså en viss risk att en besvärlig ekonomi för Kullabergs Natur på sikt nödvändiggör ökade avgifter och ökat affärsmässigt utnyttjande av områdets attraktivitet. Det är en av orsakerna till att vi socialdemokrater i jordbruksutskottet med anledning av den motion i ärendet som väckts av några Skåneriksdagsmän i en reservation har begärt en utredning om möjligheterna till ett bättre skydd för Kullaberg och om avvägningarna mellan skyddsintressena och rekreationsintressena. Vi tycker också att hela förvaltningssättet för Kullaberg måste tas upp i en utredning. Det kan verkligen ifrågasättas om man i längden skall behöva ha ett tuddelat naturreservat med ett staket som skiljer de båda delarna åt trots att de har en gemensam gräns och trots att människorna ofta färdas från den ena delen till den andra.

Med detta, herr talman, vill jag yrka bifall till reservationen.

INGRID SUNDBERG (m):

Herr talman! Låt mig börja med att instämma i Grethe Lundblads önskan att vi skall ta väl hand om våra rekreationsområden.

Naturreservatet vid Kullaberg tycks inte få vara i fred för onödiga attacker från socialdemokratiskt håll. Här har vi i nordvästra Skåne ett av Sveriges mest omtyckta friluftsområden, där hundratusentals människor varje år får uppleva en säregen natur med en rik flora, en utsikt långt bort över de danska öarna och om det är klart väder upp mot Halland. Där finns möjligheter till bad i kristallklara vatten, parkeringsanordningar och välskötta bokskogar. Det är definitivt inget vildmarksområde. Området sköts exemplariskt, och uppskattningen av området i fråga ökar alltmera. Den ökningen medför naturligtvis också att trycket på området har vuxit och att det blir allt dyrare att sköta det hela.

I en motion av Bengt Silfverstrand m. fl. framförs en djup otillfredsställelse med det faktum att bl. a. västra halvan ägs av Kullabergs Natur med Kungl. Fysiografiska sällskapet som huvuddelägare. Vad är det egentligen man är missnöjd med? Efter att ha lyssnat till Grethe Lundblad har jag blivit ännu mera osäker på svaret på den frågan.

Av motionen av Bengt Silfverstrand m. fl. framgår att det är kostnaden för att ta sig upp på Kullaberg som skulle vara felaktig – den skulle vara avskräckande. Det kostar 7 kr. för en bil och 1 kr. per person. För den kronan får man ett utmärkt informationsblad om Kullaberg. Avgiften tas dessutom bara ut under den del av året när trafiktrycket på området är stort.

Först och främst går det alldeles utmärkt att ta sig upp på Kullaberg utan att betala någon avgift. Man kan följa promenadstigarna från Mölle, eller gå norrut före entrén. För gående är båda dessa vägar att föredra framför den asfalterade bilvägen.

Återstår alltså det faktum att man belägger fordon och deras passagerare med en avgift under en del av året. Ingen kan påstå – jag tror i alla händelser inte att någon av kammarens ledamöter vill göra det – att avgiften skulle förhindra någon att fara upp till kullen. Dagens bensinpriser och kostnader för att ha bil gör dessa 7 kr. relativt betydelselösa. De är emellertid inte betydelselösa när det gäller att få intäkter för att klara skötseln av området.

Är det nu avgifterna som motionärerna vill åt? I så fall borde man från socialdemokratiskt håll också motionera om förbud mot att ta ut t. ex. parkeringsavgifter vid Åsljunga friluftsgård eller vid andra populära idrottsanläggningar som används som rekreationsområden. Det kan inte vara fråga om någon omtanke om de svaga i samhället. Det är i stället, som jag ser det, fråga om en yttring av förbittring över att det finns privatägda naturreservat som fungerar alldeles utmärkt utan att skattebetalarna belastas.

Reservanterna kan heller inte i sin reservation finna skäl för att påyrka någon förändring av nuvarande ägande- och skyddsform, men de vill att det skall göras en undersökning om att göra området till nationalpark. Jag skulle, efter att ha lyssnat på Grethe Lundblad, vilja fråga henne om hon är medveten om att man när det gäller nationalparken Padjelanta i dag överväger att ta ut en begränsad inträdesavgift, eftersom trycket från turister på området är för starkt. Det förhållandet att man gör ett område till nationalpark behöver alltså i och för sig inte innebära att möjligheterna till tillträde skulle vidgas. Det skulle inte heller förbjuda uttag av en parkeringsavgift eller en avgift för bilister som kör in på området.

Jag kunde alltså inte hitta någon form av logik i reservanternas resonemang – tills jag hörde Grethe Lundblad säga någonting om förekomsten av en golfbana på Kullaberg. Är det kanske så att bakgrunden till de ständigt återkommande socialdemokratiska motionerna är förekomsten av en golfbana? I så fall tycker jag att man skall säga det klart ut och inte använda det i den typ av argumentation som Grethe Lundblad här framförde.

För att göra området i fråga, som alltså inte är ett vildmarksområde, tillgängligt för rörelsehindrade och gamla är det nödvändigt att ha en väg, som ger möjlighet att köra uppför de branta stigningar som det är fråga om. Men det kostar pengar inte bara att hålla vägen i stånd utan också att ordna för bilarna på annat sätt och sköta stigar, badbryggor och spångar för att på det sättet göra området mera tillgängligt för dem som har svårt att röra sig fritt i naturen. Det är pengar till detta som bl. a. Fysiografiska sällskapet får in genom avgifterna.

Herr talman! Jag skulle vara glad för att få en specificering från Grethe Lundblad av vad man egentligen vill. Om man vill avskaffa avgifterna, håller inte reservanternas yrkande om att utreda möjligheterna att göra området till nationalpark. Om det å andra sidan görs till nationalpark, förhindrar det inte restriktioner när det gäller tillträde till området. Eller är det kanske

golfbanan det gäller?

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

GRETHE LUNDBLAD (s) replik:

Herr talman! Jag skall bli mycket kortfattad för att begränsa debattiden. Jag vill hänvisa till vad som sades av Bengt Silfverstrand, som är huvudmotionär i ärendet. Jag vill till Ingrid Sundberg säga att vad vi skåningar helst skulle se är att få Kullaberg som nationalpark, där vi har fritt tillträde till ett vackert naturområde, som vi fritt kan vandra över. Möjligheterna att ta sig in i det västra området utan att använda den avgiftsbelagda vägen är nästan obefintlig för pensionärer, rörelsehindrade och familjer med små barn. Vägarna till den delen av området är nämligen mycket otillgängliga, och vi har velat vända oss mot begränsningarna i det avseendet.

Jag vill nämna att riksdagen redan på 1960-talet behandlade denna fråga och då tyckte att avgifterna borde avskaffas. Någon sådan åtgärd har dock inte vidtagits, och det är väl i viss mån för att friska upp minnet hos de myndigheter som har att handlägga dessa frågor som den nu aktuella motionen har väckts.

Jag yrkar fortfarande bifall till vår reservation.

INGRID SUNDBERG (m) replik:

Herr talman! Det är här fråga om två olika krav: dels att området görs till nationalpark, dels att avgifterna avskaffas. Om området blir nationalpark, försväras ju tillgängligheten för dem som är rörelsehindrade eller gamla. Grethe Lundblad måste väl känna till att det för nationalparker föreligger mycket stränga begränsningar i vad gäller alla former av byggnation. Det skulle alltså göra att bryggor, spångar, promenadstigsanläggningar osv. skulle bli mycket svårare att få till stånd om det vore nationalpark. Dessutom innebär inte nationalparksföreläggande att man inte skulle kunna begränsa tillträdet genom avgifter.

Jag kan inte hitta något logiskt samband i de motiveringar som har anförts. Med all säkerhet skulle emellertid, om området förvandlades till nationalpark, möjligheterna att driva golfbana där försämrats. Då tycker jag att Grethe Lundblad skall säga det rent ut.

BENGT SILFVERSTRAND (s):

Herr talman! Tillåt mig börja med att säga att jag finner det en smula patetiskt när en företrädare för moderata samlingspartiet använder handkappade som slagträ i en debatt som motivering för att man inte vill ha en nationalpark i ett område – det starkaste skydd som ett naturområde kan få. Jag tycker att detta är att sänka debattnivån onödigt mycket.

Förra året beslutade riksdagen om bildande av nationalparker i Skuleskogen i Västernorrlands län samt i Tiveden i Skaraborgs och Örebro län. Samtidigt anvisades medel för överförande av marken i statens ägo. Dessa områden anses ha utomordentligt stora värden av geologisk, botanisk,

*Förvaltningen av
naturreservaten
vid Kullaberg*

zoologisk och kulturhistorisk art. De utgör en mycket intressant parallell till det naturreservat vi i dag diskuterar, nämligen Kullaberg, en urbergshorst som bildar spetsen av en halvö mellan Skälderviken och Öresund i nordvästra Skåne.

Kullabergs vetenskapliga, sociala och landskapsetiska värden anses var för sig vara av en sådan omfattning att de i hög grad motiverar att området avsätts som nationalpark, vilket naturvårdsverket i sitt remissyttrande över vår motion ånyo bekräftat. Det är alltså detta som är huvudförslaget i motionen; avgiften kommer i andra hand. Området har i samband med den fysiska riksplaneringen betecknats som naturvårdsobjekt av riksintresse. Det ingår också som ett av elva områden i Sverige vilka av Nordiska arbetsgruppen för skydd av naturtyper och biotyper betraktas som oersättliga dokument i nordisk natur.

Som turistmål erbjuder Kullaberg en variation av aktiviteter som mycket få platser, och området har stor betydelse för rekreations- och friluftslivet i Skåne. Det består av två naturreservat, västra och östra Kullaberg. Västra Kullaberg avsattes år 1971 som naturreservat, f. ö. på initiativ av en socialdemokratisk riksdagsledamot, Einar Henningsson, och förvaltas av ett privat företag, AB Kullabergs Natur. Sedan ungefär ett år är detta företag också huvudman för den inom området belägna fyrplatsen.

Kullabergs Natur stängde år 1915 egenmäktigt av vägen från Mölle samhälle upp till fyren, och alltsedan dess har den allmänhet som velat bege sig in på området och upp till fyrplatsen – som är ett mycket attraktivt besöksmål – avkrävt ständigt stigande avgifter. Något tillstånd från länsstyrelsen att stänga av vägen har aldrig utfärdats, och det existerar över huvud taget inget dokument som styrker bolagets rätt att ta ut avgifter från allmänheten. Däremot medges staten i ett köpekontrakt från 1842 mellan dåvarande markägare och Kronan uttryckligen rätt att befara vägen.

Frågan om förvaltningen av området och allmänhetens rätt att befara vägarna på Kullaberg har flera gånger varit föremål för riksdagens intresse. Jordbruksutskottet skriver i ett utlåtande över motioner i ärendet till 1969 års riksdag, då frågan senast behandlades, att "vissa skäl talar för att ifrågakvarande område i någon form anknyts till det inom länsstyrelsens resolution år 1965 bildade naturreservatet öster om sagda område". Samtidigt förutsätter jordbruksutskottet att frågan om allmänhetens rätt att fritt beträda området upptas till behandling och att vid utfärdandet av reservatföreskrifter även de i motionerna i övrigt aktualiserade spörsmålen ägnas uppmärksamhet. Jordbruksutskottet har, fru Sundberg, redan 1969 sagt ungefär vad som nu står i motionerna. Det är bara det att det som riksdagen sagt inte har efterlevts – inte på någon punkt förutom beträffande avsättningen av området som naturreservat, där man har följt riksdagsbeslutet.

När det gäller avgiftsbeläggningen, som utan minsta tvivel utgör en allvarlig inskränkning i allemansrätten, är jordbruksutskottets nu diskuterade betänkande motsägelsefullt. Det talas om att avgiftsbeläggningen kan anses motiverad eftersom bolaget iordningställt anordningar för allmänhe-

Fredagen den
28 mars 1980

*Förvaltningen av
naturreservaten
vid Kullaberg*

ten. Men samtidigt framgår det av länsstyrelsens remissyttrande att personavgifter enligt länsstyrelsens uppfattning inte bör tas ut. Det står så i remissyttrandet som finns återgivet i betänkandet. Och redan 1974 - det kan jag nämna upplysningsvis - ålade länsstyrelsen uttryckligen bolaget att avveckla avgiften. I ett brev till Kullabergs Natur står det bl. a.: "Frågan om avveckling av entréavgifter helt eller delvis bör i god tid före den 31 december 1978 aktualiseras." Så har alltså inte skett. Och trots detta höjde bolaget så sent som 1978 avgiften ytterligare, helt i strid med länsstyrelsens rekommendationer. Detta skedde för att man i någon mån skulle kunna förbättra en alltmer undergrävd ekonomi.

Ännu mer anmärkningsvärt är att det fortfarande, elva år efter jordbruksutskottets uttalande om att reservatföreskrifter skulle utfärdas, saknas en slutgiltig skötselplan för området.

För att undvika missförstånd - vi behöver inte ta en debatt om detta, det är onödigt - vill jag framhålla att AB Kullabergs Natur genom åren gjort utomordentliga insatser för naturvården och för de vetenskapliga arbeten som i området bedrivits i botanik, allmän zoologi och entomologi. Kritiken mot bolagets sätt att i dag utföra sina naturvårdande uppgifter bygger på egna iakttagelser - jag råkar faktiskt bo i den kommun där området ligger - och kan bekräftas av andra vid fyrplatsen verksamma tjänstemän och myndigheter. Bl. a. har lotsdirektören i södra distriktet i en årsredogörelse till sjöfartsverket för 1979 påtalat vissa missförhållanden vid fyrplatsen. Bolaget saknar helt enkelt ekonomiska resurser för att på ett tillfredsställande sätt i längden kunna klara av den alltmer krävande skötseln av naturreservatet.

Redan i dag får företaget ett omfattande samhälleligt stöd genom att bl. a. skogsavverkning i området utförs i skogsvårdsstyrelsens regi och bekostas av skattemedel. Som framgår av utskottets betänkande kan man inte heller i fortsättningen räkna med att kunna förbättra sin ekonomiska situation genom ökade entréavgifter. Slutligen kan beträffande AB Kullabergs Naturs ekonomiska ställning nämnas att den på fyrplatsen tjänstgörande fyrmästaren, som bl. a. har att svara för underhållsarbeten, biljettförsäljning och vissa naturvårdande uppgifter för företagets räkning, avlönas av ett statligt verk, sjöfartsverket. När fru Sundberg säger att det fungerar utmärkt utan att skattebetalarna belastas är det alltså en helt felaktig uppgift som lämnas. Det har bekräftats att det är ett omfattande statligt stöd med skattemedel som utgår till det privata företaget.

Det anförda torde räcka för att klargöra att samhället på olika sätt har så stora ekonomiska åtaganden i området att det framstår som alltmer naturligt och nödvändigt att samhället därför också får ta det fulla ansvaret för en verksamhet som man alltså till allra största delen redan finansierar. Det borde ju heller inte råda några delade meningar om att sjöövervakning och naturvård är uppgifter som samhället bör ha ett övergripande ansvar för.

En arbetsgrupp bestående av representanter för SMHI, naturvårdsverket och sjöfartsverket har f. ö. också förordat att naturvårdsverket borde gå in som huvudman för fyrverksamheten, med motiveringen att naturvårds- och fritidsintressena väger mycket tungt när det gäller områdets bevakning.

Denna fråga borde därför med fördel kunna samordnas med en utredning angående förvaltningen av de nuvarande naturreservaten vid Kullaberg som vi föreslagit i vår motion.

Herr talman! Med det anförda vill jag yrka bifall till den socialdemokratiska reservationen.

*Förvaltningen av
naturreservaten
vid Kullaberg*

INGRID SUNDBERG (m) replik:

Herr talman! Det är än mera motiverat att fråga: Vad vill egentligen socialdemokraterna? De talar om allemansrätt och tillgänglighet, men tycker att det är fråga om låg nivå när jag förfäktar att den tillgängligheten också skall gälla handikappade och gamla.

Är det förvaltningen som motionärerna syftar på? I motionens yrkande anhålls om utredning angående förvaltningen av de nuvarande naturreservaten vid Kullaberg. Men reservationen tar upp angelägenheten av att man undersöker i vad mån området kan göras till nationalpark. När ett område görs till nationalpark innebär det vanligtvis att staten också tar över äganderätten. Är det alltså ett förstatligande av Kullaberg som motionärerna vill uppnå? Är det förhållandet att Kullaberg är privatägt som stör herr Silfverstrand?

Denna fråga diskuterades också 1969. Även då deltog jag i diskussionen, och jag är glad över att området under dessa tio år har fått drivas som det har gjorts.

Bengt Silfverstrand sade att bara det faktum att staten har vissa utgifter för området skulle vara ett motiv för att staten skulle överta äganderätten. Har herr Silfverstrand inte hört talas om att det kan finnas ett samarbete mellan enskild verksamhet och staten genom att det ges statliga bidrag? Om vi skulle följa herr Silfverstrands linje, skulle inga funktioner i samhället där staten går in och hjälper till med kostnaderna kunna drivas som enskild verksamhet.

Allmänheten avkrävs icke en ständigt stigande avgift. Det är endast under den tid på året när trafiktrycket på Kullaberg är starkt som det kostar 7 kr. att köra upp med bil. Alla andra uppgifter är felaktiga. Vi skall ha klart för oss vad det här gäller.

Herr Silfverstrand sade att det saknas en skötselplan. Är det en plan för skötseln som är det viktigaste? Är inte det viktigaste glädjen att kunna göra det konstaterande som herr Silfverstrand här gjorde – att det inte finns något att anmärka mot skötseln av naturen, floran och faunan i Kullabergs naturreservat? Det är väl inte planen som är det viktigaste i detta fall.

Skall vårt samhälle kunna fungera och ge rekreationsmöjligheter, måste det ske ett samarbete mellan stat, kommuner och de enskilda markägare som är berörda när det gäller vissa rekreationsområden. Det vore redigare om man från socialdemokratiskt håll i stället för att gömma sig bakom en motion, som inte följs upp i reservationen utan där det låter på annat sätt, klart deklarerade: Kullaberg skall vara statligt, golfbanan skall bort, och sedan skall vi sköta alltihop med skattebetalarnas pengar. Har man den åsikten, skall man också uttrycka den.

Fredagen den
28 mars 1980

*Förvaltningen av
naturreservaten
vid Kullaberg*

BENGT SILFVERSTRAND (s) replik:

Herr talman! I naturvårdslagens 4 § står:

”I syfte att bevara större sammanhängande område av viss landskapstyp i dess naturliga tillstånd eller i väsentligen oförändrat skick kan kronan tillhörig mark avsättas till nationalpark.”

Naturvårdsverket har i remissyttrandet till jordbruksutskottet över motionen sagt att Kullaberg har sådana värden att det mycket väl kan avsättas som nationalpark. Men verket påpekade samtidigt att det f. n. saknas ekonomiska resurser för att göra detta. Det finns således f. n. en ekonomisk begränsning, och det var anledningen till att jag inledningsvis pekade på andra områden som har denna karaktär.

Det finns alltså starka skäl att avsätta Kullaberg som nationalpark. Det är detta som är huvudkravet i motionen. Men vi begär också att en utredning närmare skall undersöka förutsättningarna för detta. Det behöver inte råda något tvivel om vart vi syftar med denna motion. Ingrid Sundberg, som jag utgår från har läst motionen, borde kunna inse att det inte alls handlar om förstatligande som ett självändamål. Verksamheten på området fungerar helt enkelt inte beroende på att det inte finns ekonomiska resurser för skötseln.

Ingrid Sundberg är angelägen om att framhålla att det skulle vara fråga om kläffingrighet från socialdemokraternas sida. Men det är väl ändå Ingrid Sundberg väl bekant att vi från socialdemokratiskt håll mycket har intresserat oss för detta område. När vi för någon halvtimme sedan hade votering i en annan fråga som berör Kullaberg röstade däremot bl. a. Ingrid Sundberg mot förslaget att vi skulle återbemanna fyrplatsen och därmed få ännu större möjligheter att från naturvårdssynpunkt sköta området. Det visar prov på en dubbelmoral som egentligen är ganska fantastisk.

Det finns i detta sammanhang skäl att understryka att vi inte bör ta så allvarligt på länsstyrelsens remissyttrande. Det råkar nämligen vara så – enligt verksamhetsberättelsen för Kullaberg – att en av dem som har medverkat i länsstyrelsens yttrande också återfinns som styrelseledamot i det privata företaget AB Kullabergs Natur. – Detta sagt som en ren sakupplysning.

INGRID SUNDBERG (m) replik:

Herr talman! Bara en kort fråga till Bengt Silfverstrand: Anser Bengt Silfverstrand att ett förvandlande av Kullaberg till nationalpark skulle öka tillgängligheten till området i fråga?

BENGT SILFVERSTRAND (s) replik:

Herr talman! Jag har även undersökt den motiveringen, som tydligen är den enda invändning Ingrid Sundberg har kvar. Om Kullaberg skulle bli nationalpark, i stället för att som i dag vara naturreservat, hindrar det på intet sätt tillgängligheten för gamla och handikappade.

Tredje vice talmannen anmälde att Ingrid Sundberg anhållit att till protokollet få antecknat att hon inte ägde rätt till ytterligare replik.

EINAR LARSSON (c):

Herr talman! Jag kan starta med att instämma i vad Grethe Lundblad har sagt – senare med instämmande av Ingrid Sundberg – när det gäller den lyriska beskrivningen av området. Jag kan också instämma i vad Ingrid Sundberg har sagt om hur detta underbara område sköts. Därmed skall jag nöja mig med att göra en ganska kort beskrivning av tidigare handläggning av ärendet här i kammaren och göra ytterligare några kommentarer.

Sedan 1965 har denna motion väckts i riksdagen fem gånger. Den har avslagits tre gånger av socialdemokratisk majoritet, och den har i dag viss chans att för andra gången avslås av en annan majoritet.

Vi har fyra gånger haft ett fullständigt remissförfarande, med remisser till kommuner, organisationer, naturvårdsorgan osv. Som ett undantag uttalades vid ett av dessa fyra remisstillfällen en viss sympati för motionen, och det var före den tidpunkt när området avsattes som naturreservat.

I riksdagsbeslutet 1969, som delvis har återopats av Bengt Silfverstrand, fanns en skrivning som innebar att man förväntade en avsättning av området till naturreservat. Detta har också skett. Bengt Silfverstrand säger att det är det enda i beslutet som har effektuerats – men det var också det enda som stod i det beslutet.

Bengt Silfverstrand påstår att allmänheten drabbas av ständigt stigande avgifter. Då vill jag tala om att entréavgiften 1965 var 75 öre. Sedermera ökade den till 1 kr., och numera är det helt avgiftsfritt. Det är det Bengt Silfverstrand kallar ständigt stigande avgifter. Avgiften för bil var för 15 år sedan 3:25 kr., och nu är den 7 kr. Att göra värderingar på detta sätt urholkar en del av de andra värderingar som Bengt Silfverstrand gör.

Jag kan ta ett exempel på remissvar som är ganska representativt för de svar vi har fått. Skånes naturskyddsförening skriver följande:

”Föreningen har som sin uppgift att kämpa för bevarandet av värdefulla naturmiljöer till fromma för kulturell och social naturvård. Genom AB Kullabergs Natur, ägt av det helt ideella Kungl. Fysiografiska Sällskapet i Lund, har ett av de mest betydelsefulla områdena i västra Skåne kunnat bevaras. Att besökare avkräves – såsom motionärerna framhåller – 75 öre per person för tillgång till välskötta badplatser, parkeringsplatser, toaletter, tvätttrum m. m. förefaller Föreningen skäligt.”

Det är som bekant nu ingen avgift alls för den som väljer någon annan väg att nåkas området än att promenera på asfaltvägen.

I flertalet remissvar, bl. a. från naturvårdsverket och länsstyrelsen i Malmöhus län, har varje gång understrukits att området sköts på ett föredömligt sätt. Jordbruksutskottet har också gjort ett besök på platsen och har kunnat konstatera att så är fallet. Jag tycker nog att det finns god anledning att i detta sammanhang tillägga, att under ledning av professor Per Brinck sköts området på ett utomordentligt sätt. Jag skall inte trötta kammarens ledamöter med att läsa upp den långa presentationen av Per Brinck i Vem är det, utan jag nöjer mig med att säga att han har utfört mycket omfattande arbeten inte minst i ekologiska sammanhang över hela världen och att han i dag betraktas som en av vårt lands allra främsta ekologer. Det är

Nr 113

Fredagen den
28 mars 1980

*Förvaltningen av
naturreservaten
vid Kullaberg*

Fredagen den
28 mars 1980

*Förvaltningen av
naturreservaten
vid Kullaberg*

dessutom omvittnat av alla att han bedriver en utomordentligt sakkunnig ledning av skötseln av det nu aktuella området.

Till detta vill jag, herr talman, bara säga några ord i anslutning till resonemanget om skötselplan. Utskottet har här bara kunnat stödja sig på de uppgifter utskottet fått från länsstyrelsen i Malmöhus län. Vi menar att det ankommer på länsstyrelsen att i s. k. skötselplan meddela föreskrifter angående förvaltningen. Utskottet anför vidare:

”Av remissyttrandena framgår att slutgiltig skötselplan för området i fråga f. n. är under utarbetande.” – – Vi har senare kunnat konstatera att planen är i det närmaste klar. – – ”Med hänsyn till pågående skötselplanering anser såväl naturvårdsverket som länsstyrelsen i Malmöhus län att anledning saknas att göra en särskild utredning angående förvaltningen av området. Enligt naturvårdsverket är nuvarande ägande- och skyddsform för ifrågavarande naturreservat fullt godtagbar.”

Detta är underlaget för utskottets ställningstagande, och jag kan inte se att mycket kvarstår av motionärernas argument.

Parallellen med Skuleskogen och Tiveden är ganska långsökt i och med att det när det gäller dessa båda områden – de har ju nu blivit nationalpark, vilket jag tidigare uttryckt min glädje över – inte var fråga om något organiserat omhändertagande på samma sätt som är fallet i fråga om Kullaberg.

Med detta, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

BENGT SILFVERSTRAND (s) replik:

Herr talman! Argumenten kvarstår i och med att det i många olika sammanhang, bl. a. av naturvårdsverket, har sagts att sådana värden finns inom det här området att det borde avsättas till nationalpark. Motiveringen bakom naturvårdsverkets uttalande är huvudsakligen den ekonomiska situationen – som jag sade saknar bolaget f. n. resurser för att fullgöra sina åtaganden.

Det är ganska intressant att borgerliga ledamöter har engagerat sig med en sådan hetta för ett ärende som kanske trots allt inte tillhör de största. Man skulle nästan vilja beteckna Einar Larssons inlägg här som ett inslag i en ny centerpartistisk folkkampanj för bevarandet av privata privilegier. Jag tycker emellertid att man bör se litet mera på vad det är som vi i sak vill åstadkomma. Vi vill att området skall få ett starkare skydd, och vi konstaterar att man med nuvarande organisation inte kan klara dessa uppgifter. Det finns belägg för detta. Einar Larsson borde själv ha kunnat konstatera det då jordbruksutskottet besökte området för något år sedan, men såvitt jag förstår hade inte utskottet möjlighet att ägna tillräcklig uppmärksamhet åt problemen, eftersom besöket var mycket kort.

GRETHE LUNDBLAD (s) replik:

Herr talman! Jag måste ännu en gång slå fast att vi reserverar tycker att det är störande att man delar av två naturreservat med ett stort staket. Vi vill

att allmänheten skall ha fritt tillträde till sådant som är avsatt till naturreservat. Att man för det här området fortfarande har bommar och inträdesavgifter är orsaken till att vi vill att en utredning skall tillsättas som närmare utreder förvaltningen av Kullabergsområdet.

Jag tycker inte att de upplysningar som här har lämnats av olika ledamöter förtar intrycket av att någonting måste vara fel, när man i ett område som räknas till de värdefullaste i Sverige och Norden har sådana anordningar som hindrar allmänheten att få tillträde till det. Vi kan enligt min mening inte acceptera detta.

Argumentet att avgiften inte tas ut annat än under tiden mars-oktober finner jag mycket stötande, för det är ju just under den tiden man verkligen har möjlighet att besöka Kullaberg. Området är nämligen så otillgängligt på vintern. Jag var där förra söndagen, och jag kunde konstatera att det inte var så enkelt att vistas där – det krävdes kondition för att orka klättra i berg och man kunde lätt halka. När det är fråga om naturreservat, då tycker jag inte att det skall finnas anordningar som avgifter eller staket som hindrar människor att få tillträde till området under den tid de kan och vill besöka det. Människor skall i stället få möjlighet att njuta av den skönhetsupplevelse som sådana här områden kan erbjuda.

EINAR LARSSON (c) replik:

Herr talman! Bengt Silfverstrand sade en sak som är riktig, nämligen att den här frågan inte är av sådan vikt att den skulle ge anledning till denna omfattande hantering. Men när nu frågan kommer igen för femte gången är det utskottets uppgift att behandla den.

Bengt Silfverstrand tycker att jag engagerar mig med viss hetta. Jag vet inte om det är riktigt korrekt, men om så skulle vara fallet kan jag säga att mitt "heta" engagemang för det första animerats av alla de felaktiga uppgifter som Bengt Silfverstrand lämnat – jag måste försöka på något sätt göra en rättvis beskrivning av de faktiska förhållandena. För det andra var vi utskottsledamöter faktiskt väldigt imponerade över det sätt på vilket det här området är skött.

Så till frågan om finansieringen. Naturvårdsverket påpekar alldeles riktigt att det inte finns resurser för ett övertagande av området som nationalpark. Från annat håll har heller ingen anvisat sådan finansiering. I det läget står valet mellan att låta dem som njuter av området betala en i och för sig liten avgift – det rör sig inte ens om självkostnadstäckning – eller att sätta in skattemedel, som ingen kunnat anvisa. I det sammanhanget vill jag också påpeka att ett mycket stort antal utländska besökare söker sig hit. Vi tog god tid på oss vid besöket – hela kvällen resonerade vi med dem som har ansvaret för området. Jag har inte i något sammanhang träffat på någon som varit besvärad av avgiften för att få tillträde till området. Den som går in gratis har givetvis inget att invända, och den som är van vid att betala parkeringsavgift blir inte chockerad över att behöva betala 7 kr. för att få parkera sin bil.

Fredagen den
28 mars 1980

*Förvaltningen av
naturreservaten
vid Kullaberg*

BENGT SILFVERSTRAND (s) replik:

Herr talman! Var och en kommer så småningom att i snabbprotokollet kunna konstatera vem eller vilka som lämnat felaktiga uppgifter. För att inget missförstånd skall uppstå vill jag ta upp det här med avgifterna, som i och för sig är av underordnad betydelse.

För det första finns det inget avtal som styrker bolagets rätt att ta ut avgift – detta är alltså ett faktum. För det andra har länsstyrelsen vid flera tillfällen klart och tydligt sagt till företaget att den avgift som i dag uttas skall utgå. Möjligen kan man tänka sig någon form av parkeringsavgift. Senast 1978 höjdes en del av avgifterna – det gäller den större biten, dvs. avgifterna för bil – med 40 %. Dessa uppgifter återfinns i motionen och dem kan Einar Larsson inte vederlägga.

För att styrka vad jag här har sagt kan jag lämna ytterligare en upplysning, och det gäller de stora insatser som redan i dag görs från samhällets sida. Ån en gång har vi hört en ledamot, Ingrid Sundberg, säga att systemet fungerar utmärkt och att skattebetalarna inte belastas. 1977–1978 utfördes 788 dagsverken i AMS regi och till ett belopp av 300 000 kr. Det utgör en mycket stor del av det totala ekonomiska engagemanget för området. Redan i dag har alltså samhället stort inflytande, men man har inte den kontroll över verksamheten och inte heller de möjligheter som behövs för att området skall kunna skötas såsom det borde skötas. Det är där problemet ligger.

EINAR LARSSON (c) replik:

Herr talman! Skogsvårdsstyrelsen och länsstyrelsen i Malmöhus län har ett utomordentligt stort inflytande och en utomordentligt stor insyn i detta. Den av AB Kullabergs Natur tillämpade avgiftsbeläggningsen har flera gånger prövats av domstol. Bolaget har dä tillerkänts rätt att ta ut avgifter med hänsyn till de särskilda anordningar som bolaget iordningställt för allmänheten.

ROLF CLARKSON (m):

Herr talman! När man lyssnar på debatten här blir det svårt att göra sig kvitt intrycket att reservationens talesmän egentligen skjuter in sig på den golfbana som finns på Kullabergs naturområde.

Jag vill i det sammanhanget tala om att de som använder sig av golfbanan ingalunda utestänger några besökare från att fritt ströva omkring inom hela Kullabergs naturområde. Över hela området finns anslaget uppmaningar till de golfspelande att ge plats och skydd för de kringströvande på och runt banan. Jag vill också i sammanhanget tala om att golfsporten utövas i Sverige i dag av närmare 100 000. Golf förbundet antog på sitt årsmöte så sent som i fredags normalstadgar för sina anslutna klubbar. Det innebär att klubbarna i fortsättningen är helt öppna för alla och envar – svenska och utländska medborgare – som vill söka medlemskap. Det är det första steget i riktning mot att göra golfsporten i Sverige till en folksport, vilket många önskar. Jag tycker det vore synd om förlegade uppfattningar av den typ som Bengt Silfverstrand här har gett uttryck för – talet om privata privilegier – skulle

hindra en ur folkhälsosynpunkt och ur andra synpunkter så ytterligt gynnsam motionsidrott som golfsporten.

Jag tycker att den bana som finns på Kullabergs naturområde fyller en utomordentligt viktig och samhällsnyttig funktion. Jag hoppas att en utredning – om utskottet tänker sig en sådan – inte skall syfta till ett nedläggande av en serviceanläggning som för tusentals människor nu och i framtiden har den allra största betydelse.

GRETHE LUNDBLAD (s):

Herr talman! Naturreservatet omfattar 280 ha, varav stora delar utgörs av otillgängliga klippformationer som allmänheten inte kan beträda. På den mest tillgängliga delen av området, med mycket vackra utsiktspunkter, finns en golfbana med 18 hål som utnyttjas intensivt under sommarhalvåret. Man måste förstå att det inte är lätt för allmänheten att under sådana förhållanden fritt ströva omkring i detta område.

Jag vet mycket väl att, som Rolf Clarkson säger, det finns anslag där det står att golfspelarna skall försöka ta hänsyn till allmänheten. Men, herr Clarkson, på samma anslag står också att de som besöker området bör vänligen också ta hänsyn till golfspelarna. Vi är alltså i en mycket besvärlig situation. Kommer det en golfboll farande har man inte mycket annat att göra än att försvinna från det område där spelet pågår för fullt. Spelet går alltså precis på de områden som inte är skogbeväxta och som inte utgörs av de mest otillgängliga delarna. Därför kan det vara svårt, både för pensionärer och för handikappade, att få tillgång till så stor del av Kullaberg på grund av att man på den öppna delen av naturreservatet har denna stora golfbana och också en hel del anläggningar i anslutning till den.

ROLF CLARKSON (m):

Herr talman! Jag tackar för detta tillägg från Grethe Lundblad. Det bekräftar de farhågor vi hade, nämligen att det är golfbanan man vill åt med sitt krav på utredning om området.

Jag konstaterar att det här är fråga om en kollision mellan reservanternas och de idrotts- och motionsintresserade besökarna på Kullaberg till förmån för rena picknickströvanden.

Överläggningen var härmed avslutad.

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen av Svante Lundkvist m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Grethe Lundblad begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller jordbruksutskottets hemställan i betänkande 30 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen av Svante Lundkvist m. fl.

Nr 113

Fredagen den
28 mars 1980

*Förvaltningen av
naturreservaten
vid Kullaberg*

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Grethe Lundblad begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 163

Nej - 158

§ 19 Översyn av förköpslagen

Föredrags civilutskottets betänkande 1979/80:14 med anledning av motion om översyn av förköpslagen.

OSKAR LINDKVIST (s):

Herr talman! Civilutskottets betänkande nr 14 är enhälligt. Jag har därför inte något annat yrkande än om bifall till vad utskottet hemställt.

Att jag ändå vill ta kammarens tid i anspråk för ett kort inlägg beror ytterst på att det finns anledning att förklara varför vi avstyrker en motion av ett par socialdemokrater – en motion med ett allmänt syfte som vi helt ansluter oss till. De vill i sak ha fastslaget att kommunerna kan förköpa fastigheter för att åstadkomma en lämplig lägenhetsindelning, och detta även i de fall när lägenheterna uppfyller lägsta godtagbara standard. Vi tycker också att kommunerna skall få göra detta.

Det jag vill påpeka är att motionen avstyrks *inte* därför att vi har en annan mening i sakfrågan än motionärerna, utan därför att förköpslagen *redan* innehåller de regler som motionärerna vill införa.

Det är fullt förståeligt att motionärerna fört fram sitt yrkande. Regeringen har nämligen i ett uppmärksammat fall vägrat tillstånd till förköp när kommunen ville ändra lägenhetsindelningen i ett hus där lägenheterna hade den lägsta godtagbara tekniska standarden. Motiven för regeringens beslut kan – det skall erkännas – förefalla innebära att ändrad lägenhetsindelning inte ansetts ge kommunen förköpsrätt enligt gällande lag. Utskottet har nu i sin tur tolkat regeringsbeslutet och – helt enhälligt – kommit fram till att regeringen inte gått ifrån den uppfattning om lagens innehåll i praktisk tillämpning som utskottet haft. Utskottets slutsats blir därför att ändrad lägenhetsindelning enligt både utskottets och regeringens mening är en omständighet som kan självständigt beaktas vid prövning av om det föreligger ett upprensingsbehov. Slutsatsens faktiska innehåll blir helt otvetydigt när utskottet, fortfarande enhälligt, konstaterar att motionärernas intresse är tillgodosett utan någon ändring i förköpslagen.

Också på regeringens bord ligger en framställning som i sak överensstämmer med motionens innehåll. Sedan riksdagen nu strax förut fattat beslut i detta ärende finns det knappast anledning att ytterligare skjuta upp regeringens beslut med anledning härav. Civilutskottets ledamöter kommer självfallet att med intresse ta del av motiven för detta beslut.

Herr talman! Som jag redan inledningsvis sade yrkar jag bifall till utskottets enhälliga betänkande.

Överläggningen var härmed avslutad.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 20 Föredrogs

Civilutskottets betänkande

1979/80:15 med anledning av propositionen 1979/80:100 i vad avser anslag till bostadsdepartementet m. m.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 21 Anslag till byggnadsforskning

Föredrogs civilutskottets betänkande 1979/80:17 med anledning av propositionen 1979/80:100 såvitt avser anslag till byggnadsforskning samt lån till experimentbyggande m. m. jämte motioner.

Regeringen hade i proposition 1979/80:100 bil. 16 (bostadsdepartementet) under litt. B 15–B 16 (s. 124–130) föreslagit riksdagen att

1. medge att beslut om lån till experimentbyggande m. m. fick meddelas intill ett belopp av 44 000 000 kr. under budgetåret 1980/81, liksom att utnyttjad del av denna ram fick utnyttjas även under budgetåret 1981/82.

2. medge att beslut om lån till experimentbyggande m. m. preliminärt fick meddelas intill ett belopp av 35 000 000 kr. resp. 20 000 000 kr. under budgetåren 1981/82 och 1982/83.

3. medge att utnyttjad del av ram för beslut under innevarande budgetår om lån till experimentbyggande m. m. fick utnyttjas även under budgetåret 1980/81.

4. under trettonde huvudtiteln för budgetåret 1980/81 anvisa

a. till Byggnadsforskning ett anslag av 8 000 000 kr.,

b. till Lån till experimentbyggande m. m. ett reservationsanslag av 31 000 000 kr.

I detta sammanhang hade behandlats motionerna

1979/80:584 av Lars Werner m. fl. (vpk), vari såvitt nu var i fråga (yrkande 2) hemställts att riksdagen under anslaget B 15 Byggnadsforskning (bil. 16) anvisade ett i förhållande till regeringens förslag med 25 000 000 kr. förhöjt belopp för att utveckla kollektivhusen och andra kollektiva boendeformer, och

1979/80:754 av Marianne Karlsson (c).

Nr 113

Fredagen den
28 mars 1980

Anslag till byggnadsforskning

Utskottet hemställde

1. beträffande nytt finansieringssystem för byggforskningen att riksdagen skulle avslå motion 1979/80:754 yrkande 1,
2. beträffande experimentbyggande m. m. att riksdagen skulle avslå motion 1979/80:754 yrkande 2.
3. beträffande ramar att riksdagen skulle
 - a. medge att beslut om lån till experimentbyggande m. m. fick meddelas intill ett belopp av 44 000 000 kr. under budgetåret 1980/81 liksom att outnyttjad del av denna ram fick utnyttjas även under budgetåret 1981/82.
 - b. medge att beslut om lån till experimentbyggande m. m. preliminärt fick meddelas intill ett belopp av 35 000 000 kr. resp. 20 000 000 kr. under budgetåren 1981/82 och 1982/83.
 - c. medge att outnyttjad del av ram för beslut under innevarande budgetår om lån till experimentbyggande m. m. fick utnyttjas även under budgetåret 1980/81.
4. beträffande anslag till Byggnadsforskning att riksdagen med bifall till regeringens förslag och med avslag på motion 1979/80:584 yrkande 2 under trettonde huvudtiteln för budgetåret 1980/81 till Byggnadsforskning anvisade ett anslag av 8 000 000 kr.,
5. beträffande anslag till experimentbyggande m. m. att riksdagen under trettonde huvudtiteln för budgetåret 1980/81 till Lån till experimentbyggande m. m. för budgetåret 1980/81 anvisade ett reservationsanslag av 31 000 000 kr.

INGA LANTZ (vpk):

Herr talman! Varför har kollektivhusidén haft så svårt att slå rot i vårt land? Det är en berättigad fråga. Med tanke på de stora förändringar på många områden som skett i samhället under senare tid är det förvånande att kollektivhusidén fortfarande är så långt borta i verkligheten.

Det är förvånande många som skulle vilja bo kollektivt. I Stockholm har man gjort en undersökning som visar att hela 9 % av hushållen skulle vilja bo på detta sätt. Att jag säger att det är en förvånande hög siffra beror på att det ju är svårt att efterfråga och förreställa sig hur något skall fungera som knappast finns.

Undersökningen i Stockholm ingick i serien Bo-miljö 75 under rubriken "Hur man bor – hur man vill bo" av Hans Henecke.

Kontaktlöshet och brist på gemenskap – det är så de flesta människor bor och lever i dag. Fritidsaktiviteter och TV-underhållning har i många fall fått ersätta kontakter och arbetsgemenskap i anslutning till bostaden.

Hushållsstrukturen har förändrats markant. Antalet småhushåll och pensionärshushåll beräknas öka från 1,7 miljoner år 1970 till 2,2 miljoner år 1985. Det blir allt vanligare att båda föräldrarna arbetar utanför hemmet också när barnen är små. De flesta barn har inget eller ett syskon. Om man ser åldersutvecklingen i ett längre perspektiv, så ökar antalet personer över 65 år med 60 000 från 1978 till år 2000.

Mot bakgrund av hur familjer lever i dag och hur åldersutvecklingen ser ut för framtiden borde kollektivhusidén vara aktuellare än någonsin.

Kvinnor förvärvsarbetar i mycket stor utsträckning. Jämställdhetskommittén har i utredningen Kvinnors arbete visat hur mycket tid kvinnor tvingas lägga ned på hemarbetet. I familjer där båda arbetar, arbetar kvinnan 20 timmar eller mer i hushållet. Men det finns också kvinnor som arbetar 40 timmar och mer i hushållet varje vecka, trots att de samtidigt förvärvsarbetar utanför hemmet. Dubbelarbetet är alltså oerhört omfattande och tungt för kvinnorna. I utredningen visas också att männen deltar i en försvinnande del i hushållsarbetet.

Trots att så många kvinnor förvärvsarbetar tillbringar ändå många människor huvuddelen av sitt liv i bostadsområdet. Jag tänker på barn, ungdomar, arbetslösa, deltidsarbetande och pensionärer.

I dag finns det knappast något verkligt alternativ till den helt dominerande boendeformen i dag – den privata bostaden utan gemensamma utrymmen. Det måste komma fram andra boendeformer och samhället måste satsa på ett brett experimentbyggande, där de boende får det största inflytandet. Experimentbyggandet av nya former av bostäder med både privata och gemensamma utrymmen måste genomföras i varje kommun. Utan förebilder i verkligheten och utan exempel och alternativ är det svårt att diskutera och kräva annat än det som finns i dag.

Målet måste vara en bred variation av olika boendeformer i varje stadsdel, såsom lägenheter för storfamiljer, bostadsföreningar som bygger på samarbete kring vardagssysslor och kollektivhus med service för sådana som behöver och önskar det.

En satsning på ett omfattande kollektivhusbyggande har väldigt många fördelar. Det kan medverka till att bryta anonymiteten i boendet och öka gemenskapen mellan människor.

Kollektiva boendeformer bidrar också till att minska slöseriet med energi och andra resurser genom att lokaler och utrustningar utnyttjas bättre. Kollektiva boendeformer gör det möjligt för gamla och handikappade att få hjälp och stöd där de bor, och de främjar på så sätt en integrering av olika kategorier av människor. Kollektiva boendeformer gör också att människor kan samverka kring hushållsarbetet och på så sätt minska belastningen, särskilt på kvinnorna. Kollektiva boendeformer är också ett sätt att skapa förutsättningar för en fungerande demokrati, där de boende gemensamt beslutar om sina angelägenheter och även löser sina vardagsproblem.

Herr talman! I betänkandet hänvisas till budgetpropositionen, där Birgit Friggebo anför att viss ekonomiskt och organisatoriskt stöd i begränsad omfattning skall kunna utgå till tävlingar och annat utvecklingsarbete som avser boendekvaliteter. Det är meningen att dessa pengar skall tas från anslaget till förbättring av boendemiljön. Jag tror att det vore en katastrof att ta pengarna därifrån. Detta bidrag är i sig helt otillräckligt tilltaget, och det förslår inte på långt när till det som det är avsett för, nämligen att förbättra boendemiljön. Dessutom behöver forskningen om alternativa boendeformer egna pengar.

Utskottet säger i sitt yrkande om avslag på vpk-motionen att byggforskningsrådet finansierar vissa forskningsprojekt. Det känner jag till: bl. a. finansieras BIG-projektet – bo i gemenskap – genom byggforskningsrådet. Men det är märkligt hur ynka litet pengar som beviljats just för ett sådant här projekt som handlar om att få fram förslag till gemensamt boende i befintliga områden. Det behövs mycket mer pengar för att forska på detta område. Det är också därför som vpk föreslår 25 miljoner till detta ändamål.

Det heter i utskottets skrivning att forskning om kollektiva boendeformer är viktig. Det slår man fast, och jag tackar för det. Man hänvisar till att man i en långtidsplan utreder hur denna forskning skall inriktas, och med hänvisning till att frågan utreds avstyrker man också vpk-motionen. Byggforskningsrådets forskningsplan ligger för långt fram i tiden. De här pengarna, som vpk-motionen handlar om, måste ansås *nu* för att man skall komma i gång genast med dessa angelägna frågor. Det är redan alldeles för sent. Därför kan vpk inte acceptera motivet för avslaget på motionen.

Herr talman! Jag yrkar bifall till motion 584 i berörd del.

ROLF DAHLBERG (m):

Herr talman! I motion 584 tar vänsterpartiet kommunisterna upp olika åtgärder för att stimulera byggande av kollektivhus. De flesta av förslagen kommer att behandlas senare i det stora bostadspolitiska betänkande som vi skall diskutera här i kammaren den 16 april. Det är bara ett yrkande som i dag är aktuellt, och det är yrkandet om att öka anslaget till byggforskningen med 25 miljoner.

Utskottet har, som Inga Lantz sade, avstyrkt motionsyrkandet. Det konstateras i både motionen och utskottets betänkande att det ju redan finns kollektivhus i Sverige av olika typer. Andra planeras, och en del håller på att byggas. Dessutom finns det en viss forskning på det här området, och det planeras ytterligare forskning. Det är inte alls så som Inga Lantz säger, att det ligger långt fram i tiden, för läser man utskottsbetänkandet rätt finner man att det klart och tydligt står att byggforskningsrådet i anslagsframställningen för budgetåret 1981/82 kommer att överväga om ytterligare medel behövs.

Till slut, herr talman, är det ju på det viset att den samhällsekonomiska situationen är sådan i dag att man inte har möjlighet att utan vidare plocka fram 25 miljoner här och 25 miljoner där. Därför har utskottet enhälligt avstyrkt motionen, och med det anförda ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

INGA LANTZ (vpk):

Herr talman! Herr Dahlberg och jag har ju tidigare diskuterat den här frågan, och jag vet vad han har för syn på boendeformer över huvud taget och att han inte är speciellt intresserad av kollektiva boendeformer. Sedan är det ju inte så att det redan finns en massa sådana här kollektivhus. Det finns en massa människor som har kämpat för att på olika sätt gå samman och bo kollektivt, men varken finansieringsfrågan eller andra praktiska frågor har

lösts för den här typen av boende. De kollektivhus som finns och de som är under projektering, bl. a. i Linköping, är alldeles för få. Det behövs många fler typer av kollektiva boendeformer, och vi måste alltså få ihop pengar till att forska fram alternativa former.

Det pågår, säger Rolf Dahlberg, viss forskning. Ja, jag vill verkligen betona ordet *viss*. Det pågår viss forskning, men den är helt otillräcklig om man skall komma någonstans i den här frågan. Det finns förutsättningar för att många människor vill bo på ett annat sätt än det traditionella. Det är självklart, eftersom förutsättningarna för människornas sätt att leva ju har förändrats under många år. Bara den undersökning som man gjort i Stockholm och som visar att nästan 10 % skulle vilja bo kollektivt bekräftar att det finns en mycket stor efterfrågan på den här typen av boende.

Jag tycker att det minsta man kan göra är att bevilja dessa 25 milj. kr., så att en forskning på detta område kommer i gång. Vi har inte råd att vänta ens till 1981/82. Det är inte alls säkert att det då kommer fram några pengar. Utskottet talar om "överbäganden", men pengarna behövs, de behövs i dag för att man skall komma fram till något resultat när det gäller kollektiva boendeformer.

ROLF DAHLBERG (m):

Herr talman! Min inställning till kollektivt boende är mycket enkel och klar. Den har jag deklarerat många gånger här i kammaren. Vi inom moderata samlingspartiet anser att det skall råda valfrihet på bostadsmarknaden och då ingår naturligtvis också tillgång till den här formen av boende för dem som är intresserade av att pröva det.

När det gäller pengarna skiljer sig Inga Lantz och min uppfattning åt, herr talman. Vi som har att ta ansvaret för ekonomin måste se till att det handlar om verkliga sedlar som finns i sinnevärlden och inte bara om siffror som det alltid gör när Inga Lantz och hennes partivänner pratar om pengar.

INGA LANTZ (vpk):

Herr talman! Det skall råda valfrihet mellan olika boendeformer, säger Rolf Dahlberg. Sanningen är den att för den här boendeformen råder ingen som helst valfrihet. De praktiska förutsättningarna för finansiering och för att starta byggande av den här typen av bostäder finns inte. I Stockholm för man en kamp för att behålla de kollektivhus som finns, därför att det är privata finansieringsintressen som ligger i botten för bristen på servicehus. Någon valfrihet att bo kollektivt finns verkligen inte.

Sedan kommer tjetet om pengar och att vi inte har några pengar i vårt samhälle. Jag hävdar motsatsen. Jag hävdar att Sverige är ett mycket rikt land och att det finns pengar för bl. a. sådana här ändamål. Men det är också en fråga om vilken fördelningspolitik och vilken ekonomisk politik man vill föra. Vi har så diametralt motsatta uppfattningar om vad man skall prioritera i ett samhälle att det skulle föra för långt att ta upp den debatten här i dag.

Överläggningen var härmed avslutad.

*Anslag till bygg-
nadsforskning*

Nr 113

Fredagen den
28 mars 1980

*Motionstider,
m. m.*

Mom. 1-3

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

Mom. 4

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motion 584 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Inga Lantz begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller civilutskottets hemställan i betänkande 17 mom. 4 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit motion 584 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Inga Lantz begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 299

Nej - 17

Mom. 5

Utskottets hemställan bifölls.

§ 22 Föredrogs

Civilutskottets betänkanden

1979/80:19 med anledning av propositionen 1979/80:100 i vad avser anslag till kommundepartementet m. m.

1979/80:20 med anledning av propositionen 1979/80:100 i vad avser anslag till räddningstjänst m. m., jämte motioner

Kammaren biföll vad utskottet i dessa betänkanden hemställt.

§ 23 På förslag av tredje vice talmannen beslöts att kammarens förhandlingar skulle fortsättas vid ett senare sammanträde.

§ 24 Motionstider, m. m.

TREDJE VICE TALMANNEN:

Till kammarens ledamöter har utdelats en stencilerad sammanställning varav framgår vilka dagar motioner sist får väckas med anledning av de propositioner som avlämnats t. o. m. fredagen den 28 mars.

Propositioner som lämnas till riksdagen under påskveckan kommer i vanlig ordning att delas i facken så snart delningsupplaga finns tillgänglig. De

som gjort framställning därom genom anteckning på en i kammarfoajén utlagd lista får dessutom propositionerna sända till hemadressen.

Nr 113
Fredagen den
28 mars 1980

§ 25 Tidpunkt för justering av kammarens protokoll

TREDJE VICE TALMANNEN:

Protokollen för kammarens sammanträden den 26–28 mars kommer att justeras den 11 april.

Tidpunkt för justering av kammarens protokoll

§ 26 Anmäldes och bordlades

Propositionerna

1979/80:119 om preskriptionslag, m. m.

1979/80:122 om ordningsvakter och bevakningsföretag

1979/80:125 med förslag om tilläggsbudget III till statsbudgeten för budgetåret 1979/80

1979/80:126 om arbetsmiljön på örlogsfartyg, m. m.

1979/80:134 med förslag till organisation av verksamheten vid Musikaliska akademiens bibliotek, Musikmuseet och Svenskt musikhistoriskt arkiv

1979/80:152 om vissa anslag ur kyrkofonden, m. m.

1979/80:153 om ändring i lagen (1971:289) om allmänna förvaltningsdomstolar

1979/80:163 med förslag om upphävande av lagen (1975:171) om förbud mot nedsmältning av mynt

§ 27 Anmäldes och bordlades

Motion

1979/80:1955 av *Lars Werner m. fl.*

med anledning av proposition 1979/80:105 om ny instansordning i kommunalbesvärsmål

§ 28 Anmäldes och bordlades

Konstitutionsutskottets betänkanden

1979/80:41 med anledning av propositionerna 1979/80:100 bilaga 12 såvitt avser stöd till dagspressen, organisationstidskrifter samt tidningar på andra språk än svenska m. m. och 1979/80:101 med förslag om tilläggsbudget II till statsbudgeten för budgetåret 1979/80 bilaga 3 såvitt avser stöd till dagspressen jämte motioner

1979/80:43 med anledning av motioner i vissa vallagsfrågor m. m.

Skatteutskottets betänkande

1979/80:27 med anledning av motioner om skattepolitikens inriktning m. m.

Fredagen den
28 mars 1980

Lagutskottets betänkande

1979/80:27 med anledning av propositionen 1979/80:46 om internationella transporter av lik

Anmälan av interpellationer

Utbildningsutskottets betänkanden

1979/80:20 med anledning av propositionen 1979/80:100 såvitt gäller anslag till forskning och forskarutbildning jämte motioner

1979/80:21 med anledning av propositionen 1979/80:100 såvitt gäller anslag till skolväsendets centrala och regionala myndigheter m. m. jämte motioner

Näringsutskottets betänkande

1979/80:35 med anledning av motioner om syntetiska drivmedel

§ 29 Anmälan av interpellationer

Anmäldes och bordlades följande interpellationer som ingivits till kammarkansliet

den 27 mars

1979/80:170 av *Pär Granstedt* (c) till utrikesministern om biståndsprojekts effekter på miljön:

I en analys av den svenska biståndsplaneringen, gjord av två u-landsekologer för Institutet för miljö och utveckling i London, kritiseras SIDA för att inte tillräckligt uppmärksamma miljöplanering och utbildning i miljöfrågor. Enligt rapporten, som kommenterats i svensk press, saknas uppföljning och utvärdering av hur enskilda biståndsprojekt påverkar den totala miljön.

Det måste understrykas att allt utvecklings- och biståndssamarbete skall bedrivas inom ramen för mottagarlandets egna önskemål. Men det bör också betonas att utvecklingsländerna måste ges möjligheter att utvecklas utifrån ekologiska förutsättningar och utan att miljö och natur föröds. Vi måste vara helt på det klara med de sociala, ekologiska och kulturella konsekvenserna av den teknik vi är med om att införa i andra delar av världen. Därför borde, enligt min mening, ekologisk balans införas som ett femte mål för den svenska biståndspolitik.

Det svenska biståndet måste få en sådan utformning, att det motverkar den utarmning av miljö och resurser, obalans i samhället och utslagning av vissa grupper som ofta blivit följden av okritiskt införande av främmande kapitalkrävande och arbetsreducerande tekniska metoder i fattiga länder.

Teknikvalet spelar en mycket stor roll. Dagens industriella teknik är utvecklad av industriländerna utifrån deras förutsättningar. I u-länderna är det helt andra krav som måste uppfyllas. Därför är det nödvändigt att

industriländerna och bland dem självfallet också Sverige kan erbjuda alternativ teknik, speciellt anpassad för utvecklingsländernas behov och förutsättningar. I detta sammanhang borde det vara självklart att existerande miljöproblem kan lösas och att man motverkar att nya uppstår.

Med hänvisning till det anförda vill jag till utrikesministern rikta följande frågor:

a) Vilken strategi har Sverige när det gäller biståndets inverkan på miljön?

b) Vilken uppföljning och utvärdering sker när det gäller ett biståndsprojekts effekter på miljön såväl i det korta perspektivet som på längre sikt?

c) Vilken utbildning ges utresande biståndsarbetare i miljöfrågor?

d) Anser statsrådet att det finns skäl att införa ekologisk balans som ett femte mål för biståndspolitiken?

den 28 mars

1979/80:171 av *Esse Petersson* (fp) till jordbruksministern om den industriella användningen av freongas:

Freongasen bryter ner det viktiga ozonskiktet i atmosfären som skyddar mot den farliga ultraviolettera strålningen. Ozonskiktet, som är ett brett syrefält i atmosfären ca 30 km från markytan, filtrerar solens ultraviolettera strålar. Utan detta skydd är denna solstrålning starkt cancerframkallande.

Användandet av freongas öppet i naturen innebär på längre sikt betydande miljörisker för allt liv på jorden. Tidigare var freongasen ett vanligt förekommande drivmedel i sprejflaskor vilket regeringen den 14 december 1977 förbjöd både tillverkning och import av till Sverige för detta ändamål från den 1 juli 1979.

Nu har det visat sig att industrin trots allt relativt fritt kan använda freongas i andra olika processer inom tillverkningsindustrin. Detta är otillfredsställande, och samhället måste skyndsamt vidta åtgärder för att komma till rätta med detta allvarliga miljöproblem.

Volvo Umeverken planerar nu enligt uppgift att använda freongas i stor omfattning för provtryckning av bensintankar. Efter denna testanvändning släpps freongasen direkt ut i naturen i en omfattning som motsvarar förbrukningen av ca 8 000 sprejflaskor om dagen. Detta är en utveckling som inte rimligen kan få fortgå utan att samhället ingriper med kraftfulla åtgärder för att skydda vår gemensamma livsmiljö.

Med hänvisning till det anförda hemställer jag att till jordbruksministern få framställa följande frågor:

1. Vilka riktlinjer gäller för användning av freongas?
2. Vad är regeringens inställning till industrins användning och utsläpp av freongas?
3. Är regeringen beredd att vidta åtgärder för att stoppa eller starkt begränsa alla utsläpp av freongas i naturen?

*Anmälan av inter-
pellationer*

1979/80:172 av Jens Eriksson (m) till jordbruksministern om beredskapen för oljekatastrofer i haven, m. m.

Katastrofen vid oljeborringen i Nordsjön är ett faktum. Många människor har fått sätta livet till. Orsaken är inte utredd, men händelsen visar de stora risker för liv och miljö som oljeborring i öppet hav, inom områden där stormar och naturkatastrofer kan bli tekniken övermäktig, innebär.

Vi har ännu i minnet Bravokatastrofen, där mängder av olja strömmade ut och ställde till skador som inte kan uppskattas men som kan vara en del i den nedsmutsning av våra stränder som vi fick efter katastrofen.

Med oro har man ofta frågat vad som kommer att hända med Nordsjön i framtiden. En del har redan hänt. Förstörda fiskeplatser och andra hinder för fisket har inte varit orsak nog att ta upp en diskussion på internationell nivå om oljeutvinningen i framtiden. Inte heller Bravokatastrofen väckte människorna. Inga miljövänner höjde rösten inför hotet mot en icke förnybar resurs och mot vår miljö. De stora ekonomiska tillgångar oljan utgör borde skapa möjligheter att stoppa förstörelsen av våra hav, begränsa riskerna och diskutera säkerheten. Efter delningen av haven och utläggande av ekonomiska zoner äger resp. land rätt att utnyttja sin del av haven på sätt som anses lämpligt utan hänsyn till andra människors rätt till ren miljö och de gemensamma tillgångar som t. ex. fisket utgör.

Katastroferna kan bli flera i framtiden. Ett oljeborrstorn som kantrat skulle förutom offer av människoliv även kunna få till följd att fisket förstörs i stora delar av våra vatten och att nedsmutsning sker av våra stränder. Det blir då inte längre en angelägenhet bara för de länder som rör om havet utan även för sådana länder som kan drabbas även om de ligger på stora avstånd från katastrofplatsen. Det förefaller som om en olycka måste inträffa innan människorna vaknar till besinning. Här har två olyckor inträffat. Den första avlöpte utan alltför stora skador, om man tolererar nedsmutsade stränder, förstörda lekplatser för fisk och skador på fisket. Den andra kostade många människor livet.

Med anledning av vad som anförts och med anledning av att ytterligare en stor olycka inträffat anhåller jag att till jordbruksministern få ställa följande frågor:

1. Ämnar jordbruksministern ta upp en diskussion om beredskapen för stora oljekatastrofer i de öppna haven och höjande av säkerheten?
2. Ämnar jordbruksministern på internationell nivå ta upp en diskussion om den förstörelse av haven som oljeutvinningen orsakar?

§ 30 Meddelande om frågor

Meddelades att följande frågor framställdes

den 27 mars

1979/80:405 av *Christer Nilsson* (s) till bostadsministern om innebörden av ett hyresstopp:

I det ekonomiska paket som regeringen presenterade den 27 mars 1980 i syfte att underlätta avtalsrörelsen finns bl. a. förslag om hyresstopp. Vid en presskonferens samma dag kunde statsministern inte ge besked om det praktiska innehållet i hyresstoppet, t. ex. om nya ränte- och oljeprishöjningar kommer att påverka hyresnivån 1980.

Vill bostadsministern redogöra för det praktiska innehållet i ett hyresstopp?

den 28 mars

1979/80:406 av *Göthe Knutson* (m) till justiteministern om kriminalvårdsanstalten Skåltjärnshyttan:

Kriminalvårdsstyrelsen har föreslagit att kriminalvårdsanstalten Skåltjärnshyttan i Filipstads kommun skall läggas ned. Vid anstalten finns 18 fasta tjänster. Nedläggningen föreslås ske senast under mitten av år 1983. Enligt årets budgetproposition skall omfattande förändringar ske i anstaltsorganisationen, och avsikten är att en ny kriminalvårdsanstalt med 42 platser skall byggas i Karlskoga. Denna nya anstalt skall tydligen ersätta de 35 platser som f. n. finns i Skåltjärnshyttan.

Förslaget till förändringar har varit ute på remiss och fått ett positivt mottagande. Filipstads kommun kan dock inte se positivt på nedläggningen av Skåltjärnshyttan – även om arbetsförmedlingen i kommunen liksom anstaltsledningen mött en positiv attityd från industrin i Filipstad då det gäller att bereda arbetstillfällen för dem som friställs vid anstalten. Filipstads kommun är allmänt sett hårt drabbad av sysselsättningsminskningar och behöver mer än väl behålla de tjänster som finns vid anstalten.

I detta läge finns det anledning fråga justitieministern:

Vilka principer ligger bakom kriminalvårdsstyrelsens förslag till nedläggning av Skåltjärnshyttan och uppbyggandet av en ny anstalt i en annan kommun som alls inte har de sysselsättningsproblem som föreligger i Filipstad?

§ 31 Kammaren åtskildes kl. 13.55.

In fidem

SUNE K. JOHANSSON

/Solveig Gemert

Nr 113

Fredagen den
28 mars 1980

*Meddelande om
frågor*

Förteckning över talare

(Siffrorna avser sida i protokollet)

Fredagen den 28 mars

Talmannen 3, 26

Tredje vice talmannen 56, 80, 81

Alemyr, Stig (s) 40

Andersson, Arne, i Falun (c) 7, 8, 12, 13, 14

Aspling, Sver (s) 10, 13, 14, 17

Bladh, Lennart (s) 41, 43

Carlshamre, Nils (m) 15, 18

Clarkson, Rolf (m) 72, 73

Dahlberg, Rolf (m) 78, 79

Ekinge, Bernt (fp) 58

Elmstedt, Claes (c) 42, 43, 44

Ericson, Sture (s) 28, 33, 35, 37

Hernelius, Allan (m) 31, 34, 36

Hjelmström, Eva (vpk) 20, 23, 24, 29, 33, 36

Konradsson, Ingemar (s) 59

Korpås, Sture (c) 31, 34, 36

Lantz, Inga (vpk) 76, 78, 79

Larsson, Einar (c) 69, 71, 72

Lindkvist, Oskar (s) 74

Lundblad, Grethe (s) 61, 64, 70, 73

Nilsson, Tore (m) 56

Nordlander, Karin (vpk) 11, 16

Rosqvist, Birger (s) 46, 53

Silfverstrand, Bengt (s) 49, 54, 64, 68, 70, 72

Skantz, Anna-Greta (s) 4, 7, 9

Sundberg, Ingrid (m) 22, 24, 25, 62, 64, 67, 68

Sörenson, Lars-Ingvar (s) 39, 40

Torwald, Rune (c) 51, 54